EUROPEISKA
KOMMISSIONEN

Bryssel den 27.2.2019
SWD(2019) 1025 final

ARBETSDOKUMENT FRÅN KOMMISSIONENS AVDELNINGAR

Landsrapport Finland 2019

Följedokument till

MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET, EUROPEISKA RÅDET, RÅDET, EUROPEISKA CENTRALBANKEN OCH EUROGRUPPEN

Europeiska planeringsterminen 2019: Bedömning av framstegen med strukturreformer, förebyggande och korrigering av makroekonomiska obalanser samt resultatet av de fördjupade granskningarna enligt förordning (EU) nr 1176/2011

{COM(2019) 150 final}

INNEHÅLL

Sammanfattning 4

1. Ekonomisk situation och framtidsutsikter 8

2. Framsteg med de landsspecifika rekommendationerna 17

3. Reformprioriteringar 20

3.1 Offentliga finanser och beskattning 20
3.2 Finanssektorn 24
3.3 Arbetsmarknad, utbildning och socialpolitik 28
3.4 Konkurrensreformer och investeringar 38

Bilaga A: Översikt 50

Bilaga B: Skuldhållbarhetsanalys och offentligfinansiella risker 54

Bilaga C: Standardtabeller 55

Bilaga D: Investeringsriktlinjer för sammanhållningspolitiska medel 2021-2027 för Finland 62

Källor 65

TABELLER

Tabell 1.1: **Ekonomiska nyckelindikatorer – Finland** 15
Tabell 2.1: **Bedömning av genomförandet av de landsspecifika rekommendationerna 2018** 18
Tabell C.1: **Finansmarknadsindikatorer** 55
Tabell C.2: **Huvudindikatorer i den sociala resultattavlan** 56
Tabell C.3: **Arbetsmarknadsindikatorer och utbildningsindikatorer** 57
Tabell C.4: **Indikatorer för social delaktighet och hälsa** 58
Tabell C.5: **Resultat- och policyindikatorer för produktmarknaden** 59
Tabell C.6: **Grön tillväxt** 60

DIAGRAM

Diagram 1.1: **BNP-tillväxt och varifrån den kommer** 8
Diagram 1.2: **Bidrag till potentiell tillväxt** 9

Diagram 1.3: **Det kvartalsvisa harmoniserade indexet över konsumentpriser, Finland, tolvmånadersförändring i %** 9
Diagram 1.4: **Regionala skillnader i Finland** 10
Diagram 1.5: **Uppdelning av de nominella enhetsarbetskostnadernas förändringstakt i Finland per inflationsförändring, real ersättning per anställd, bidrag till produktiviteten, de nominella enhetsarbetskostnadernas förändringstakt i euroområdet** 10
Diagram 1.6: **Nominella enhetsarbetskostnader i hela ekonomin (2010 = 100)** 11
Diagram 1.7: **Exportmarknadsandelar: Tillväxttakt samt exporttillväxt o världsexporttillväxt (negativ)** 12
Diagram 1.8: **Uppdelning av handelsbalansen för varor (inklusive bränslen) 2001–2017 — effekterna av kostnadskonkurrenskraften och den icke-kostnadsrelaterade konkurrenskraften (1)** 12
Diagram 1.9: **Finlands ställning mot omvärlden (bytes- och kapitalbalansen)** 13
Diagram 1.10: **Fördelning av Finlands nettoställning mot utlandet i % av BNP** 13
Diagram 2.1: **Samlat flerårigt genomförande fram till i dag av landsspecifika rekommendationer utfärdade 2011–2018** 17
Diagram 3.1.1: **Offentliga utgifter som andel av BNP, fördelat på ändamål, Finland och EU.** 20
Diagram 3.1.2: **Miljöskatter som andel av BNP 2016, i %** 21
Diagram 3.2.1: **Räntebördan på hushåll och icke-finansiella bolag** 25
Diagram 3.2.2: **Övervärderingsgap med avseende på pris-inkomstkvot, pris-hyreskvot och en modell baserad på grundläggande bestämningsfaktorer** 26
Diagram 3.2.3: **Bostadsbyggande, % av BNP** 26
Diagram 3.2.4: **Kredittillväxt på 12-månadersbasis** 27
Diagram 3.3.1: **Arbetskraftsdeltagande, sysselsättning och arbetslöshet (kvartalsstatistik)** 28
Diagram 3.3.2: **Sysselsättningstillväxt efter sektor** 28
Diagram 3.3.3: **Beveridgekurvan** 30
Diagram 3.3.4: **Arbetskraftsdeltagandet efter ålder och utbildningsnivå under 2017 (20–64 år, %)** 30
Diagram 3.3.5: **Orsaker till att stå utanför arbetskraften efter ålder (män, 2016)** 31
Diagram 3.3.6: **Orsaker till att stå utanför arbetskraften efter ålder (kvinnor, 2016)** 31
Diagram 3.3.7 **Deltagandet i förskoleverksamhet och barnomsorg bland barn upp till tre år (ovan) och bland barn från fyra år upp till skolåldern (nedan)** 35
Diagram 3.3.8: **Andelen som avlagt högskoleexamina i Finland enligt ursprungsland och kön (30–34 år)** 36
Diagram 3.4.1: **Total faktorproduktivitet (hela ekonomin)** 38
Diagram 3.4.2: **Andelen högteknologiska, medel- till högteknologiska, medel- till lågteknologiska och lågteknologiska produkter av tillverkningsindustrins totala export** 39
Diagram 3.4.3: **Real arbetsproduktivitet inom tillverkningsindustrin** 39
Diagram 3.4.4: **Investeringar i produkter som skyddas av immateriell äganderätt räknat i volym** 42
Diagram 3.4.5: **Bruttoinvesteringar i forskning och utveckling, fördelat på näringsgren och år – flöden** 43
Diagram 3.4.6: **Offentlig och privat FoU-intensitet** 43
Diagram 3.4.7: **Regioner i Finland och faktorutrustning** 49

FAKTARUTOR

Faktaruta 2.1: **EU-stöd gör det lättare att övervinna strukturella problem och främja utvecklingen i Finland** 19

Faktaruta 3.3.1: **Övervakning av resultaten mot bakgrund av den europeiska pelaren för sociala rättigheter** 29

Faktaruta 3.4.1: **Finlands utmaningar och reformer när det gäller investeringar** 41

SAMMANFATTNING

Finlands nuvarande ekonomiska tillväxt innebär en möjlighet att öka motståndskraften och tillväxtpotentialen i en situation med ökande makroekonomiska risker. Efter en lång och djup recession växer Finlands ekonomi nu stadigt även om det sker i en avtagande takt. Finland har små sociala orättvisor och utbildningssystemet fungerar bra. En åldrande befolkning sätter dock press på Finlands potentiella tillväxt i framtiden. Reformer av de komplexa sociala trygghetssystemen, nya färdigheter och utbildningsinsatser skulle bidra till att motverka effekterna av en åldrande befolkning. Dessutom föll investeringarna i utrustning och forskning och utveckling under finanskrisen, vilket ytterligare påverkade Finlands tillväxtpotential i negativ riktning. Om man tar itu med dessa utmaningar kommer ekonomin att bli mer motståndskraftig mot externa chocker. ([1])

Den starka ekonomiska tillväxten fortsatte under 2018, och BNP tog sig till slut över den tidigare toppnoteringen från 2008. BNP i fasta priser förväntas ha ökat med 2,5 % under 2018. Den solida tillväxten fick draghjälp av en robust inhemsk efterfrågan samtidigt som bidraget från nettoexporten, som var mycket stark under 2017, försvagades. Företagens investeringar fortsätter uppåt, med stöd av ökande vinster och ihållande låga räntor. Inflationen ligger kvar under EU-genomsnittet. Den gynnsamma konjunkturen hjälper regeringen att stärka de offentliga finanserna ytterligare och den offentliga skuldkvoten har därmed sjunkit under 60 %. Framöver beräknas Finlands ekonomiska tillväxt bli måttlig och ligga på i genomsnitt 1,8 % per år, jämfört med 2,6 % under de senaste tre åren, särskilt som uppgången i den internationella handeln tappar fart.

Arbetsmarknaden fortsätter att återhämta sig och det finns tidiga tecken på arbetskraftsbrist. Sysselsättningsgraden har nu nått en ny rekordnivå men ligger fortfarande lägre än i övriga nordiska länder. Sysselsättningstillväxten tilltog under 2018, och mer än hälften av de nya arbetstagarna hade tidigare stått utanför arbetskraften. Denna trend torde fortsätta under 2019 och 2020, om än i lägre takt. Arbetslösheten har sjunkit och närmar sig snabbt sin strukturella nivå. Den strukturella arbetslösheten har förbättrats men är fortfarande relativt hög, vilket tyder på bristande incitament för att börja arbeta och växande matchningsproblem på arbetsmarknaden. Vakanserna ökar i vissa sektorer, vilket beror på brist på kvalificerad arbetskraft, problem med arbetskraftens rörlighet och en åldrande befolkning.

Den potentiella tillväxten håller på att återhämta sig men Finlands åldrande befolkning förväntas sätta press på den framtida ekonomiska utvecklingen. Den potentiella tillväxten har förbättrats under de senaste åren. Det är emellertid osannolikt att den på medellång sikt återgår till den tillväxttakt som rådde före krisen på grund av den väntade nedgången i befolkningen i arbetsför ålder. Produktiviteten ligger fortfarande under 2009 års nivå, vilket avspeglar det senaste årtiondets omställning från högteknologisk tillverkning till medelteknologiska produkter.

Nyinvesteringarna består framför allt av byggande, något som därmed begränsar bidraget till ekonomins produktionskapacitet. De samlade investeringarna är fortfarande bland de högsta i EU och uppvisade en liten ökning. Investeringarna i byggsektorn stod dock för nästan 60 % av de samlade investeringarna. Även om investeringarna i utrustning håller på att återhämta sig var de som andel av BNP fortfarande bland de lägsta i EU. Tillväxten kan också komma att mattas eftersom handeln med länder utanför EU kan påverkas av de ökande internationella spänningarna. Efter det omvälvande teknikskifte som för ett årtioende sedan drabbade den privata aktör i Finland som satsade mest på forskning och utveckling (Nokia) noterades en kraftig nedgång i företagens satsningar på forskning och utveckling. Någon återhämtning har ännu inte kunnat skönjas.

([1]) I denna rapport bedöms Finlands ekonomi mot bakgrund av kommissionens årliga tillväxtöversikt som lades fram den 21 november 2018. I översikten uppmanar kommissionen medlemsstaterna att genomföra reformer som gör den europeiska ekonomin mer produktiv, motståndskraftig och inkluderande. Medlemsstaterna bör fokusera sina ansträngningar på tre områden i den ekonomiska politikens goda triangel – åstadkomma investeringar av hög kvalitet, inrikta reforminsatserna på produktivitetstillväxt, delaktighet och institutionell kvalitet samt säkra makroekonomisk stabilitet och sunda offentliga finanser.

Om investeringarna ([2]) inriktades på humankapital, forskning och innovation samt energi- och transportinfrastruktur skulle detta stärka Finlands långsiktiga tillväxtpotential. Den totala investeringsnivån i Finland förefaller i stort tillfredsställande men ytterligare investeringar i människors kompetens och utbildning och i samordnade yrkesinriktade tjänster till arbetslösa och personer utanför arbetskraften behövs för att uppväga arbetskraftsbortfall till följd en åldrande befolkning, minska antalet personer utanför arbetskraften och långtidsarbetslösa och potentiellt öka produktiviteten. Sysselsättningen skulle också gynnas av investeringar i social integration. Andelen forskning och utveckling i förhållande till BNP har ännu inte återhämtat sig från krisåren och förefaller otillräcklig för att på medellång sikt diversifiera exporten i riktning mot mer högteknologiska varor. Finlands befolkning är spridd men en brist på prismässigt överkomliga bostäder i tillväxtområden och transportflaskhalsar kan hindra människor från att flytta för att hitta arbete. För att minska koldioxidutsläppen i energiintensiva industrier och transportsektorn kommer det också att krävas större offentliga och privata investeringar. Bilaga D innehåller Finlands centrala prioriteringar för stöd från Europeiska regionala utvecklingsfonden och Europeiska socialfonden+ under perioden 2021–2027 på grundval av de analyser av investeringsbehov och utmaningar som beskrivs i denna rapport.

Finland har gjort begränsade framsteg med att genomföra de landsspecifika rekommendationerna från 2018.

Det har gjorts begränsade framsteg på följande områden:

- **Landskaps- och vårdreformen:** En debatt om reformen pågår fortfarande i riksdagen. Enligt planerna ska reformen antas före riksdagsvalet i april 2019. Det är dock i nuläget osäkert när reformen kommer att antas.

- **Förbättra incitamenten att ta ett arbete genom att minska arbetslöshetsfällorna:** De finländska myndigheterna väntar på utfallet av försöket med basinkomst, vars preliminära resultat lades fram den 8 februari 2019. Experimentet förväntas ge visst underlag för översynen av bidragssystemet. Med tanke på den politiska dagordningen förväntas inga framsteg i denna fråga före våren 2019. Reformen av bidragssystemet kommer sannolikt att bli en viktig fråga för nästa regering. Regeringens budgetproposition för 2019 innehåller ytterligare åtgärder för att öka incitamenten att ta ett arbete.

- **Säkerställa ändamålsenliga och välintegrerade tjänster för arbetslösa och personer utanför arbetskraften:** Råd och vägledning till ungdomar och unga vuxna har ökat. Reformen av den yrkesinriktade utbildningen har emellertid inneburit att utbildningsprogram för att hjälpa arbetslösa att hitta arbete nu ligger inom ansvarsområdet för undervisningsministeriet och inte arbetsministeriet. Detta kan skapa ytterligare hinder för att koppla samman tjänsterna för arbetslösa. Regionala pilotprojekt för att testa nya tjänstemodeller kan leda till framsteg på detta område men först efter det att landskapsreformen antagits.

- **Förbättra övervakningen av hushållens skuldsättning:** Justitieministeriet har offentliggjort en bedömning om fördelarna med att skapa ett kreditregister. Det politiska stödet verkar vara tillräckligt för att inrätta registret före nästa riksdag. Det kommer dock förmodligen att ta flera år innan registret verkligen finns på plats.

När det gäller Finlands framsteg mot sina nationella mål enligt Europa 2020-strategin förefaller sysselsättningsmålet på 78 % inte vara omöjligt att uppnå om föregående års positiva utveckling fortsätter. Fattigdomsnivån är låg jämfört med EU-genomsnittet och har minskat successivt på senare tid. Andelen unga med högst grundskoleutbildning låg fortfarande kvar på en nivå lite över målet på 8 %. Det mycket ambitiösa FoU-målet på 4 % av BNP kommer sannolikt inte att nås. Finland är i stort på rätt väg när det gäller att uppnå sina klimat- och energimål.

Finland uppvisar goda resultat när det gäller indikatorerna i den sociala resultattavlan för den europeiska pelaren för sociala rättigheter. Inkomstskillnaderna är bland de lägsta i EU och få människor riskerar att drabbas av fattigdom eller

([2]) Både privata och offentliga investeringar.

social uteslängning. Finland fortsätter att ha ett generellt sett välfungerande utbildningssystem. Den bristande samordningen av olika yrkesinriktade tjänster för arbetslösa och personer utanför arbetskraften innebär dock en utmaning. Tillgången till hälso- och sjukvård är fortfarande ett bekymmer, med tanke på de relativa stora behoven av hälso- och sjukvård som idag inte tillgodoses, särskilt för personer som inte omfattas av företagshälsovården.

I denna rapport redogörs även för andra viktiga strukturfrågor som kan ställa Finlands ekonomi inför särskilda utmaningar:

- **Produktivitetstillväxten är fortfarande en utmaning.** En återhämtning av produktivitetstillväxten är avgörande för att säkra framtidens ekonomiska välstånd, särskilt som Finlands befolkning åldras och hälsoutgifterna är på uppgång. Andra faktorer som håller tillbaka Finlands tillväxtpotential är att landets investeringar i forskning och innovation, vilket är det som har störst potential för innovationsresultat, fortfarande är på tillbakagång. Dessutom är dess fokus ganska snävt. Det finns i själva verket ett stort och växande gap mellan de mest produktiva och de minst produktiva företagen. Offentligt stöd för forskning och utveckling har också minskat under de senaste åren.

- **Bidrags- och arbetslöshetsfällorna är ett hinder för ett bättre utnyttjande av arbetskraften.** Ett av de största hindren för att få människor tillbaka i arbete ligger i förmånssystemet och kombinationen av olika typer av bidrag. Utkomststödet och bostadsbidraget är viktiga orsaker till detta hinder. Dessa och andra förmåner fasas ut snabbt när inkomsterna ökar, och det finns därför en risk att det inte är tillräckligt ekonomiskt lönsamt att börja arbeta. Dessutom leder de komplexa bidragsreglerna och den tunga byråkratin till att människor inte uppmuntras till att återgå till arbete.

- **Den åldrande befolkningen och den långsiktiga trenden för omsorgsutgifterna medför vissa risker för de offentliga finansernas hållbarhet.** Landskaps- och vårdreformen syftar till att minska de offentliga utgifterna på dessa områden. Andra mål är lika tillgång till hälso- och sjukvård och minskade väntetider för patienter. Tanken är att social omsorg och primärvård ska tillhandahållas av både offentliga och privata social- och hälsocentraler, vilket skulle ge patienterna fler valmöjligheter, samtidigt som konkurrensen mellan tjänsteleverantörer och offentlig förvaltning på mer central nivå väntas leda till kostnadsbesparingar.

- **Hushållens skuldsättning är hög men lånen betalas fortfarande i god ordning.** Låga räntor och förbättrade ekonomiska utsikter har ökat den sammanlagda lånestocken, särskilt genom bostadsaktiebolag (som erbjuder en speciell form av bostadsägande). Hushållens skuldsättning ligger därför kvar på en historiskt hög nivå. Lånen har oftast rörlig ränta. Konsumentkrediterna ökar också snabbt. Avsaknaden av ett heltäckande kreditregister (med både positiv och negativ information om låntagare) gör att bankerna inte får någon klar överblick över hushållens totala skuldsättning. Andelen nödlidande lån i banksektorn är dock fortfarande en av de lägsta i Europa och bankerna är välkapitaliserade. Myndigheterna har redan vidtagit vissa förebyggande åtgärder och planerar ytterligare åtgärder för att begränsa hushållens ökande skulder.

- **En ny finländsk lönebildningsmodell har vuxit fram samtidigt som arbetskraftens rörlighet är relativt begränsad.** I den nya lönebildningsmodellen kopplas lönehöjningar inom den icke handelsexponerade sektorn till de höjningar som först avtalas inom exportsektorerna. Någon formell överenskommelse om denna modell har dock ännu inte ingåtts. Löneökningarna lär hållas i schack men uppåtriktat lönetryck är troligt i takt med att arbetsmarknaden blir stramare. I vissa sektorer råder en allt större arbetskraftsbrist till följd av kompetensunderskott och en åldrande befolkning samtidigt som brist på bostäder till överkomliga priser i tillväxtområden begränsar människors möjligheter att flytta för att hitta arbete. En helt moderniserad markanvändnings- och bygglag övervägs.

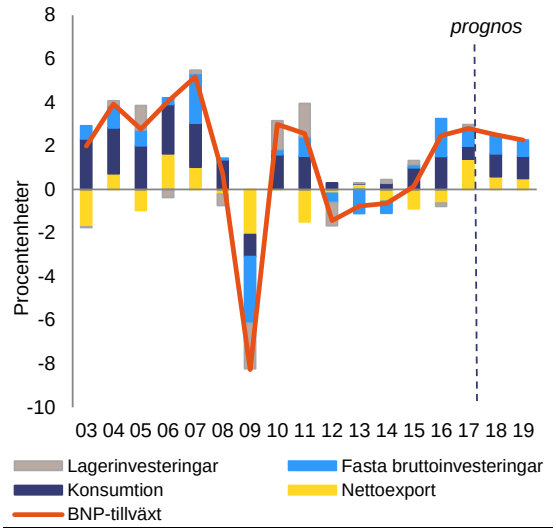
- **Trots en stadig ökning den senaste tiden är sysselsättningsgraden på 76,3 % i åldersgruppen 20–64 år fortfarande lägre än i övriga nordiska länder.** Systemet för arbetsmarknadstjänster gör inte tillräckligt för att hantera personer som har särskilda behov och som inte kan arbeta heltid. I synnerhet är inte rehabiliterings- och utbildningsprogram kopplade till effektiva tjänster för att hjälpa arbetssökande. Dessutom är stödtjänsterna fortfarande inte tillräckligt integrerade, vilket därmed kan förlänga tiden i arbetslöshet för personer i en utsatt situation. En samlad tjänstestrategi finns för vissa målgrupper såsom ungdomar och långtidsarbetslösa, men inte för alla.

1. EKONOMISK SITUATION OCH FRAMTIDSUTSIKTER

BNP-tillväxt

Efter en god tillväxt (2,8 %) under 2017 beräknas den ekonomiska tillväxten ha stannat av under 2018 (diagram 1.1). BNP-tillväxten beräknas ha blivit relativt stark på 2,5 % under 2018, med stöd av export, investeringar i utrustning och privat konsumtion. Finansieringsvillkoren för investeringar var fortsatt gynnsamma och företagens förtroende var fortsatt starkt. Högt förtroende bland konsumenterna och ökande sysselsättning drev på den privata konsumtionen. Ekonomin förväntas fortsätta att öka med 1,9 % under 2019 och 1,7 % under 2020, med den inhemska efterfrågan som främsta drivkraft. Trots en avslagen utveckling av efterfrågan från utlandet förväntas nettoexporten fortsätta att bidra till tillväxten, då Finland drar nytta av sin förbättrade kostnadskonkurrenskraft.

Diagram 1.1: **BNP-tillväxt och varifrån den kommer**

Källa: Europeiska kommissionen (höstprognos 2019)

Potentiell BNP-tillväxt

En sjunkande befolkning i arbetsför ålder förväntas hålla tillbaka Finlands redan måttliga tillväxtpotential. Den potentiella tillväxten har nyligen skjutit i väg till 1,8 %. Från och med 2021 förväntas dock den krympande arbetskraften gradvis hålla tillbaka tillväxtpotentialen (se diagram 1.2). Denna negativa inverkan förväntas öka successivt under årens lopp och åtminstone fram till 2050.

Parallellt med detta har produktiva investeringskategorier sjunkit kraftigt eller legat kvar på relativt låg nivå. Detta innebär en risk att Finlands ekonomi kommer att fastna i en relativt låg tillväxt (se avsnitt 3.4). Finlands investeringar som andel av BNP ligger under andra jämförbara EU-länders ([3]) för de investeringskategorier som stöder produktivitetstillväxten som mest. Detta stämmer särskilt för investeringar i utrustning, trots det konjunkturuppsving som kunnat iakttas under de senaste kvartalen. I fjol var företagens investeringar på klar uppgång men företagen ackumulerade också betydande finansiella reserver. Efter den omvälvande tekniska förändring som drabbade landets största privata investerare i forskning och utveckling (Nokia) för ett årtionde sedan verkar de immateriella investeringarna ha stabiliserats på en nivå som ligger nära EU-genomsnittet men under nivån för jämförbara EU-länder. Detta förväntas påverka landets medelfristiga produktivitetstillväxt. Därför kommer den potentiella tillväxten på medellång sikt sannolikt inte att återgå till de höga nivåerna före krisen.

Finland har fortfarande de största bygginvesteringarna i EU, särskilt bostadsbyggande. Detta beror delvis på gynnsamma villkor för låntagare men framför allt på att befolkningen flyttar från landsbygden till dynamiska stadsområden. Bostadsbyggande är en icke-produktiv investeringskategori. Men eftersom den regionala arbetskraftsrörligheten är begränsad förväntas bostadsbyggandet ändå bidra till effektivare resursallokering (se avsnitten 3.2.3 och 3.4.1).

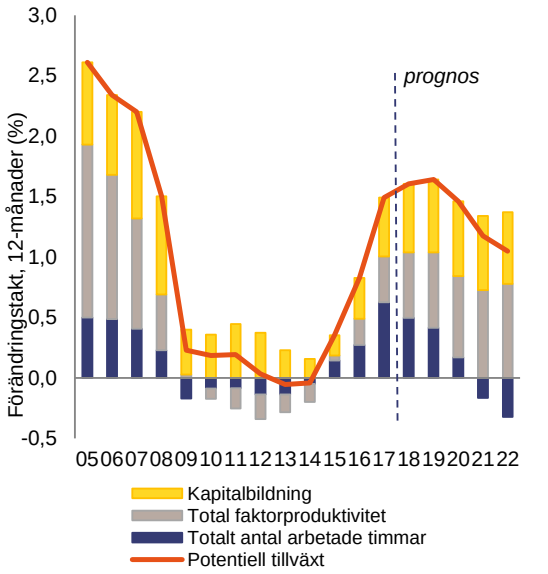
Inflation

Inflationen förväntas stiga gradvis (se diagram 1.3). Under 2018 låg inflationen kvar under euroområdets genomsnitt på grund av en tämligen blygsam ökning av priserna på tjänster. Ökade arbetskostnader och energipriser var de viktigaste

([3]) I denna rapport används uttrycket ”jämförbara EU-länder” för EU-länder med en i princip motsvarande utvecklingsnivå eller liknande typ av ekonomi. I detta fall består denna grupp av Sverige, Danmark, Tyskland, Österrike och Nederländerna. Uttrycket ”nordiska EU-grannländer” används uteslutande för Sverige och Danmark. Uttrycket ”nordiska grannländer” omfattar även Norge.

drivkrafterna för inflationen. Till följd av att löneökningarna får större genomslag och pressar upp priserna för tjänster beräknas den totala inflationen gradvis ta fart upp till nära 2 % år 2020.

Diagram 1.2: **Bidrag till potentiell tillväxt**

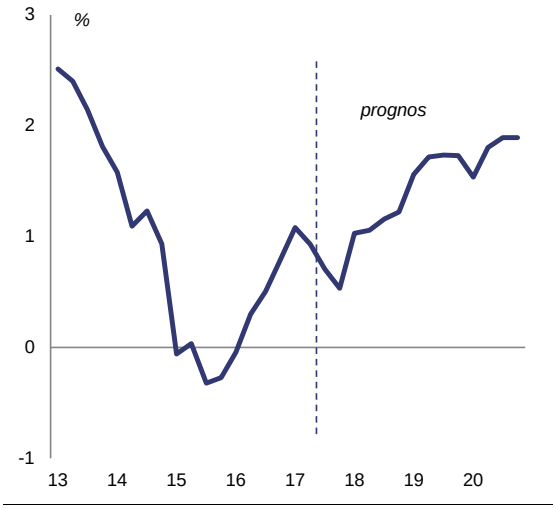

TFP: total faktorproduktivitet
PF: potentiell tillväxt: produktionsfunktionsbaserad potentiell tillväxt
Källa: Europeiska kommissionen.

Arbetsmarknaden

Arbetslösheten minskar tack vare det ekonomiska uppsvinget. Sysselsättningstillväxten tilltog till 2,3 % under 2018. Mer än hälften av de nya arbetstagarna stod tidigare utanför arbetsmarknaden. Denna trend väntas fortsätta under 2019 och 2020, om än i lägre takt. Efter två år med långsam nedgång föll arbetslösheten snabbt från 8,5 % under tredje kvartalet 2017 till 7,3 % under samma period 2018. Arbetslösheten närmar sig sin strukturella nivå, som uppskattas vara 7,0 %([4]) och därmed ligga något under EU-genomsnittet. Den strukturella arbetslösheten förbättras men är fortfarande relativt hög. Möjliga orsaker till detta är fortfarande bland annat begränsade incitament att ta ett arbete och den relativt begränsade regionala rörligheten. Parallellt med detta ökar arbetskraftsbristen inom vissa sektorer på grund av brist på kvalificerad arbetskraft, problem med rörligheten och en åldrande befolkning.

Diagram 1.3: **Det kvartalsvisa harmoniserade indexet över konsumentpriser, Finland, tolvmånadersförändring i %**

Källa: Europeiska kommissionen.

Social utveckling

Överlag förblir ojämlikheterna låga men risken för fattigdom bland barn med lågutbildade föräldrar är oroande. När det gäller inkomstskillnader intar Finland en av de bästa placeringarna i EU. Inkomsterna för den rikaste femtedelen låg 2017 stabilt på 3,5 gånger inkomsterna för den fattigaste femtedelen (EU-genomsnitt: 5,1). Barn till lågutbildade föräldrar löper dock en hög och ökande risk för fattigdom eller social utestängning (från 45,0 % 2010 till 63,1 % 2017 för Finland och från 59,8 % till 62,9 % i EU). Ojämlikheterna när det gäller utbildning är låga. Den variation i resultat i Pisaundersökningen([5]) som beror på föräldrarnas socioekonomiska bakgrund är bland de lägsta i EU.

Risken för fattigdom har fortsatt att minska sedan denna risk var som störst år 2011. Den ekonomiska uppången har emellertid lett till att andelen som står utanför arbetskraften och andelen långtidsarbetslösa har minskat. Den befolkning

([4]) Kommissionens senaste uppskattning av arbetslöshetsnivån där lönestegringsgraden är stabil 2018.

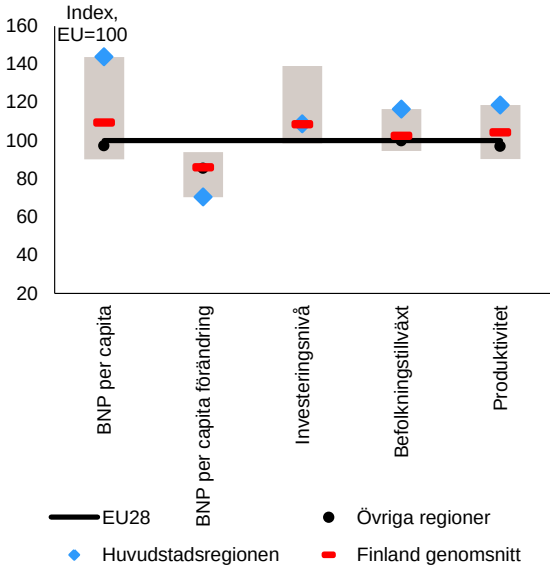
([5]) Programmet för internationell utvärdering av elevprestationer (Pisa) är en global studie som Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) genomför i medlemsstaterna och andra länder och som syftar till att utvärdera utbildningssystemen.

som riskerar att drabbas av fattigdom eller social utestängning minskade från 16,6 % år 2016 till 15,7 % år 2017, vilket är klart under EU-genomsnittet på 22,5 %. Transfereringssystemet fungerar bättre än EU-genomsnittet när det gäller att minska inkomstskillnaderna.

Regionala skillnader

De regionala skillnaderna i Finland har minskat de senaste åren. I många av EU:s medlemsstater är den regionala klyftan, mätt som BNP per capita, högre än i Finland. BNP i Storhelsingfors stod för 39 % av landets BNP 2016, jämfört med en befolkningsandel på 30 %. Storhelsingfors BNP per capita (144 % av EU-genomsnittet) var 1,6 gånger högre än den mindre utvecklade regionen Norra och Östra Finland. Mellan 2010 och 2016 minskade dock produktiviteten jämfört med EU-genomsnittet allra mest (med 11 procentenheter) i Storhelsingfors (se diagram 1.4). Samtidigt var Helsingfors-Nylandregionen den största nettomottagaren av inhemsk migration. Detta bidrog till en ökning med nästan 7 % mellan 2010 och 2016, snabbare än EU-genomsnitt, samtidigt som den naturliga befolkningstillväxten nästan stannade av helt i Finland. Dessutom är befolkningen med migrantbakgrund koncentrerad till de största städerna, särskilt Storhelsingfors (se avsnitt 3.3.2).

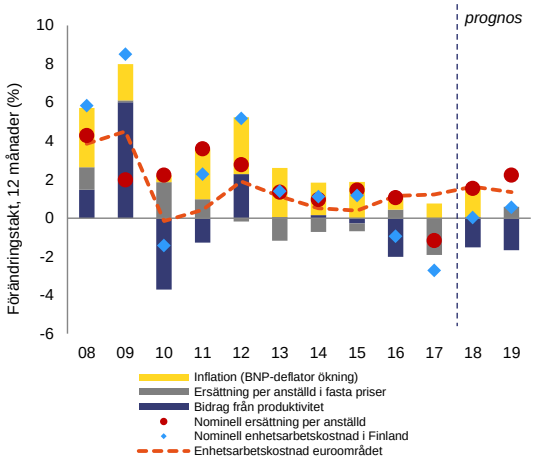
Diagram 1.4: **Regionala skillnader i Finland**

Källa: Europeiska kommissionen

En viss klyfta mellan stad och landsbygd finns kvar. Människors flytt från landsbygden till städerna är en fortlöpande process som är långt ifrån avslutad. Detta är delvis ett uttryck för större sysselsättningsmöjligheter i städerna, särskilt i Storhelsingfors. Stora regionala skillnader är därför en faktor för stigande bostadspriser och hushållens skuldsättning (se avsnitt 3.2.3). Överlag är det stora eller medelstora städer med universitet, såsom Tammerfors och Åbo, som stadigt växer. Omvänt står kärnlandsbygden, glesbygden och mindre städer inför särskilda utmaningar och har sämre tillväxtutsikter. Detta kan tyda på att den regionala konvergensens hållbarhet i hög grad är avhängig av riktade investeringar för att förbättra innovationen, företagsklimat och kompetenserna i varje region utifrån sina specifika konkurrensfördelar och möjligheter (se avsnitten 3.3 och 3.4).

Diagram 1.5: **Uppdelning av de nominella enhetsarbetskostnadernas förändringstakt i Finland per inflationsförändring, real ersättning per anställd, bidrag till produktiviteten, de nominella enhetsarbetskostnadernas förändringstakt i euroområdet**

(1) IC-42: med 42 industriländer, IC-37: med 37 industriländer
Källa: Europeiska kommissionen.

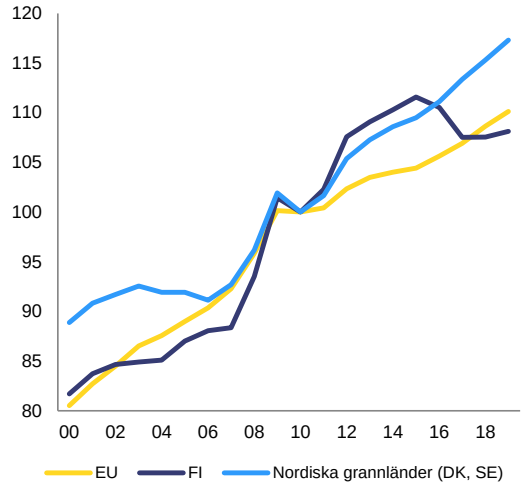
Skillnaderna på arbetsmarknaden är begränsade. Finlands sysselsättningsgrad under perioden 2015–2017 låg 2,5 procentenheter över EU-genomsnittet. Sysselsättningsgraden sträckte sig från 1 procentenhet under EU-genomsnittet i regionen Norra och Östra Finland till 16 procentenheter över EU-genomsnittet på Åland (den region i Europa som har den minsta befolkningen men den högsta sysselsättningsgraden i EU). I Storhelsingfors låg

sysselsättningsgraden 6,5 procentenheter över EU-genomsnittet. Arbetslösheten i hela landet var 8,6 % år 2017 och därmed högre än EU-genomsnittet på 7,6 %. I vissa regioner råder brist på arbetskraft i de snabbast växande sektorerna. Skillnaderna i utbildningsnivå och andelen unga med högst grundskoleutbildning är tydliga mellan städerna och landsbygdsområdena, där detta kan leda till mer ihållande arbetslöshet och social utestängning. Risken för fattigdom eller social utestängning uppvisar ingen betydande variation mellan regionerna men stora avstånd kan försvåra tillgången till tjänster i glesbygden (se avsnitt 3.3.2).

Konkurrenskraft

Arbetskraftskostnaderna har minskat i Finland under de senaste åren och konkurrenskraften har förbättrats. Under 2017 minskade den genomsnittliga ersättningen till anställda i landet med 1,2 % (diagram 1.5), medan produktivitetstillväxten förblev stark. Till följd av detta förbättrades den nominella enhetsarbetskostnaden markant (-2,7 %). Samtidigt gynnades Finland av högre arbetskraftskostnader i de huvudsakliga konkurrentländernas ekonomier (se diagram 1.6). Detta bidrog till konkurrenskraftens återhämtning.

Diagram 1.6: **Nominella enhetsarbetskostnader i hela ekonomin (2010 = 100)**

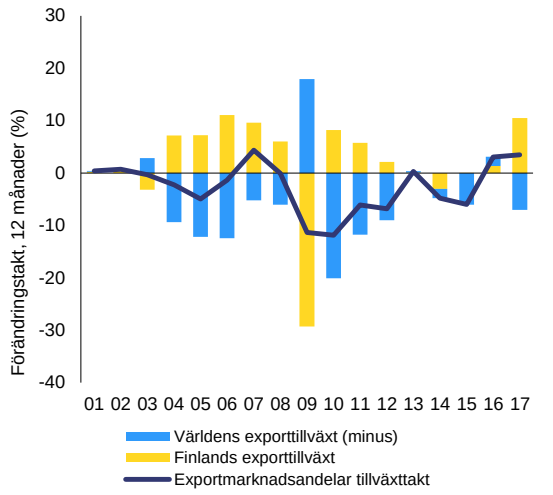

Källa: Europeiska kommissionen.

Ytterligare vinster i kostnadskonkurrenskraft kan dock snart bli svåra att uppnå. Under 2018 återgick de nominella ersättningarna till tillväxt samtidigt som produktivitetstillväxten försvagades. Detta drog upp de nominella enhetsarbetskostnaderna. Uppgången i dessa förväntas fortsätta under 2019 och 2020. Trots framväxten av den finländska lönebildningsmodellen (se avsnitt 2 och faktaruta 3.4.1 i avsnitt 3.4.1) är ett tryck uppåt på lönerna högst troligt mot bakgrund av den krympande befolkningen i arbetsför ålder och ihållande kompetensunderskott (se avsnitt 3.3.1). Samtidigt ligger den andel av BNP som utgörs av ersättning till anställda nära sin lägsta nivå någonsin. Detta tyder på att kostnadskonkurrenskraften kommer att mattas efter några år av snabba förbättringar.

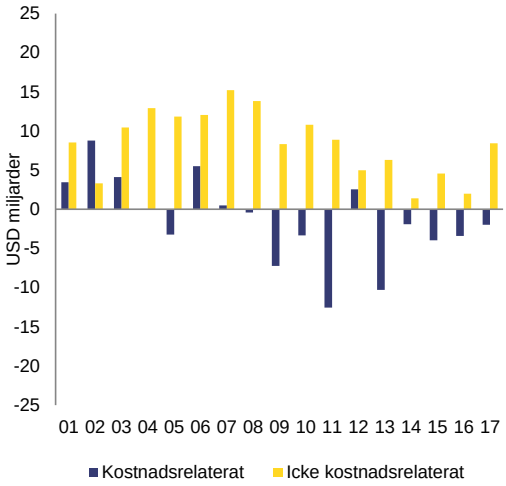
Exportmarknadsandelarna fortsätter att återhämta sig (se diagram 1.7). I slutet av 2017 sågs slutet på den nedgång i exportmarknadsandelar som hade börjat 2009. Detta är i stor utsträckning en följd av kontinuerligt och markant förbättrat kostnadskonkurrenskraft (se diagram 1.8). Exporten gynnades av en återhämtning i utrikeshandeln, medan importen dämpades i takt med att löneökningarna och investeringstillväxten avtog. Under 2019 och 2020 väntas endast begränsade ökningar av marknadsandelarna. Exporten kommer sannolikt att tappa fart i takt med att den externa efterfrågan avtar, något som endast delvis uppvägs av förbättrad kostnadsrelaterad konkurrenskraft.

Diagram 1.7: **Exportmarknadsandelar: Tillväxttakt samt exporttillväxt o världsexporttillväxt (negativ)**

Källa: Europeiska kommissionen.

Diagram 1.8: **Uppdelning av handelsbalansen för varor (inklusive bränslen) 2001–2017 — effekterna av kostnadskonkurrenskraften och den icke-kostnadsrelaterade konkurrenskraften (1)**

(1) Endast varor för vilka både import och export, liksom volymer, finns registrerade, har beaktats.
Källa: Europeiska kommissionen.

Efter flera års nedgång kan också den icke-kostnadsrelaterade konkurrenskraften ha stabiliserats. Efter bakslaget inom elektroniksektorn skedde en omställning från konsumentartiklar till halvfabrikat, och från högteknologiska till medelhögteknologiska industrisektorer. Detta åtföljdes av en motsvarande minskning i total faktorproduktivitet, som visade på otillräckliga investeringar i forskning och utveckling och innovation. Under de senaste kvartalen har stigande rörelsevinster och stora finansiella buffertar föranlett företagen att återuppta investeringarna. Detta har varit positivt för den icke kostnadsrelaterade konkurrenskraften. Efter flera års nedgång slog handelsöverskottet till följd av icke kostnadsrelaterade konkurrenskraftfaktorer markant om till uppgång igen (se diagram 1.8). Något uppsving i immateriella investeringar har dock inte kunnat skönjas (se diagram 3.4.4 och 3.4.5 samt avsnitt 3.4). En omsvängning i trenden mot mindre specialisering är ännu inte skönjbar, men den teknologiska nivån i varuexporten har i stort sett stabiliserats.

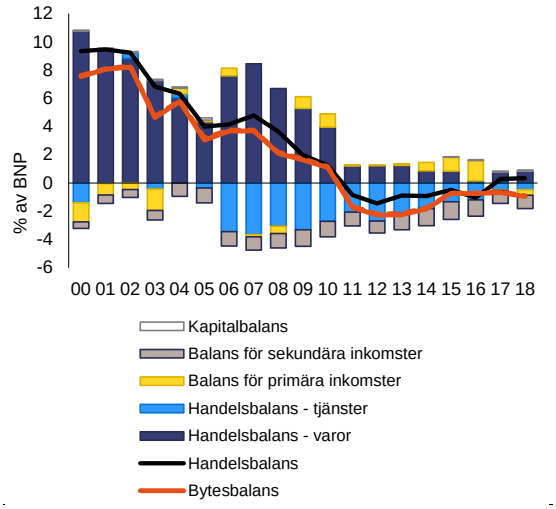
Utlandsställning

Finlands bytesbalansunderskott ökade 2018 i takt med att primärsaldot försämrades. Finlands nettoexport av varor återhämtade sig delvis 2017–2018. Samtidigt har underskottet i bytesbalansen för tjänster gradvis försvunnit. Exporten av tjänster ökade snabbare än importen, vilket minskar det underskott som uppstod efter bakslaget i elektroniksektorn då också exporten av digitala tjänster drabbades. Primärsaldot försämrades under 2018 då ersättningen för utländska investeringar i Finland förbättrats snabbare än finländska investeringar utomlands (se diagram 1.9). Sekundärsaldot (bidrag till EU, utomeuropeisk utveckling och militärt stöd) var fortsatt negativt. Bytesbalansunderskottet ökade något 2018 till 1,0 % av BNP. Det förväntas minska 2019 och nästan försvinna helt 2020 i takt med att utrikessaldot för varor och tjänster blir alltmer positivt.

Finlands nettoutlandsställning blev återigen negativ 2018. Nettoutlandsställningen förbättrades från -3,2 % av BNP 2014 till 2,4 % 2017 i takt med att de direkta utländska nettoinvesteringarna stärktes. Under 2018 blev dock nettoutlandsställningen negativ igen, men på en mycket låg nivå i en EU-jämförelse (se diagram

1.10). Detta var delvis en återspegling av bytesbalansunderskottet som blev större än väntat. Nettoutlandsställningen förväntas förbli negativ under perioden 2019–2020. Detta skulle ligga i linje med den pågående återhämtningen och de högre investeringsnivåer som finansieras genom extern upplåning och goda utländska direktinvesteringar.

Diagram 1.9: **Finlands ställning mot omvärlden (bytes- och kapitalbalansen)**

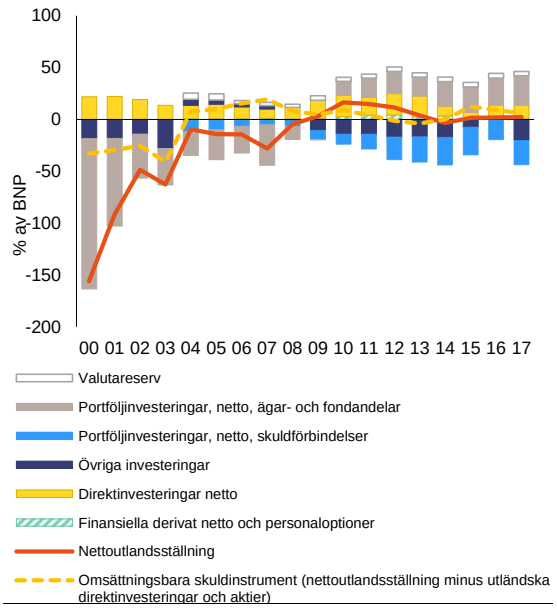

Källa: Europeiska kommissionen.

Finanssektorn

Finlands banksystem förblir stabilt samtidigt som riskerna har ökat. Efter det att Nordeakoncernen flyttade sitt huvudkontor till Helsingfors den 1 oktober 2018 ökade de sammanlagda tillgångarna hos finländska utlånare till över fyra gånger Finlands BNP, en av de högsta kvoterna i EU. Banksektorn är starkt beroende av marknadsfinansiering och Nordeas flytt ökar den redan betydande exponeringen mot andra nordiska finansiella system. För närvarande är dock andelen nödlidande lån fortfarande en av de lägsta i Europa och myndigheterna verkar proaktivt genom att hålla banksystemet välkapitaliserat och försöka begränsa hushållens skuldsättning (se avsnitten 3.2.1 Banksektorn och 3.2.4 Hushållens skuldsättning).

Diagram 1.10: **Fördelning av Finlands nettoställning mot utlandet i % av BNP**

Källa: Europeiska kommissionen.

Bostadsmarknaden

Bostadspriserna var i stort oförändrade i reala termer under 2018. Priserna på nya bostäder ökade marginellt medan priserna för det befintliga beståndet sjönk. Bostadsprisindex visar klart och tydligt att det inte finns något pristryck i reala termer. Bostadspriserna i förhållande till hyror och inkomster fortsätter att peka nedåt. Denna prisutveckling är den mest sannolika följden av att ett stort antal bostadshus slutförts samtidigt som bostadssektorn befinner sig i toppen av konjunkturcykeln. Även om priserna är stabila i genomsnitt finns det stora regionala variationer, där huvudstadsregionen och andra tillväxtområden uppvisar stora prisökningar och resten av landet präglas av en stadig minskning av bostadspriserna (avsnitt 3.2.3).

Offentliga finanser

Regeringen fortsätter att konsolidera de offentliga finanserna. Den växande ekonomin och ökande sysselsättningen kommer att förbättra de offentliga finanserna ytterligare till följd av ökade skatteintäkter och minskade sociala utgifter. Regeringen fortsätter att genomföra den konsolideringsplan som den beslutade om i början av sin mandatperiod 2015. De planerade åtgärderna på utgiftssidan för 2018 och 2019

förväntas minska de offentliga utgifterna med 0,7 miljarder euro eller 0,3 % av BNP per år. Under 2018 mildrades effekterna av dessa åtgärder av att de offentliga inkomsterna samtidigt minskade, till följd av sänkta skatter på personliga inkomster och sociala avgifter. Tillsammans med ytterligare negativa effekter från vissa tillfälliga faktorer ledde detta till att offentliga finansernas saldo försämrades något från -0,7 % 2017 till -0,8 % 2018. Under 2019 kommer åtgärder på utgiftssidan, i kombination med höjningar av indirekta skatter, att bidra till att förbättra de offentliga finansernas saldo till -0,2 % av BNP.

Skuldkvoten väntas sjunka under referensvärdet på 60 % under 2018. Den offentliga bruttoskulden förväntas minska från 61,3 % av BNP 2017 till 59,8 % 2018 och 58,5 % 2019, efter en topp på 63,5 % av BNP 2015. Kommissionen förutspår att skuldkvoten börjar öka igen mot slutet av 2020-talet. Detta tyder på risker när det gäller den offentligfinansiella hållbarheten. Den viktigaste faktorn för detta är ökningen av de åldersrelaterade kostnaderna, framför allt för hälso- och sjukvård och för långvarig vård och omsorg.

Tabell 1.1: **Ekonomiska nyckelindikatorer – Finland**

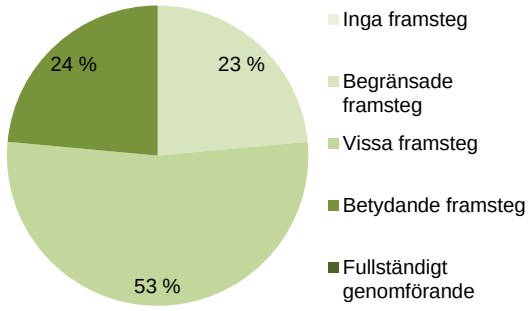
	2004-07	2008-12	2013-15	2016	2017	prognos 2018	prognos 2019	prognos 2020
BNP i fasta priser (12-månadersförändring)	4,0	-0,8	-0,4	2,5	2,8	2,9	2,2	1,9
Potentiell tillväxt (12-månadersförändring)	2,5	0,4	0,2	1,1	1,5	1,8	1,8	1,6
Privat konsumtion (12-månadersförändring)	3,6	1,1	0,9	3,7	1,3	.	.	.
Offentlig konsumtion (12-månadersförändring)	1,5	0,7	0,3	1,8	-0,5	.	.	.
Fasta bruttoinvesteringar (12-månadersförändring)	4,7	-2,0	-3,1	9,3	4,0	.	.	.
Export av varor och tjänster (12-månadersförändring)	8,7	-1,4	-1,2	4,9	7,5	.	.	.
Import av varor och tjänster (12-månadersförändring)	8,3	0,6	0,3	9,0	3,5	.	.	.
Bidrag till BNP-tillväxt:								
Inhemsk efterfrågan (12-månadersförändring)	3,2	0,3	-0,1	3,3	1,5	.	.	.
Lagerförändringar (12-månadersförändring)	0,3	-0,2	0,1	-0,2	0,1	.	.	.
Nettoexport (12-månadersförändring)	0,6	-0,8	-0,4	-0,6	1,4	.	.	.
Bidrag till potentiell tillväxt								
Totalt antal arbetade timmar (12-månadersförändring)	0,5	-0,1	-0,1	0,4	0,7	0,8	0,8	0,4
Kapitalbildning (12-månadersförändring)	0,7	0,5	0,2	0,4	0,5	0,5	0,5	0,6
Total faktorproduktivitet (12-månadersförändring)	1,3	0,0	0,0	0,3	0,4	0,5	0,5	0,6
Produktionsgap	1,2	-1,2	-3,0	-2,0	-0,8	0,3	0,6	0,9
Arbetslöshet	8,0	7,7	8,8	8,8	8,6	7,8	7,2	6,9
BNP-deflator (12-månadersförändring)	1,3	2,2	2,6	2,5	0,8	0,9	1,6	2,0
Harmoniserat konsumentprisindex (HIKP, 12-månadersförändring)	0,9	2,7	1,1	0,4	0,8	1,2	1,6	1,8
Nominell ersättning per anställd (12-månadersförändring)	3,4	3,0	1,3	1,1	-1,2	1,4	2,2	2,4
Arbetsproduktivitet (real, per sysselsatt, 12-månadersförändring)	2,4	-1,0	0,0	2,0	1,6	.	.	.
Enhetsarbetskostnader (hela ekonomin, 12-månadersförändring)	1,0	4,0	1,6	0,2	-2,7	0,8	1,1	1,3
Reala enhetsarbetskostnader (12-månadersförändring)	-0,3	1,8	-1,0	-2,2	-3,5	-0,1	-0,5	-0,7
Real effektiv växelkurs (enhetsarbetskostnad, 12-	0,2	1,2	1,1	-4,2	-2,5	1,0	-1,2	-0,8
Real effektiv växelkurs (HIKP, 12-månadersförändring)	-1,4	-0,8	1,5	-1,8	-0,5	2,3	-0,8	-0,5
Hushållens sparkvot (nettosparande i % av disponibel inkomst)	0,8	1,7	0,3	-1,5	-2,1	.	.	.
Privat kreditflöde, konsoliderade uppgifter (% av BNP)	10,3	7,2	3,8	1,4	8,2	.	.	.
Privata sektorns skuld, konsoliderade uppgifter (% av BNP)	116,6	143,7	150,1	148,5	146,4	.	.	.
varav hushållens skulder (konsoliderade uppgifter, % av BNP)	47,3	59,6	65,4	67,0	67,1	.	.	.
varav icke-finansiella bolags skulder (konsoliderade uppgifter, % av BNP)	69,3	84,0	84,8	81,5	79,2	.	.	.
Nödlidande lån, brutto (% av totala skuldinstrument och totala lån och förskott) (2)	0,6	0,9	1,1	1,3	1,1	.	.	.
Bolag, nettoutlåning (+) eller nettoupplåning (-) (% av BNP)	4,0	3,2	3,4	4,2	4,8	4,4	4,0	3,9
Bolag, driftsöverskott brutto (% av BNP)	27,3	23,8	21,9	22,8	24,5	24,7	25,2	25,9
Hushåll, nettoutlåning (+) eller nettoupplåning (-) (% av BNP)	-2,9	-1,7	-1,8	-3,2	-3,8	-3,3	-3,1	-2,9
Deflaterat husprisindex (12-månadersförändring)	6,0	0,3	-1,6	-0,6	0,5	.	.	.
Bostadsinvesteringar (% av BNP)	6,4	6,0	5,7	6,1	6,4	.	.	.
Bytesbalans (% av BNP), betalningsbalans	4,1	0,2	-1,6	-0,7	-0,7	0,1	0,8	1,5
Handelsbalans (% av BNP), betalningsbalans	4,8	0,9	-0,8	-1,0	0,3	.	.	.
Bytesförhållande för varor och tjänster (12-månadersförändring)	-2,2	-1,1	1,8	0,3	-0,3	-0,6	0,5	0,9
Kapitalbalans (% av BNP)	0,1	.	0,0	0,1	0,1	.	.	.
Nettoutlandsställning (% av BNP)	-16,4	8,4	0,7	.	2,4	.	.	.
Nettoutlandsställning netto, exklusive instrument utan risk för betalningsinställelse (% av BNP) (1)	13,2	5,0	2,9	.	6,1	.	.	.
Utlandsställning, exklusive instrument utan risk för betalningsinställelse (% av BNP) (1)	117,6	225,9	245,6	221,9	176,6	.	.	.
Exportresultat mot utvecklade länder (förändring i % över 5 år)	3,9	-10,5	-22,9	-16,7	-8,6	.	.	.
Exportmarknadsandel, varor och tjänster (12-månadersförändring)	.	.	-3,5	3,1	3,5	.	.	.
Nettoinflödet av utländska direktinvesteringar (% av BNP)	-1,4	1,8	-5,0	5,7	-0,8	.	.	.
Saldo i de offentliga finanserna (% av BNP)	3,5	-0,8	-2,9	-1,7	-0,7	-0,8	-0,2	-0,1
Strukturellt budgetsaldo (% av BNP)	.	.	-1,1	-0,5	-0,2	-0,8	-0,6	-0,7
Offentlig bruttoskuld (% av BNP)	38,7	44,8	60,1	63,0	61,3	59,8	58,5	57,5
Skattekvot (%) (3)	42,0	41,7	43,9	44,2	43,4	42,6	42,5	42,1
Skattesats för en ensamstående person med genomsnittlig lön (5)	30,9	29,6	30,5	30,8	.	.	.	.
Skattesats för en ensamstående person som tjänar 50 % av genomsnittlig lön (%)	20,1	18,6	19,1	18,7	.	.	.	.

1) Nettoställning mot utlandet exkl. direktinvesteringar och portföljinvesteringar 2) Inhemska bankkoncerner och fristående banker, utlandskontrollerade dotterbolag (i och utanför EU) och utlandskontrollerade filialer (i och utanför EU). (3) Skattekvotsindikatorn (skatt i förhållande till BNP) innehåller tillräknade sociala avgifter och skiljer sig därmed från den skattekvotsindikator som används i avsnittet om beskattning.
Källa: Eurostat och ECB den 31 januari 2019, om tillgängligt; kommissionen för prognoser (vinterprognosen 2019 för BNP i fasta priser och det harmoniserade konsumentprisindexet, höstprognosen 2018 för det övriga).

2. FRAMSTEG MED DE LANDSSPECIFIKA REKOMMENDATIONERNA

Sedan den europeiska planeringsterminen började genomföras 2011 har Finlands åtminstone gjort "vissa framsteg" i fråga om 77 % av sina landsspecifika rekommendationer. ([6]) De senaste åren har Finland tagit itu med problemen gällande de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet genom att anta en pensionsreform som trädde i kraft 2017. Problemen inom den externa sektorn har minskat och kostnadskonkurrenskraften stärkts, framför allt tack vare åtgärderna i konkurrenskraftsavtalet från 2016. Finland har även vidtagit åtgärder för att öka incitamenten att arbeta och förstärkt sina aktiva arbetsmarknadsåtgärder.

Diagram 2.1: **Samlat flerårigt genomförande fram till i dag av landsspecifika rekommendationer utfärdade 2011–2018**

1) Den samlade bedömningen av rekommendationerna när det gäller finanspolitiken tar inte hänsyn till efterlevnaden av stabilitets- och tillväxtpakten.
2011–2012: Olika bedömningskategorier.
Bedömningen avser genomförandet av de landsspecifika rekommendationerna över flera år, från det att rekommendationerna antogs fram till 2018 års landsrapport.

Källa: Europeiska kommissionen.

Pensionsreformen har stärkt de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet. Befolkningens åldrande ökar belastningen på pensionssystemet och hälso- och sjukvården. Reformen av det inkomstbaserade pensionssystemet, som kopplar den lagstadgade pensionsåldern till förväntad livslängd, lagstiftades i slutet av 2015. Reformen innebär att den lägsta lagstadgade pensionsåldern från och med 2018 gradvis höjs från 63 till 65 år. Detta bör i sin tur leda till att den faktiska pensionsåldern, som 2016 låg på 61,1 år, stiger mot målet på 62,5 år. Samtidigt fortsätter arbetet med att kostnadseffektivisera hälso- och sjukvården.

Genomförandet av de landsspecifika rekommendationerna har sedan 2014 gradvis förbättrat kostnadskonkurrenskraften. Framsteg har gjorts när det gäller att anpassa lönetillväxten till produktivitetsutvecklingen, vilket har lett till en långsammare ökning av enhetsarbetskostnaderna och förbättrat kostnadskonkurrenskraften i förhållande till konkurrentländer. Arbetsmarknadens parter enades 2016 om åtgärder som skulle minska arbetskostnaderna ytterligare 2017. Det så kallade konkurrenskraftsavtalet förlängde arbetstiden utan extra ersättning, fryste lönerna under tolv månader och omfördelade en del av socialskyddsavgifterna till arbetstagarna. En ny finländsk lönebildningsmodell har vuxit fram. där lönehöjningar inom den icke-exponerade sektorn kopplas till höjningar som först avtalats inom den exponerade sektorn. Någon formell överenskommelse om denna modell har dock ännu inte ingåtts.

Arbetsmarknadsreformerna har gått framåt. För att öka incitamenten att arbeta har tiden för den inkomstrelaterade dagpenningen till arbetslösa förkortats. Flera åtgärder har vidtagits för att aktivera jobbsökande, bl.a. en skärpning av villkoren för arbetslöshetsförmåner. Åtgärder har även införts för att öka företagandet.

Finland har gjort begränsade([7]) framsteg med att genomföra de landsspecifika rekommendationerna från 2018. För att stärka de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet fortsatte arbetet med landskaps- och vårdreformen. I februari 2019 hade riksdagen dock inte slutfört och antagit den lagstiftning som krävs.

När det gäller utmaningarna på arbetsmarknaden och de sociala utmaningarna innehåller regeringens budgetförslag för 2019 begränsade åtgärder för att främja

([6]) För en bedömning av redan genomförda reformer, se särskilt avsnitt 3.

([7]) Information om framsteg och åtgärder som har vidtagits med anledning av råden i de olika delarna i de landspecifika rekommendationerna finns i översiktstabellen i bilagan. Denna övergripande bedömning tar inte hänsyn till efterlevnaden av stabilitets- och tillväxtpakten.

Tabell 2.1: **Bedömning av genomförandet av de landsspecifika rekommendationerna 2018**

Finland	**Samlad bedömning av framstegen med de landsspecifika rekommendationerna: begränsade framsteg**
Rekommendation 1: *Uppnå det medelfristiga budgetmålet under 2019, med beaktande av tillåtna avvikelser i samband med genomförandet av strukturreformerna, för vilka en tillfällig avvikelse har beviljats.* *Se till att förvaltningsreformen antas och genomförs, för att åstadkomma mer kostnadseffektiva social- och hälsovårdstjänster som alla har tillgång till.*	Finland har gjort **begränsade framsteg** när det gäller den finansstrukturella delen av rekommendation 1 ([1]): • Finland räknar fortfarande med att lagförslagen om landskaps- och vårdreformen ska antas under första kvartalet 2019.
Rekommendation 2: *Förbättra incitamenten att ta ett arbete* *och säkerställa ändamålsenliga och välintegrerade tjänster för arbetslösa och personer utanför arbetskraften.*	Finland har gjort **begränsade framsteg** när det gäller rekommendation 2. • Begränsade framsteg har gjorts när det gäller att minska andelen som står utanför arbetskraften och att avlägsna arbetslöshetsfällor. • Begränsade framsteg har gjorts i och med att den offentliga förvaltningens budget innehåller ytterligare åtgärder för att främja sysselsättningen.
Rekommendation 3: *Intensifiera övervakningen av hushållens skuldsättning,* *bl.a. genom att inrätta ett kreditregistersystem.*	Finland har gjort **begränsade framsteg** när det gäller rekommendation 3. • Begränsade framsteg har gjorts när det gäller att intensifiera övervakningen av hushållens skuldsättning. • Begränsade framsteg kan konstateras vad gäller inrättandet av ett kreditregistersystem.

1) Omfattar inte efterlevnaden av stabilitets- och tillväxtpakten.
Källa: Europeiska kommissionen.

sysselsättningen. Tonvikten ligger på att förbättra situationen för personer med begränsade möjligheter att få anställning, att åtgärda kompetensbrister och minska den tid det tar att få anställning. När det gäller incitamenten att arbeta avvaktar de finländska myndigheterna utfallet av experimentet med medborgarlön, vars preliminära resultat presenterades den 8 februari. Detta experiment förväntas ge en del information som kan ligga till grund för en översyn av socialförsäkringssystemet.

Begränsade framsteg när det gäller att övervaka hushållens skuldsättning. En expertgrupp har inrättats för att bedöma hushållens skuldsättning och om det är möjligt att införa nya makrotillsynsinstrument. Justitieministeriet beställde en utredning som resulterade i ett förslag om att ett omfattande centralt kreditregister (med både positiv och negativ information om låntagare) skulle inrättas. Samråd pågår för närvarande om förslaget, som därefter ska utredas ytterligare. Eventuell lagstiftning på detta område kommer inte att antas före nästa allmänna val i april 2019.

De europeiska struktur- och investeringsfonderna är viktiga för att ta itu med faktorer som gör det svårare att uppnå inkluderande tillväxt och konvergens i Finland, framför allt genom att främja konkurrenskraften, uppmuntra forskning och innovation, skapa sysselsättning samt främja utbildning. Dessa fonder gör det också lättare för migranter och andra sårbara grupper att komma in på arbetsmarknaden.

Faktaruta 2.1: **EU-stöd gör det lättare att övervinna strukturella problem och främja utvecklingen i Finland**

Finland mottar stöd från de europeiska struktur- och investeringsfonderna. I den nuvarande fleråriga budgetramen (2014–2020) uppgår det EU-stöd som Finland får för att hantera utvecklingsproblem till 3,8 miljarder euro, vilket potentiellt utgör omkring 0,2 % av BNP om året. I slutet av 2018 hade omkring 2,8 miljarder euro (omkring 73 % av det totala beloppet) redan tilldelats särskilda projekt. Särskilda projekt som rörde strategiska transportnät fick dessutom 139,8 miljoner euro från Fonden för ett sammanlänkat Europa, som är ett särskilt instrument för EU-finansiering. Flera finländska forskningsinstitutioner, innovativa företag och enskilda forskare fick också stöd från andra EU-finansieringsinstrument, framför allt Horisont 2020, som bidrog med 766 miljoner euro.

EU-stödet har gjort det lättare att hantera de politiska utmaningar som konstaterades i de landsspecifika rekommendationerna. De europeiska struktur- och investeringsfonderna stärker Finlands förmåga att få fram innovativa produkter, tjänster och tillväxtföretag och bidrar till att skapa sysselsättningsmöjligheter genom att främja tillträde till arbetsmarknaden, utbildning och social inkludering för personer som är arbetslösa eller står utanför arbetskraften. Europeiska socialfonden skapar sysselsättningsmöjligheter genom att främja tillträde till arbetsmarknaden, utbildning och social inkludering för personer som är arbetslösa eller står utanför arbetskraften. Den bidrar också till att infria potentialen hos hela arbetskraften genom att göra det lättare för migranter och andra sårbara grupper att komma in på arbetsmarknaden. År 2018 deltog 190 000 personer i projekt som investerade i humankapital, 9 000 företag i projekt som drivs av FoU-institutioner och 4 300 företag i projekt för att främja tillväxt och internationell affärsverksamhet. Över 1 300 företag började exportera eller ökade sin export. Mer än 1 800 produkter och tjänster togs fram och introducerades på innovationsplattformar. Horisont 2020 gav stöd till mer än 1 200 forskningsprojekt på en rad olika områden om alltifrån ett snabbare utnyttjande av nanomaterial till smart elektrisk mobilitet i städer.

EU-stöd gör det lättare att locka privata investeringar. Genom att avsätta omkring 21,5 miljoner euro i form av garantier och eget kapital gör de europeiska struktur- och investeringsfonderna det lättare att mobilisera mer privat kapital. Tillsammans med nationell samfinansiering förväntas detta resultera i privata investeringar på ytterligare 220 miljoner euro. De godkända insatser som Europeiska investeringsbanken genomför tillsammans med Europeiska fonden för strategiska investeringar uppgår vidare till ett värde av 1,9 miljarder euro, vilket beräknas mobilisera totalt 7,8 miljarder euro i ytterligare privata och offentliga investeringar. Detta stöd förväntas komma 7 301 små och medelstora företag och medelstora börsbolag till del. ”Epiqus social impact bond” (socialt utfallskontrakt) är ett bra exempel på ett sådant projekt i Finland. Europeiska investeringsfonden investerar 10 miljoner euro i detta projekt, som ska främja upp till 3 700 migranters och flyktingars integration på den finländska arbetsmarknaden genom att erbjuda stöd i form av utbildning och jobbmatchning.

EU-insatserna stärker nationella, regionala och lokala myndigheter samt civilsamhället. Samarbete spelar en viktig roll i alla faser av genomförandet av de europeiska struktur- och investeringsfonderna. Representanter på olika myndighetsnivåer har tillsammans med arbetsmarknadens parter och civilsamhället deltagit i utformningen, övervakningen och genomförandet av partnerskapsavtalet och de operativa programmen. Rådgivning, utbildning och informationsmöten organiseras regelbundet för alla berörda parter.

https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/FI

3. REFORMPRIORITERINGAR

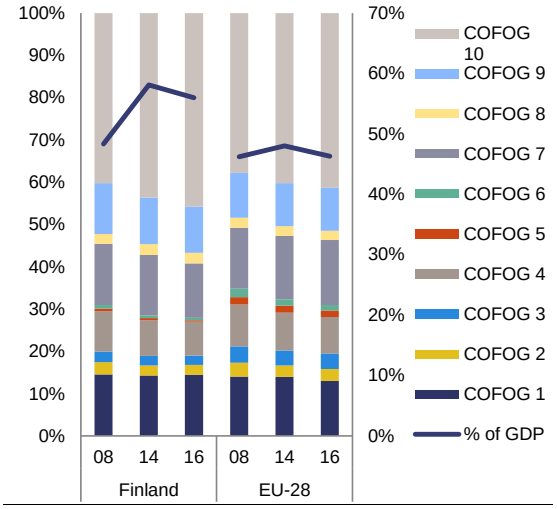
3.1 OFFENTLIGA FINANSER OCH BESKATTNING

3.1.1 FINANSPOLITIK

Även om de offentliga utgifterna i Finland fortfarande är bland de högsta i EU har de offentligfinansiella reformer som har genomförts de senaste åren lett till en minskning. De sociala utgifterna, och därmed även de samlade offentliga utgifterna i Finland, ökade kraftigt fram till 2014 till följd av krisen och den långvariga recessionen. Mellan 2008 och 2014 ökade de offentliga utgifterna snabbare i Finland än i EU i genomsnitt från en redan högre utgångsnivå (se diagram 3.1.1). Denna utveckling har emellertid vänt. Mellan 2014 och 2016 sjönk utgifterna från 58,1 % till 56,0 % av BNP. Till denna minskning bidrog framför allt lägre utgifter för hälso- och sjukvård (-1,1 % av BNP), för näringslivsfrågor (-0,4 % av BNP) och utbildning (-0,3 % av BNP). Totalt sett ligger de offentliga utgifterna fortfarande långt över EU-genomsnittet. Skillnaden beror främst på högre utgifter för socialt skydd och allmän offentlig förvaltning. Sedan 2016 har Finland minskat statens utgifter ytterligare genom anslagsnedskärningar och lägre sociala transfereringar. De offentliga lönekostnaderna har minskat gradvis över tid och mer nyligen även till följd av konkurrenskraftsavtalet (som innebar ett lönestopp under 2017 och en tillfällig sänkning av den årliga semesterpenningen). Denna utveckling kan dock plana ut eller till och med vända framöver i takt med att trycket på lönehöjningar ökar i ett gynnsamt konjunkturläge.

Den gynnsamma konjunkturen gör det lättare för regeringen att stärka de offentliga finanserna ännu mer. Skatteintäkterna förväntas stiga 2018–2019 i ett läge med stigande produktion, sysselsättning och lönehöjningar, samtidigt som utgiftsökningarna beräknas vara fortsatt måttliga. Det samlade saldot i de offentliga finanserna ser ut att försämras något från -0,7 % av BNP 2017 till -0,8 % av BNP 2018 till följd av vissa tillfälliga faktorer ([8]), men sedan förbättras markant till -0,2 % av BNP 2019. Finlands bruttoskuldkvot ökade från 40 % 2005 till 63,6 % 2015. Därefter har den dock börjat minska. Den offentliga skuldkvoten låg på 61,3 % 2017 och förväntas ha sjunkit till under 60 % 2018 i en fortsättning på denna nedåtgående trend.

Diagram 3.1.1: **Offentliga utgifter som andel av BNP, fördelat på ändamål, Finland och EU.**

1) Den offentliga förvaltningens ändamål (COFOG): 1. Allmän offentlig förvaltning, 2. Försvar, 3. Samhällsskydd och rättsskipning, 4. Näringslivsfrågor, 5. Miljöskydd, 6. Bostadsförsörjning och samhällsutveckling, 7. Hälso- och sjukvård, 8. Fritid, kultur och religion, 9. Utbildning och 10. Socialt skydd.
2) Andel av BNP på höger axel
Källa: Europeiska kommissionen.

Beskattning

Finlands skattestruktur kännetecknas av ett högt generellt skattetryck på framför allt arbete. År 2017 var det totala skattetrycket (43,3 % av BNP) och inkomstbeskattningen (12,6 % av BNP) bland de högsta i EU (Europeiska kommissionen, 2019). Intäkterna från kapitalskatter, däribland fastighetsskatter, är lägre än EU-genomsnittet (7,5 % jämfört med 8,6 % av BNP), medan intäkterna från konsumtionsskatter (14,2 % av BNP) och miljöskatter (3,0 % av BNP) är högre än EU-genomsnittet. Ändringar av skattesystemet som har minskat skattebasen för personbeskattning kan tillsammans med ekonomisk tillväxt leda till att den totala skattebördan minskar.

Finland har inrättat ett kreditregister så att myndigheter lättare kan få tillgång till

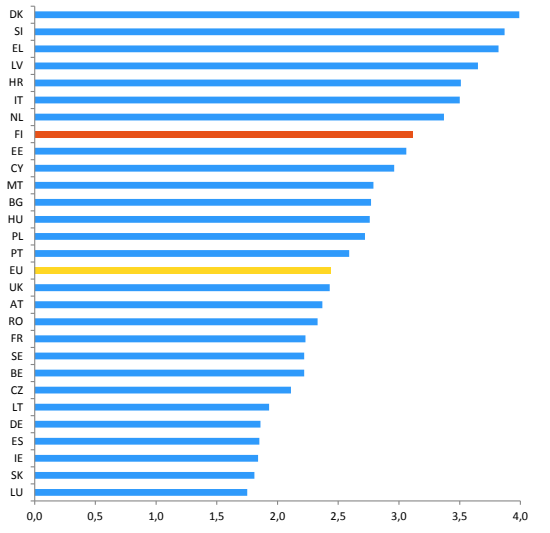
([8]) Att engångsintäkter från bolagsskatter upphörde 2017, skatteåterbetalningar och ändringar i systemet för uttag av mervärdesskatt på import.

inkomstuppgifter för enskilda personer i realtid. Detta ska förbättra efterlevnaden av skatteregler och förhindra att det uppstår en skuggekonomi. Inkomstregistret är en nationell elektronisk databas med utförliga uppgifter om lön, pension och förmåner på individnivå. Skyldigheten att rapportera information i realtid kommer att omfatta alla arbetsgivare från och med 2019 och alla utbetalare av förmåner från och med 2020. Inkomstregistret kommer att användas av en rad offentliga och privata institutioner som Skatteförvaltningen, Folkpensionsanstalten, Arbetslöshetsförsäkringsfonden, utbetalare av inkomstrelaterade pensioner och Pensionsskyddscentralen. Antalet användare kommer att öka 2020 och bl.a. innefatta Arbets- och näringsministeriet, arbetskraftsbyråer, Statistikcentralen, Sysselsättningsfonden, skadeförsäkringsbolag, arbetslöshetskassor och arbetsmiljömyndigheter. En annan viktig funktion för inkomstregistret blir att förhindra att det uppstår en skuggekonomi. Det kommer att bli möjligt att upptäcka om uppgifter har utelämnats i rapporter mycket snart efter betalning. Informationen i varje rapport kommer dessutom att vara tillgänglig för alla behöriga användare av inkomstregistret.

Fastighetsskattereformen har skjutits upp. Intäkter från fastighetsskatter, som anses vara en av de skatter med minst negativ inverkan på tillväxten, svarar för bara 0,8 % av BNP, vilket är långt under EU-genomsnittet på 1,6 % av BNP. Fastighetsskatten omfattar både mark och byggnader. Medan värdet på byggnader uppdateras årligen utifrån ett byggnadsindex, är de beskattade fastighetsvärdena generellt lägre än marknadsvärdena och denna skillnad har visat sig öka. Inom ramen för ett långsiktigt projekt av Finansministeriet planerades en reform av fastighetsbeskattningen i två steg från och med 2019. Till följd av synpunkter som inkom under samrådet har reformen skjutits upp fram till efter valet i april 2019. Den ska nu genomföras i ett enda steg, vilket innebär att höjningen av beskattningsvärdena och sänkningen av skattesatserna kommer att äga rum samtidigt. Detta kommer att tidigast ske 2022.

Reformer av miljöskatter kan ge ytterligare intäkter. I Finland svarade miljöskatter för 3,11 % av BNP 2016 (EU-genomsnitt: 2,44 %) (se diagram 3.1.2), och energiskatter för 2,11 % av BNP jämfört med ett EU-genomsnitt på 1,88 %. Miljöskatterna kan dock utformas på ett bättre sätt för att uppmuntra en effektivare resursanvändning. De är till exempel inte indexreglerade, vilket kan leda till att intäkterna med tiden gradvis minskar i förhållande till BNP. Lägre energiskatt eller återbetalningar har införts för fossila bränslen inom transportsektorn, privata flygresor, mobila maskiner, jordbruk, energiintensiva företag, uppvärmning etc. Dessa undantag minskar incitamenten att öka energieffektiviteten (Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD), 2018a)

Diagram 3.1.2: **Miljöskatter som andel av BNP 2016, i %**

Källa: Europeiska kommissionen.

En höjning av skatten på bränslen för uppvärmning har godkänts som en av åtgärderna i regeringens klimatpolitiska plan på medellång sikt. Målsättningen är att uppnå målet för utsläppsminskningar 2030. Relevanta ändringar trädde i kraft den 1 januari 2019. Trots detta är energibeskattningen inte helt kopplad till koldioxidutsläppen. Som Internationella energiorganet skriver i sin granskning av Finland 2018 är landets beskattning som gynnar inhemsk torv inte helt förenlig med utfasningen av fossila bränslen (Internationella energiorganet, 2018).

Även om framsteg har gjorts sedan 2005 när det gäller att minska prisskillnaden mellan bensin och diesel är den fortfarande betydande. År 2016 var skillnaden mellan skatten på bensin respektive diesel 32 %, jämfört med 84 % år 2005

(Europeiska miljömyndigheten, 2017). Punktskatterna på bensin och diesel var 2016 oförändrade jämfört med 2015 (Europeiska kommissionen, 2018a). Dieseldrivna bilar är en stor källa till kväveoxidutsläpp. Dessa utsläpp måste minska för att hålla sig under gällande nationella utsläppstak – inte minst i Helsingfors.

Det finanspolitiska ramverket

Finland är det enda landet inom euroområdet där de makroekonomiska prognoser som ligger till grund för budgetplanen tas fram av Finansministeriet. Finansministeriets ekonomiska avdelning är åtskild från budgetavdelningen och oberoende i sin prognosverksamhet. Frågan om huruvida ministeriets makroekonomiska prognoser är realistiska och opartiska togs upp i stabilitetsprogrammet 2017 (Europeiska kommissionen, 2018b) men har inte tagits upp i samband med den senaste övervakningscykeln. De särskilda arrangemangen när det gäller de makroekonomiska prognoser som ligger till grund för budgetplaneringen bör dock övervakas regelbundet för att se till att åtskillnaden mellan dessa båda funktioner och deras oberoende inom en och samma institution bibehålls.

3.1.2 SKULDHÅLLBARHETSANALYS OCH OFFENTLIGFINANSIELLA RISKER

Den offentliga skuldsättningen minskar under prognosperioden. Enligt kommissionens höstprognos 2018 och de gemensamt överenskomna antagandena om skuldhållbarhetsanalysen ([9]) beräknas den offentliga skuldkvoten minska till omkring 54,5 % av BNP runt 2026 tack vare en gynnsam snöbollseffekt och det strukturella primärsaldot. Därefter kommer den att börja öka igen 2028 till 55,1 % av BNP 2029 (se bilaga B). Om de åldersrelaterade kostnaderna (pensioner, utgifter för långvarig vård och omsorg, samt hälso- och sjukvård) exkluderas i skuldprognoserna skulle skuldkvoten gradvis minska till omkring 45 % av BNP under samma period.

Hållbarhetsriskerna för de offentliga finanserna har minskat på medellång sikt, men problemen på lång sikt kvarstår. På kort sikt finns inga offentligfinansiella eller konkurrenskraftsrelaterade risker för de offentliga finansernas hållbarhet ([10]). När det gäller riskerna på medellång sikt har det dessutom skett en förbättring jämfört med förra året tack vare lägre uppskattade offentliga skuldnivåer och S1, som är indikatorn för offentligfinansiell hållbarhet på medellång sikt, pekar på låg risk ([11]). S1-indikatorns värde på –0,1 procentenhet av BNP visar framför allt att det inte kommer att krävas någon anpassning av det strukturella primärsaldot under perioden 2021–2025. Trots den låga skuldbördan pekar S2-indikatorn[12], som mäter offentligfinansiell hållbarhet på lång sikt, på medelhög risk. S2 () beräknas till 2,7 procentenheter av BNP på grundval av en något ogynnsam initial budgetställning (0,7 procentenheter av BNP) och en beräknad ökning av åldersrelaterade kostnader (2,0 procentenheter av BNP). De sistnämnda indikatorerna påverkas framför allt av att utgifterna för långvarig vård och omsorg beräknas stiga (1,6 procentenheter av BNP).

Landskaps- och vårdreformen (SOTE)

En landskapsreform kommer sannolikt att antas före det allmänna valet i april 2019 och träda i kraft i början av 2021. Syftet med reformen är att rationalisera den offentliga förvaltningen på statlig, regional och kommunal nivå och föra över ansvaret för vissa funktioner till 18 landskap, som blir nya administrativa enheter.

([9]) En mekanisk prognos baserad på det nuvarande primärsaldot och antaganden om nominell tillväxt och räntor. Därefter kan en jämviktsnivå avseende skuldsättning och räntebetalningar beräknas.

([10]) Den offentligfinansiella hållbarheten på kort sikt mäts genom S0-indikatorn (se Europeiska kommissionen, 2018c).

([11]) S1-indikatorn för offentligfinansiell hållbarhet på medellång sikt visar den ytterligare anpassning som krävs i fråga om förbättring av det strukturella primärsaldot över en femårsperiod (från och med 2021) för att uppnå en offentlig skuldkvot på 60 % fram till 2033, vilket innefattar finansiering av ökade framtida utgifter till följd av befolkningens åldrande. Se Europeiska kommissionen, 2018c, för närmare information.

([12]) S2-indikatorn för offentligfinansiell hållbarhet på lång sikt visar den direkta finanspolitiska anpassning av primärsaldot (i strukturella termer) som krävs för att stabilisera skuldkvoten i ett oändligt tidsperspektiv, vilket innefattar finansiering av ökade utgifter till följd av befolkningens åldrande. S2-värden under 2 pekar på låg risk, värden från 2–6 på medelhög risk och över 6 på hög risk. Se Europeiska kommissionen, 2018c, för närmare information.

Landskapens ansvar ska baseras på en tydlig fördelning mellan kommuner, landskap och stat. Landskapen ska ansvara för hälso- och sjukvård samt socialtjänster, räddningstjänster, miljöskydd, regional utveckling, främjande av näringsliv och av regional identitet och kultur.

Totalt sett ligger Finlands utgifter för hälso- och sjukvård nära EU-genomsnittet, men utgifterna för långvarig vård och omsorg är relativt höga och lär stiga. Med utgifter för hälso- och sjukvård som uppgick till 9,2 % av BNP 2017 ligger Finland strax under EU-genomsnittet, medan utgifterna per capita ligger något över EU-genomsnittet. Hälso- och sjukvård finansieras huvudsakligen med offentliga medel: 61 % jämfört med 36 % för EU-genomsnittet (Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD), 2018b). Patientavgifterna är högre än EU-genomsnittet och har stigit de senaste tre åren. Utgifterna för långvarig vård och omsorg (som i Finland kallas socialservice) är med en andel på 2,2 % av BNP bland de högsta i EU. Utgifterna för långvarig vård och omsorg förväntas stiga under kommande år till följd av befolkningens åldrande.

Reformen kommer att få två viktiga följder för hälso- och sjukvårdssektorn. För det första innebär den att ansvaret för hälso- och sjukvård flyttas från mer än 300 kommuner till landskapen. För det andra kommer hälso- och sjukvårdssektorn att öppnas upp för privata vårdleverantörer. Den offentligt finansierade hälso- och sjukvården kommer att erbjudas patienter på samma villkor av den offentliga eller privata vårdleverantör som de väljer.

Konkurrensen mellan tjänsteleverantörer och en mer centraliserad offentlig förvaltning förväntas leda till kostnadsbesparingar och bättre tillgång. Även om tillgången till hälso- och sjukvård i Finland är bra sett till EU i stort är kötiderna fortfarande alltför långa för patienter som inte omfattas av frivilliga sjukförsäkringar som betalas av arbetsgivarna. Centraliseringen förväntas förbättra förvaltningen av systemet och att sektorn öppnas upp för privata leverantörer bör leda till vissa effektivitetsförbättringar genom att öka konkurrensen. Riskpoolningen av befolkningen och tillgången till relativt få specialister kommer sannolikt att förbättras i landskapen. Regeringen har beräknat att besparingarna till följd av reformen kommer att uppgå till 3 miljarder euro fram till 2031. Utgifternas förväntade ökningstakt kommer att sjunka från 2,4 % till 0,9 % under tio år efter reformen (se även Europeiska kommissionen, 2018b). Den avgörande faktorn för en effektivisering blir Social- och hälsovårdsministeriets förmåga att kontrollera och förvalta 18 vårdorganisationers verksamhet. Att dessa tjänster återigen centraliseras innebär dock nya utmaningar för myndigheterna, inte minst i form av de investeringar som krävs för att genomföra reformen och den planerade offentliga finansieringen av privata hälso- och sjukvårdstjänster, som i dag mestadels betalas direkt av patienterna.

Att hälso- och sjukvårdssektorn öppnas upp ger patienterna möjlighet att välja mellan flera olika offentliga och privata vårdgivare. Detta kan vara en positiv utveckling eftersom dagens finländska system är mycket restriktivt. Det kan minska kötider och därmed förbättra tillgången till hälso- och sjukvård. Samtidigt finns det en risk att de patienter som i dag har svårast att få tillgång till hälso- och sjukvård, t.ex. pensionärer, arbetslösa och personer på landsbygden, även framöver kommer att vara relativt dyra att ge behandling. Detta kan leda till att privata vårdgivare ”plockar russinen ur kakan” och överlåter åt den offentliga hälso- och sjukvården att ta hand om dessa, i ekonomiskt hänseende, mest krävande patienter.

3.2 FINANSSEKTORN

3.2.1 BANKSEKTORN

Banksystemet är motståndskraftigt men det finns fortfarande strukturella brister. Finlands banksektor är koncentrerad och de tre största bankerna (två nordiska banker och en nationell kooperativ bankgrupp) har en marknadsandel inom alla viktiga segment på över 70 %. Nordeas flytt av huvudkontoret från Stockholm till Helsingfors i oktober 2018 har gjort Finlands banksektor till en av de största i Europa i förhållande till storleken på landets ekonomi, med en balansräkning på mer än fyra gånger landets BNP. Banksystemets motståndskraft mot risker är totalt sett stark i förhållande till de tre största riskerna för lokala långivare: kreditrisken, som är starkt kopplad till hushållens höga skuldsättning, likviditetsrisken till följd av beroendet av marknadsfinansiering och exponeringen mot potentiella störningar i de andra nordiska länderna och deras finansiella system.

Bankerna är välkapitaliserade. Kärnprimärkapitalrelationen för sektorn uppgick i slutet av första kvartalet 2018 till 20 %, medan den totala kapitalrelationen uppgick till 22,5 %. Båda ligger långt över EU-genomsnitten. Andelen nödlidande lån inom banksektorn på 1,3 % fortsatte att vara en av de lägsta i Europa. Att banksektorns tillgångar har vuxit från 2,5 gånger BNP till mer än 4 gånger BNP har dock ökat de redan stora strukturella sårbarheterna i det finländska banksystemet och kan sätta staten under hårt tryck om det uppstår en större kris.

Bankernas stora beroende av kapitalmarknadsfinansiering uppvägs i viss grad av en ökad användning av långfristiga räntebärande värdepapper. Utlånings-/inlåningskvoten i systemet som helhet är fortfarande hög på 142,8 % och betydligt högre än euroområdets genomsnitt. Att sätta in sina pengar på banken är fortfarande en populär form av sparande, men finländarnas nettosparande är fortsatt negativt. Det betyder att finländska banker i viss utsträckning är tvungna att förlita sig på förtroendekänslig marknadsfinansiering. Även om det fortfarande är relativt lätt att få tillgång till marknadsbaserad finansiering och priset är gynnsamt är kreditinstitutens utsatthet för förändringar i investerarnas riskuppfattning sedan länge en strukturell sårbarhet i den finländska banksektorn. När det gäller kreditinstitutens finansiering utgör kapitalmarknadsfinansieringen sammanlagt 55 % av finansieringsmixen, varav 8 % är kortfristig. Finländska långivares ökade användning av långfristiga säkerställda obligationer och poolen av likviditetsreserver uppväger till stor del de refinansieringsrisker som är knutna till marknadsfinansiering. Genom att förlänga finansieringens löptid med hjälp av säkerställda obligationer ökar samtidigt de inbördes kopplingarna mellan kreditinstitut och deras exponering mot störningar på de nordiska bostadsmarknaderna.

Finlands banker har en lång historia av lönsamhet. De finländska långivarnas motståndskraft främjas av en relativt stark intjäningsförmåga. De senaste åren har de finländska bankernas lönsamhetstal legat på bra nivåer och i regel betydligt högre än övriga europeiska bankers. Vinstmarginalerna har främjats av diversifiering av verksamheten (framför allt till kapitalförvaltning), den begränsade andelen nödlidande lån och nedskrivningar samt av att kostnadseffektiviteten är bättre hos de finländska långivarna än på andra håll inom EU. Nettovinsten har dock konsekvent minskat de senaste tre åren. Lönsamheten minskar på grund av de låga räntorna, den allt hårdare konkurrensen mellan banker och växande konkurrens när det gäller betaltjänster. Finanssektorns lönsamhet och kapitaltäckning blir dessutom alltmer beroende av utvecklingen på marknaderna för bostads- och affärsfastigheter. Sektorn har även gjort stora investeringar för att uppgradera sin it-miljö. Om lågräntelägret kvarstår framöver kan det utgöra en risk för banksektorns intjäningsförmåga.

Nordeas flytt ökar arbetsbelastningen och ansvarsområdena för Finansinspektionen i Finland Nordeas balansräkning är 2,6 gånger större än Finlands BNP, vilket gör det till den största banken i bankunionen i förhållande till sitt hemlands ekonomi. Flytten av ett sådant stort finansinstitut ändrar på många sätt hela banksektorns struktur och de systemrisker som existerar. Finlands deltagande i den europeiska bankunionen och de många regleringsreformer som har genomförts de senaste åren minskar dessa risker. Flytten till Helsingfors innebär även att Nordea står under Europeiska centralbankens direkta tillsyn. Precis som i andra jurisdiktioner sköts merparten av tillsynsarbetet dock på den lokala finansiella tillsynsmyndigheten. Det betyder

att flytten även får betydande följder för både personalresurser och ekonomiska resurser hos Finlands finansiella vakthund, som redan har nyanställt 30 personer. I november 2017 godkände den finländska riksdagen dessutom en ändring av kreditinstitutslagen för att introducera en systemriskbuffert. Detta har (fr.o.m. 2018) gjort det möjligt för Finansinspektionens styrelse att tillämpa ytterligare kapitalkrav på upp till 5 % av primärkapitalet på kreditinstitut och värdepappersföretag utifrån den strukturella sårbarheten i det finansiella systemet. Myndigheterna är för närvarande väl rustade att hantera konjunkturrelaterade och strukturella systemrisker och fortsätter att fokusera på att se till att banksystemet är välkapitaliserat och på att begränsa hushållens skuldsättning.

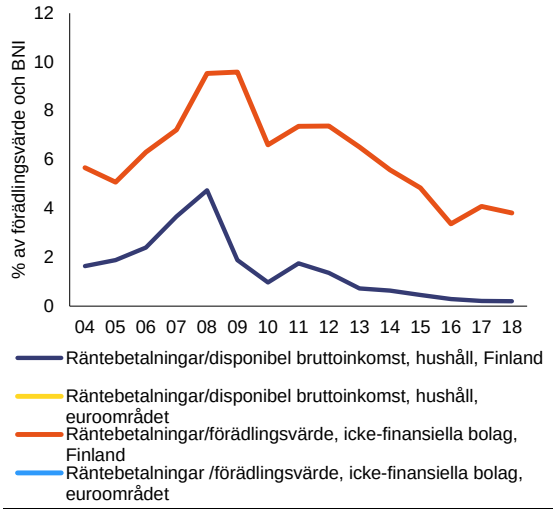
3.2.2 TILLGÅNG TILL FINANSIERING

Utlåningen har fortsatt att öka i Finland. I juni 2018 hade utlåningen till företag ökat med 6,7 % jämfört med samma period året innan, medan utlåningen till hushåll hade ökat med 4,3 %. Låga räntor, ett starkt (om än minskande) konsumentförtroende och en blomstrande byggsektor var de viktigaste faktorerna bakom hushållens efterfrågan på lån. På grund av ökningen i BNP har hushållens skuldsättning i förhållande till BNP bara förändrats marginellt, men den underliggande trenden med en stadigt stigande skuldstock hos hushållen har fortsatt.

På grund av de låga räntorna har de flesta företag och privatkunder råd att ta banklån. I Finland är räntebördan lägre för hushållen, men större för företagen, än i euroområdet (se diagram 3.2.1). Merparten av lånen är till rörlig ränta och det finns en tendens mot en ytterligare ökning (2017 hade 97,3 % av nya bolån rörlig ränta). Det betyder att både hushåll och företag är sårbara för potentiellt snabba förändringar i penningpolitiken.

Det är lättare att få tillgång till finansiering än i de flesta andra EU-länder. Resultaten av 2018 års enkät om företags tillgång till finansiering (Europeiska kommissionen, 2018) visar att bara 4 % av de små och medelstora finländska företag som deltog i enkäten angav tillgång till finansiering som sitt största bekymmer (jämfört med 7 % inom EU). Stora företag kan skaffa finansiering på finansmarknaderna, medan små och medelstora företag använder banker som sin viktigaste finansieringskälla. År 2018 var de tre mest relevanta finansieringsformerna i) kreditlöften, ii) leasing, och iii) banklån (med 65 %, 65 % respektive 61 % av små och medelstora företag i Finland). Även om banklån kan förefalla mindre attraktiva än andra former av finansiering (gräsrotsfinansiering, person-till-person-lån, affärsänglars investeringar – Europeiska centralbanken, 2017) är det avgörande att det är enkelt att få tillgång till sådan finansiering. 15 % av de små och medelstora finländska företagen fick inte hela det lånebelopp som de hade ansökt om 2018 (EU-genomsnitt: 18 %). Flera initiativ som har tagits de senaste åren har förbättrat de små och medelstora företagens tillgång till finansiering, bl.a. ett program för tillväxtfinansiering, juniorlån och investeringsprogrammet för industrins förnyelse.

Diagram 3.2.1: **Räntebördan på hushåll och icke-finansiella bolag**

Källa: Europeiska kommissionen.

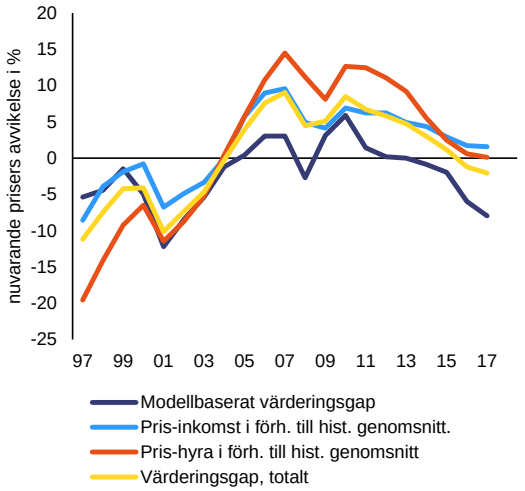
3.2.3 BOSTADSMARKNADEN

I reala termer är bostadspriserna på det hela taget stabila. Både 2017 och 2018 steg priserna måttligt i nominella termer och rörde sig kring inflationstakten. Värderingsgapet slöts 2017 (se diagram 3.2.2). Det finns sammantaget inget som tyder på övervärderade priser på nationell nivå.

Ett varaktigt kännetecken för den finländska bostadsmarknaden är de stora regionala

prisskillnaderna. Bostadsfrågan är störst i Storhelsingfors och andra tillväxtcentrum, där merparten av de nya jobben finns. Genomsnittspriset per kvadratmeter låg på över 3 600 euro i Storhelsingfors 2018, medan det i resten av landet (exklusive Storhelsingfors) låg på omkring 1 600 euro. Trots att ett stort utbud av nya bostäder har haft en dämpande inverkan de senaste åren har priserna stigit snabbare än inkomsterna i tillväxtcentrum. Utflyttningen från landsbygden till stadsområden fortsätter, vilket naturligtvis leder till att priserna pressas upp i tillväxtcentrum och ned i landsbygdsområden. Ju större prisgapet är, desto större hinder för arbetskraftens rörlighet, i synnerhet för mer lågutbildade arbetstagare och familjer med begränsade inkomster.

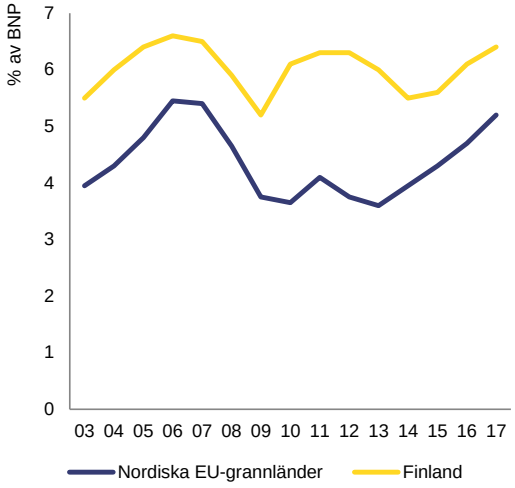
Diagram 3.2.2: **Övervärderingsgap med avseende på pris-inkomstkvot, pris-hyreskvot och en modell baserad på grundläggande bestämningsfaktorer**

Källa: Europeiska kommissionen.

Bostadsbyggandet tycks ha nått en topp 2018. Bostadsbyggandet uttryckt i procent av BNP (se diagram 3.2.3), som ökade snabbt under åren 2016–2017, tros ha legat på ungefär samma nivå 2018 som under åren 2005–2007 (6,4–6,6 %). Byggsektorn har de senaste åren haft draghjälp av en stark bostadsefterfrågan i kombination med låga räntor och stigande inkomster. Uppgifter om bygglov för bostäder (i m² användbar golvyta) visar att byggtakten börjar plana ut. Rapporter om arbetskraftsbrist visar också att byggsektorn närmar sig fullt kapacitetsutnyttjande. På grund av de många projekt som redan startats kan det emellertid hända att byggtakten ligger kvar på ungefär samma nivå 2019 som 2018. Med tanke på att penningpolitiken förväntas vara ackommoderande är det inte sannolikt att efterfrågan på bostäder kommer att sjunka markant, i synnerhet inte i tillväxtregionerna.

Diagram 3.2.3: **Bostadsbyggande, % av BNP**

Källa: Europeiska kommissionen.

3.2.4 HUSHÅLLENS SKULDSÄTTNING

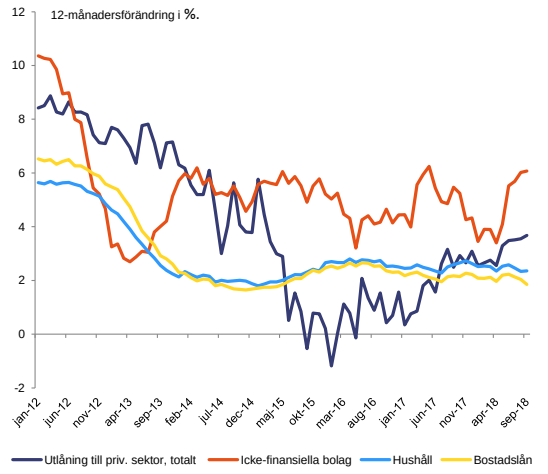
Hög skuldsättning bland hushållen på 67,2 % av BNP 2017. Hushållens skuldsättning har ökat stadigt de senaste två decennierna, även om den fortfarande är lägre än i de nordiska grannländerna. År 2017 steg den med bara 0,2 procentenheter. Den relativt begränsade ökningen berodde på en snabbare tillväxt i BNP. I förhållande till disponibla bruttoinkomsten steg hushållens skuldsättning med 2,1 procentenheter till 116,0 %. Eftersom värdet på hushållens tillgångar också steg sjönk emellertid indikatorn för skuldsättning i förhållande till finansiella tillgångar med 0,2 procentenheter till 46,1 %.

Kvartalsindikatorer för andra kvartalet 2018 visar dock att skuldkvoten började minska marginellt. Samtidigt började hushållens sparande stiga marginellt, även om det fortfarande ligger på historiskt låga nivåer. Om detta håller i sig andra halvåret 2018 kan det markera en vändpunkt i den trendmässiga utvecklingen.

Stocken av bostadslån fortsätter att växa. I slutet av juli 2018 uppgick stocken av bostadslån

till 97,1 miljarder euro (vilket motsvarar 78 % av hushållens skulder) till följd av en årlig ökningstakt på 2,1 % (se diagram 3.2.4) jämfört med juli 2017. Stocken av lån till icke-finansiella bolag uppgick till 83 miljarder euro, varav lån till bostadsaktiebolag och företag med hyresbostäder svarade för 30,2 miljarder euro. Det sistnämnda segmentet uppvisar den starkaste tillväxten på 12-månadersbasis på över 10 %, vilket är en följd av både fortsatt nybyggnation och renoveringar.

Diagram 3.2.4: **Kredittillväxt på 12-månadersbasis**

Källa: Europeiska centralbanken

De genomsnittliga avbetalningsperioderna blir längre och bostadslån tas till rörlig ränta. Merparten av de nya lånen har längre genomsnittliga avbetalningsperioder än den befintliga lånestocken. När det gäller nya lån som togs i juli 2018 var den genomsnittliga avbetalningsperioden omkring 20 år och för 60 % av lånen mellan 20 och 26 år. De flesta lånen i den nuvarande stocken har rörlig ränta (normalt kopplad till Euribor) och 97 % av de nya lånen har rörlig ränta. I hushållens totala skulder ingår även bostadsaktiebolags skuldexponering. En del hushåll kan finansiera sin ägarandel i bostadsaktiebolag med högräntelån utan säkerhet från andra långivare än banker, vilket skapar potentiella risker. Andelen lån mot säkerhet i form av panträtt i fastighet i bankernas aggregerade balansräkning har de senaste tre åren ökat från 35 % till 43 %.

Konsumentkrediterna ökar snabbt. Med en 12-månadersökning på 5 % (i september 2018 jämfört med september 2017) får konsumentkrediterna draghjälp av en växande privat konsumtion och de populära mindre långivarna som inte tar emot insättningar (och därför är oreglerade). Myndigheterna har därför intensifierat arbetet med ett omfattande kreditregister som ska samla både positiv och negativ information om låntagare och därmed ge en helhetsbild av varje låntagares kreditvärdighet. Även om registret infördes 2019 kommer det dröja ett par år innan det kan tas i bruk. Under tiden diskuterar en arbetsgrupp bestående av myndigheter och intressenter andra åtgärder för att begränsa hushållens möjligheter att skuldsätta sig ytterligare, i synnerhet lagstiftning som ska sätta ett tak för skuldsättning i förhållande till inkomst.

Det finns stora regionala skillnader när det gäller skuldsättning. Skillnaderna har ökat det senaste decenniet och denna utveckling hänger nära samman med bostadsprisutvecklingen. Skuldsättningen har ökat i landet totalt sett, men de största ökningarna skedde i tillväxtcentrum (Bank of Finland, 2018).

Myndigheterna har vidtagit förebyggande makrotillsynsåtgärder för att begränsa en ökning av hushållens skuldsättning. I januari 2018 införde Finansinspektionen en genomsnittlig riskvikt för alla bostadslån på minst 15 % och i juli 2018 en maximal belåningsgrad på 85 % av marknadsvärdet för den säkerhet som ställs vid tidpunkten då lånet beviljas. Regeringen håller även på att avskaffa ränteavdragen på bostadslån. Även om Finland gradvis har sänkt den ränteandel som kan dras av uppgick den 2018 fortfarande till 50 %. Skattelättnaderna för bostadslån gynnar ett ökat låntagande bland hushållen och kan leda till betydande makroekonomiska risker.

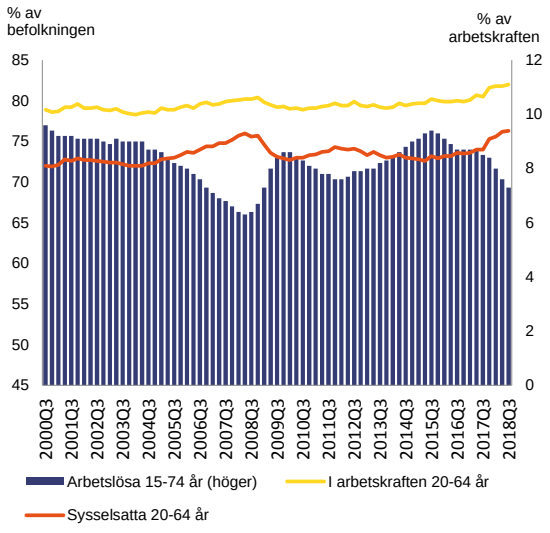
3.3 ARBETSMARKNAD, UTBILDNING OCH SOCIALPOLITIK

3.3.1 ARBETSMARKNADEN

Arbetsmarknaden och utbudet

Arbetsmarknaden har börjat dra nytta av återhämtningen. Sysselsättningen och arbetskraftsdeltagandet närmar sig nivån före krisen. Under 2017 ökade sysselsättningsgraden (för åldersgruppen 20–64 år) med nästan en procentenhet jämfört med föregående år, till 74,2 % (se diagram 3.3.1). Den fortsatte att öka under 2018 (till 76,3 % under det tredje kvartalet 2018) och låg över genomsnittet i EU (72,2 %) men var fortfarande lägre än i de övriga nordiska länderna ([13]). Arbetskraftsdeltagandet har också förbättrats och nådde 80,7 % under 2017. Dessa förbättringar beror på att efterfrågan på arbetskraft växer och att fler äldre arbetstagare anställs. Inom åldersgruppen 55 till 64 år ökar sysselsättningsgraden hela tiden, från 54 % under 2007 till 65 % i medlet av 2018 (Eurostat, 2018a).

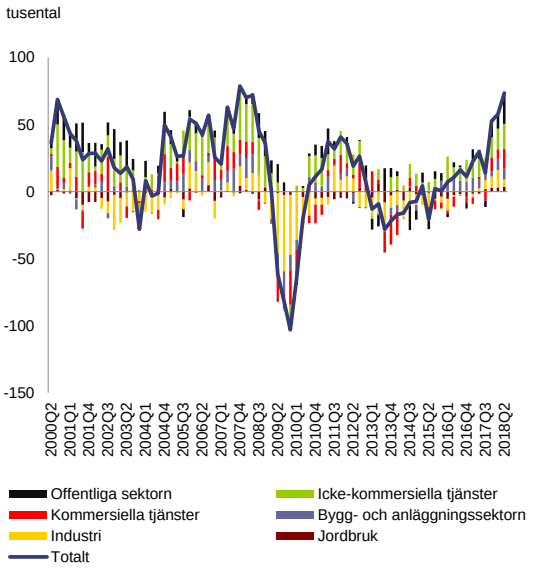
Diagram 3.3.1: **Arbetskraftsdeltagande, sysselsättning och arbetslöshet (kvartalsstatistik)**

Källa: Europeiska kommissionen.

Den strukturella arbetslösheten förblir relativt hög trots att sysselsättningen fortsätter att öka inom de viktigaste ekonomiska sektorerna i Finland. Sysselsättningstillväxten accelererade under 2018 (ökade med 2,3 procentenheter från det tredje kvartalet 2017 till det tredje kvartalet 2018) och var särskilt hög inom icke-kommersiella tjänster, den offentliga sektorn, industrin och byggnadssektorn (se diagram 3.3.2). Detta bidrog till att arbetslösheten minskade till 7,4 % under det tredje kvartalet 2018, vilket är närmare dess strukturella nivå på 7,0 % ([14]), jämfört med 8,5 % under det tredje kvartalet 2017. Denna trend väntas fortsätta.

Diagram 3.3.2: **Sysselsättningstillväxt efter sektor**

Källa: Europeiska kommissionen.

Vissa tecken på arbetskraftsbrist förekommer i samband med det ökande arbetskraftsbehovet och den sjunkande arbetslösheten. Under konjunkturcykelns expansiva fas fortsatte den uppåtgående rörelsen på Beveridgekurvan (se diagram 3.3.3) som återger förhållandet mellan arbetslösheten och vakansgraden under det andra kvartalet av 2018. Det här kan vara ett tecken på en allt mer överhettad arbetsmarknad och kan i slutändan leda till ett tryck på löneförhöjningar. Antalet vakanser fortsatte att öka under 2018 och vakansgraden låg i genomsnitt på 2,4 % under de två första kvartalen 2018. Av de 109 600 lediga arbetsplatserna under de två första kvartalen 2018 var 49 % svåra att tillsätta i jämförelse med 39 % under motsvarande period 2017 ([15]).

([13]) Danmark: 76,9 %, Sverige: 81,8 %, Norge: 78,3 %.

([14]) Kommissionens uppskattning av en arbetslöshetsnivå där lönestegringsgraden för 2018 är stabil (NAWRU).

([15]) Som svårtillsatta vakanser definieras sådana där arbetsgivare enligt egen bedömning har haft svårigheter att hitta personal (Statistikcentralen i Finland, 2019).

Faktaruta 3.3.1: Övervakning av resultaten mot bakgrund av den europeiska pelaren för sociala rättigheter

Den europeiska pelaren för sociala rättigheter är utformad som en kompass för nystart av en konvergensprocess uppåt mot bättre arbets- och levnadsvillkor i EU ([1]). I den fastställs 20 viktiga principer och rättigheter på områdena lika möjligheter och tillgång till arbetsmarknaden, rättvisa arbetsvillkor samt social trygghet och social delaktighet.

FINLAND		
Lika möjligheter och tillgång till arbets-marknaden	Unga med högst grundskoleutbildning (i % åldersgruppen 18-24 år)	Genomsnittlig
	Sysselsättningsklyftan mellan könen	Bästa resultat
	Förhållandet mellan inkomstkvintilerna (S80/S20)	Bästa resultat
	Risk för fattigdom eller social utestängning (i %)	Bästa resultat
	Unga som varken arbetar eller studerar (% av befolkningen 15-24 år)	Genomsnittlig
Dynamiska arbetsmarknader och rättvisa arbetsvillkor	Sysselsättningsgrad (i % av befolkningen 20-64 år)	Genomsnittlig
	Arbetslöshet (i % av befolkningen 15-74 år)	Genomsnittlig
	Långtidsarbetslöshet (i % av befolkningen 15-74 år)	Genomsnittlig
	Tillväxt i BNP	Genomsnittlig
	Nettoinkomst för en ensamstående heltidsanställd inkomsttagare med genomsnittslön	Bättre än genomsnittet
Socialt skydd och social delaktighet	Inverkan av sociala transfereringar (annat än pensioner) på fattigdomsminskning	Bästa resultat
	Barn under 3 år i formell barnomsorg	Genomsnittlig
	Personer som enligt egen uppgift har icke-tillgodosett vårdbehov	Genomsnittlig
	Digitala färdigheter	Bästa resultat

Medlemsstaterna klassificeras enligt en statistisk metod som man har enats om med sysselsättningskommittén och kommittén för socialt skydd. Enligt metoden ser man samtidigt till nivåer och förändringar av indikatorerna jämfört med respektive EU-genomsnitt och klassificerar medlemsstaternaa i sju kategorier (från "bästa resultat" till "kritiska situationer"). Ett land kan exempelvis markeras som "bättre än genomsnittet" om indikatorn ligger nära EU-genomsnittet, men förbättras snabbt. Se utkastet till den gemensamma sysselsättningsrapporten 2019 för närmare uppgifter om metoden [COM (2018) 761 final].

Finland uppvisar goda resultat när det gäller indikatorerna i den sociala resultattavlan för den europeiska pelaren för sociala rättigheter. Inkomstskillnaderna är bland de lägsta i EU. Under 2017 låg den rikaste femtedelens inkomster stadigt på en nivå som var 3,5 gånger inkomsterna för den fattigaste femtedelen, vilket kan jämföras med EU-genomsnittet på 5,1. Det är fortsättningsvis låg risk att utsättas för fattigdom eller social utestängning, trots att vissa skillnader förekommer mellan olika regioner. Under 2017 sjönk andelen av befolkningen som riskerar fattigdom eller social utestängning till den lägsta på tio år, dvs. 15,7 % (17,4 % under 2007), vilket är rejält under EU-genomsnittet på 22,5 %. Transfereringssystemet fungerar bättre än EU-genomsnittet när det gäller att minska inkomstskillnaderna. Det finns dock belägg för att barn till lågutbildade föräldrar utsätts för en stor och växande risk att drabbas av fattigdom eller social utestängning (en ökning från 45 % 2010 till 63,1 % 2017, medan ökningen i EU har gått från 59,8 % till 62,9 %). Allmänt taget är Finlands utbildningssystem fortsättningsvis utmärkt, även om utbildningsresultaten i viss mån har försämrats och skillnaderna mellan olika grupper har ökat. Andelen med endast grundskoleutbildning ökade till 8,2 % under 2017. Landet hör till de bästa i fråga om digitala färdigheter eftersom 76 % av befolkningen har grundläggande eller bättre digitala färdigheter (EU-genomsnittet är 57 %). Andelen självrapporterade icke tillgodosedda vårdbehov har minskat i viss mån men ligger fortfarande bland de högsta i EU (3,6 % under 2017, då EU-genomsnittet är 1,6 %), vilket främst beror på de långa väntetiderna.

Integrationen av tjänster innebär en utmaning. Utbudet av tjänster för att aktivt stödja sysselsättningen är adekvat men de olika tjänsterna är utspridda bland ett stort antal olika aktörer och det brister i samordningen när det gäller att producera ett heltäckande nät av tjänster. Utsatta mottagare faller ofta mellan olika åtgärder och program.

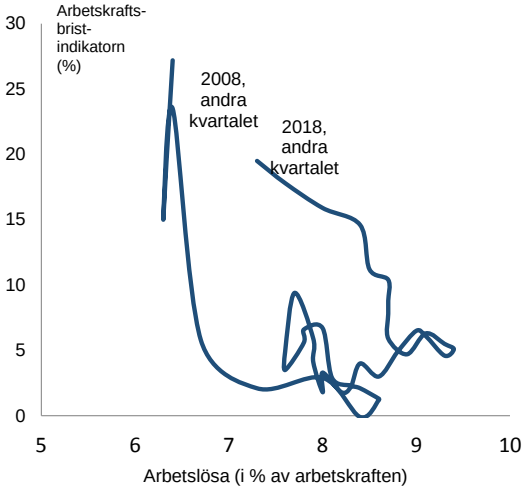
Det sociala utfallskontraktet för invandrare hjälper dem att få jobb. Det sociala utfallskontraktet har som mål att minst 2000 invandrare fortbildas och hittar ett arbete mellan åren 2017 och 2019. Via samordnade och individanpassade åtgärder påskyndar det sociala utfallskontraktet integrationen genom fortbildning och sysselsättning av invandrare som har genomgått det första skedet av integrationsåtgärder inklusive grundläggande språkutbildning. En av medinvesterarna är Europeiska investeringsfonden med en andel på 10 miljoner euro.

([1]) Den europeiska pelaren för sociala rättigheter tillkännagavs av Europaparlamentet, rådet och kommissionen den 17 november 2017. https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_sv

Digitalisering, automatisering och artificiell intelligens innebär nya utmaningar och möjligheter på arbetsmarknaden. Det beräknas att 7 % av arbetskraften i Finland har arbeten som löper hög risk (på över 70 %) att bli automatiserade i framtiden (OECD, 2018c, Koski och Husso, 2018). Enbart artificiell intelligens kan bidra till att eliminera 15 % av de nuvarande

arbetsplatserna fram till 2030 (Koski och Husso, 2018). Samtidigt kan den bidra till att skapa motsvarande antal nya arbetstillfällen som direkt eller indirekt är kopplade till automatisering (McKinsey, 2017). Förändringarna i arbetslivet som följer på den artificiella intelligensen och automatiseringen leder till att arbetskraften ständigt måste fortbildas och omskolas (OECD, 2017). Detta kan beröra upp till en miljon arbetstagare på arbetsmarknaden i Finland (Arbets- och näringsministeriet, 2017). Arbetstagarna anger tidsbrist som en av huvudorsakerna till att inte delta i vuxenutbildning (Statsrådets kansli, 2018a).

Diagram 3.3.3: **Beveridgekurvan**

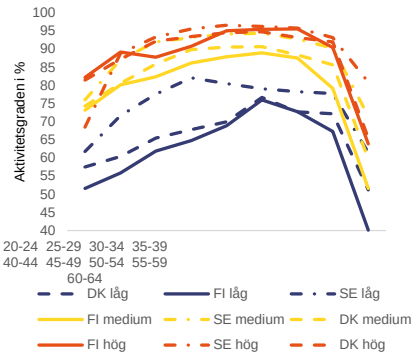

Källa: Europeiska kommissionen.

Befolkningen åldras snabbt och arbetskraften krymper. Andelen av den arbetsföra befolkningen antas krympa från 63 % under 2016 till 58,3 % fram till 2050 (Europeiska kommissionen, 2018e). En ökning av arbetskraften förutsätter att rätt kompetens tillhandahålls och att arbetslösa och de som är utanför arbetskraften aktiveras, vilket inkluderar de grupper som endast har en marginell anknytning till arbetsmarknaden, såsom tredjelandsmedborgare.

Arbetskraftsdeltagandet är lågt jämfört med Finlands nordiska EU-grannländer, i synnerhet bland lågutbildade. Arbetskraftsdeltagandet är lägre än i de övriga nordiska länderna på alla utbildningsnivåer och i alla åldersgrupper (se diagram 3.3.4). Andelen lågutbildade arbetstagare är rätt låg (11,7 %) i Finland. Deras arbetskraftsdeltagande och sysselsättningsgrad (på respektive 47,5 % och 53,2 % under 2017) ligger emellertid under EU-genomsnittet (53,6 % och 55,6 %)

Diagram 3.3.4: **Arbetskraftsdeltagandet efter ålder och utbildningsnivå under 2017 (20–64 år, %)**

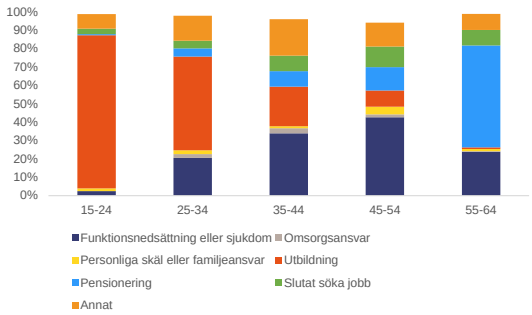
Källa: Europeiska kommissionen.

Funktionsnedsättning eller sjukdom är huvudorsaken till att män i arbetsför ålder står utanför arbetskraften Det här är tydligt framförallt bland män i åldersgruppen 35–54 år (se diagram 3.3.5). Förekomsten av psykiska hälsoproblem kan vara en pådrivande orsak till att man ställs utanför arbetskraften (Eurostat, 2018b). Antalet manliga arbetstagare som slutat söka jobb har legat över EU-genomsnittet sedan 2010, visserligen med en minskning av deras andel från 10,4 % under 2016 till 9,5 % under 2017. Situationen är annorlunda för kvinnor som står utanför arbetskraften, bland dem beror detta huvudsakligen på vårdansvar och familjerelaterade eller personliga skäl (se avsnitt 3.3.2). Utgående från uppskattningar från statistikcentralen i Finland finns det omkring 600 000 personer med funktionsnedsättning, varav 240 000 har invaliditetspension, medan omkring hälften är i arbetslivet. Vissa av dem kunde ha möjlighet att arbeta på heltid eftersom deras utbildningsnivå är densamma som för hela befolkningen. Regeringen har nyligen startat projekt för att bidra till ökad arbetsförmåga hos personer med funktionsnedsättning men tjänstesystemet verkar inte fullt ut motsvara dessa människors särskilda behov (Social- och hälsovårdsministeriet, 2018). Trots att de vill arbeta hindras personer med funktionsnedsättningar från att komma ut på arbetsmarknaden på grund av bristande

samordning mellan de stödjande tjänsterna och ett splittrat socialförsäkringssystem.

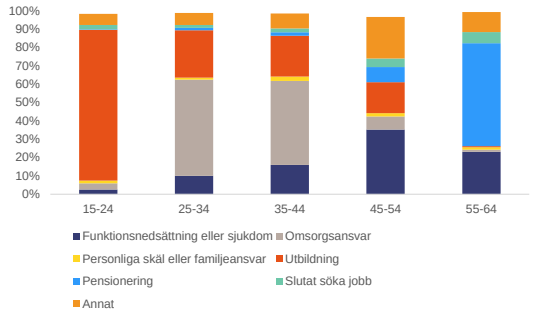
Ungdomsarbetslösheten har minskat något men är fortfarande över EU-genomsnittet. Under det andra kvartalet 2018 låg ungdomsarbetslösheten på 17,5 % (EU-genomsnittet 15,1 %). Andelen unga som varken arbetar eller studerar är emellertid lägre än EU-genomsnittet (10,9 % jämfört med EU-genomsnittet på 13,4 % för åldersgruppen 15–29 år 2017). Finlands ungdomsgarantiprogram nådde 66 % av de unga i åldrarna 15–24 år som varken arbetade eller studerade under 2017 (Europeiska kommissionen, 2018f). Vägledningscentrumen för unga, de s.k. navigatorerna, etablerades permanent, med finansiellt stöd tryggat fram till 2021. Det finns fler än 50 kontaktpunkter. De första nationella resultaten från 2016 var lovande och visade att över 13 000 personer hade hänvisats till tjänster eller åtgärder via navigatorerna (Kohtaamo, 2018). Inkörningsperioden och utvidgningen av servicemodellen samfinansierades av Europeiska socialfonden.

Diagram 3.3.5: **Orsaker till att stå utanför arbetskraften efter ålder (män, 2016)**

Källa: Europeiska kommissionen.

Diagram 3.3.6: **Orsaker till att stå utanför arbetskraften efter ålder (kvinnor, 2016)**

Källa: Europeiska kommissionen.

Trots att den utrikes födda andelen av befolkningen fortfarande är liten i ett internationellt perspektiv har dess tillväxt ändå hört till de snabbaste bland OECD:s medlemsländer. Under 1990 utgjorde den utrikes födda andelen av befolkningen i Finland endast 1,0 % av befolkningen, men andelen ökade till 6,5 % 2016 (OECD, 2018d). Den utländska befolkningen uppgick till 249 500 totalt under 2017, varav runt 20 % var estländare (Statistikcentralen Finland, 2018a). Över 65 % av den utländska befolkningen bor i de tio största städerna, de flesta i Helsingfors där 10 % av befolkningen är invandrare. Nettomigrationen väntas ha positiva förtecken även under kommande år med ett ökande antal som flyttar till Finland från länder utanför EU.

Sysselsättningsklyftan är stor inom den utrikes födda befolkningen i Finland. De utrikes födda i Finland är sysselsatta i lägre grad än den inhemska befolkningen (49,9 % under 2017 jämfört med EU-genomsnittet på 57,4 %), och detta gäller framförallt utrikes födda kvinnor (36,1 % jämfört med EU-genomsnittet på 47,1 %). Sysselsättningsklyftan hör också till de största inom EU, vilket kan bero på systemet för familjeförmåner. Den kan också inverka på integrationen av barn med utrikes födda föräldrar som har svårigheter att nå framgång i det finländska skolsystemet (OECD, 2018e). Integrationspolitiken har utvecklats i olika omgångar för att svara på tillströmningen av asylsökande under 2015. Undervisnings- och kulturministeriet genomför olika åtgärder, såsom att ge medel till utbildningsinrättningar för att förbättra utbildningstjänsterna för invandrare.

Under de senaste åren har betydande satsningar gjorts för att uppdatera integrationssystemet. Häri ingår insatser som rör bosättning, tidiga kontakter med arbetsmarknaden och hanterandet av mångfald på arbetsplatsen. I synnerhet det sociala utfallskontraktet syftar till att sysselsätta minst 2000 invandrare efter en försöksperiod på fyra till sex månader. Arbete på heltid främjas genom att individuella fortbildningsbehov flexibelt kombineras med arbetsprövning. Privata företag och institutionella investerare har investerat i fonden som genomför åtgärderna. Arbets- och näringsministeriet kommer att tillföra medel till fonden i relation till de resultat som projektet förverkligar. Projektet inleddes 2016 och fortsätter 2019 ut.

Incitamenten för att ta emot arbete och aktiveringsåtgärder

Regeringen har ökat betoningen på aktiveringen av arbetslösa. Ett förmånssystem som kopplas till ekonomiska sanktioner, under namnet ”aktiveringsmodellen”, trädde i kraft 2018 (Europeiska kommissionen, 2018b). Målet var att öka kraven genom att sänka förmånerna för de arbetslösa inom ramen för modellen. I juni–juli 2018 stod 158 000 arbetslösa inför nedskärningar i deras arbetslöshetsförmåner (Rundradion AB, 2018). Det förefaller som om möjligheterna för de arbetslösa att påvisa tillräckligt med aktivitet är begränsade ([16]) och de offentliga arbetsförmedlingarna kan inte erbjuda adekvata aktiveringsåtgärder. Bristerna i systemet kan tvinga de arbetslösa att söka utjämning via socialbidrag, vilket gör att de blir ännu mer beroende av förmånssystemet i stället för att de skulle integreras på arbetsmarknaden. Nya regler för att aktivera arbetslösa personer genom mer intensifierat arbetssökande och rapportering till arbetsförmedlingen utarbetas som bäst.

En yrkesövergripande arbetskultur gör att alla målgrupper bättre kan nås. Utslaget på varje arbetslös satsar Finland mindre på offentlig arbetsförmedling jämfört med de andra nordiska länderna (Internationella valutafonden, 2017). Det blir allt svårare att förebygga långtidsarbetslöshet och att människor står utanför arbetskraften och minska andelen av befolkningen som berörs, utan ett yrkesövergripande perspektiv för att åtgärda även sådana problem som inte hänger samman med arbete (exempelvis hälsoproblem och missbruk). Ett samordnat grepp förekommer i fråga om vissa målgrupper, men inte för alla.

De offentliga arbets- och näringstjänsterna kommer att integreras i offentliga tillväxttjänster. Inom ramen för landskapsreformen och social- och hälsovårdsreformen kommer de nuvarande resurserna hos arbets- och näringsbyråerna samt närings-, trafik- och miljöcentralernas företagstjänster att överföras på landskapen (omkring 2600 personarbetsår). Tillväxttjänsterna väntas främja företagande och företagstillväxt, liksom företagsomvandling och internationalisering samtidigt som de svarar på arbetsmarknadens föränderliga behov. Syftet med denna del av reformen är att erbjuda transparenta, kundorienterade och mer verkningsfulla tjänster som inkluderar yrkesövergripande tjänster och integrerade tjänster för svårsysselsatta. Pilotprojekt är redan i gång eller planerade för att testa reformen och samarbetet mellan kommuner, landskap och företag för att organisera en effektiv arbetsförmedling. Det finns en risk att arbetsförmedlingen särskilt för de långtidsarbetslösas del kan försämras, framförallt i fråga om tillgången till nära tjänster (Europeiska kommissionen 2018g).

3.3.2 SOCIALPOLITIK

Risken att utsättas för fattigdom eller social utestängning förblir låg, trots att vissa skillnader förekommer mellan olika regioner och grupper. Under 2017 sjönk andelen av befolkningen som löper risk för fattigdom eller social utestängning till den lägsta på tio år. Andelen är 15,7 % vilket var gott och väl under EU-genomsnittet på 22,5 %. Bland egenföretagare är andelen fattiga större än bland arbetstagarna (Europeiska kommissionen 2018h). Främst beror detta på att de har lägre inkomster och lägre andel frivilliga försäkringar. Läget var sämst i de västra delarna av Finland där andelen av befolkningen som löpte risk för fattigdom eller social utestängning under 2017 var 18,5 % medan Helsingfors–Nyland noterade den lägsta nivån (11,8 %). Barn till lågutbildade föräldrar löper hög

([16]) Åtgärder som finansieras av Europeiska socialfonden kommer att räknas som påvisad aktivitet från och med april 2019.

risk att drabbas av fattigdom eller social utestängning (63,1 % vilket är något högre än EU-genomsnittet på 62,9 %). Barn till invandrare löper en betydligt större risk för fattigdom än barn med inhemsk bakgrund, med en skillnad på 20 procentenheter. Som en del av Europa 2020-strategin åtog sig Finland att minska antalet personer som löper risk för fattigdom eller social utestängning med 150 000 fram till 2020. Trots att statistiken visar att målet i dag ligger utom räckhåll med en differens på runt 100 000 så är målet ändå möjligt att nå ifall Finland fortsätter enligt samma trend som 2016–2017 (en minskning med 47 000).

Inkomstskillnaderna är bland de lägsta i EU. Under 2017 låg den rikaste femtedelens inkomster stadigt på en nivå som var 3,5 gånger inkomsterna för den fattigaste femtedelen, vilket kan jämföras med EU-genomsnittet på 5,1. Skatte- och förmånssystemet är bättre än EU-genomsnittet när det gäller att minska inkomstskillnaderna. Ojämlikheten i fråga om studieresultat är låg. Skillnaderna i poäng mellan olika socioekonomiska grupper enligt programmet för internationell utvärdering av elevprestationer 2015 är bland de lägsta i EU. Kvinnor har dock omkring 16 % lägre inkomster än männen. Jämställdhetsombudsmannen i Finland bedömer att insyn i lönebildningen kunde bidra till att minska diskrimineringen av kvinnor och andra låglönegrupper (Maarianvaara, 2018).

Reformen av utkomststödet har ännu inte lett till bättre service Förvaltningen av det grundläggande utkomststödet överfördes från kommunerna till Folkpensionsanstalten i Finland under 2017. Reformen slog ihop de olika kommunala systemen i syftet att förenkla ansökningsproceduren. Systemet är tyvärr stelbent och har svårt att identifiera individuella omständigheter, vilka är viktiga när det gäller att nå ut till dem som står utanför arbetskraften. Köerna är långa och kontakterna mellan Folkpensionsanstalten och de kommunala socialbyråerna försvåras på grund av olika tekniska system. I en del regioner har det dykt upp problem med att ge service på svenska. Mathjälpen hör inte till det officiella socialförsäkringssystemet utan organiseras av frivilligorganisationer och kombinerar donerade och inköpta matvaror med sociala insatser riktade till dem som tar emot hjälpen. Trots den ekonomiska tillväxten på senare tid har behovet inte minskat i motsvarande mån och förväntas inte heller avta.

Bidragsfällor och sociala förmåner

Bidrags- och arbetslöshetsfällorna är fortfarande omfattande. Social- och bostadsbidragen liksom andra förmåner sänks snabbt i takt med att inkomsterna stiger vilket bidrar till en risk för att det inte lönar sig tillräckligt ekonomiskt att börja arbeta. Dessutom är förmånerna gott och väl tillräckliga ([17]) men reglerna kan vara mycket invecklade. I kombination med administrativ praxis kan detta leda till byråkratifällor. Osäkerheter kring förmånernas storlek och karenstidernas längd gör det mindre attraktivt att ta emot korttids- eller deltidsjobb. Inkomstregistret som uppdateras i realtid och är tillgängligt för olika myndigheter (se avsnitt 3.1) har potentialen att åtgärda en del av den byråkratiska bördan kring karenstiderna. Från och med den 1 april 2019 undanröjs osäkerheten kring förmånsnivåerna delvis tack vare ändrade bestämmelser för längden på den period under vilken inkomster från kortvariga anställningar eller deltidsjobb ska beaktas och ha inverkan på arbetslöshetsförmånernas storlek.

Det behövs en djupgående reform av det sociala förmånssystemet. Trots att olika åtgärder har vidtagits de senaste åren är det allmänt vedertaget att de sociala förmånerna och hela systemet måste reformeras. En expertgrupp kommer att lägga fram förslag till nästa regering efter riksdagsvalen.

Försöket med en allmän basinkomst väntas ge viss information om lämpliga alternativ inför reformen. Den prövade reformmodellen förenklar det nuvarande förmånssystemet genom att slå ihop flera olika slag av grundläggande socialförmåner som alla betalas av Folkpensionsanstalten i Finland (Folkpensionsanstalten, 2019). Preliminära resultat presenterades den 8 februari 2019. Ett annat försök som utforskar olika riktlinjer för inkluderande social trygghet inleddes i fem kommuner under 2018 och avslutas under 2019. Syftet med detta försök är att testa om intensifierad rådgivning och mer riktade arbetsmarknadstjänster kan få dem

([17]) För enpersonshushåll uppskattades nivån på förmånerna uppgå till 75 % av fattigdomströskeln och 58 % av en låginkomsttagares genomsnittliga inkomst (se Europeiska kommissionen och ministerrådet, 2018).

som har fastnat i arbetslöshetsfällor att återgå till arbetslivet.

Hemvården bidrar till att hålla kvinnorna borta från arbetslivet. Långa perioder med hemvårdsstöd försämrar omsorgsgivarnas – vanligtvis kvinnor – ställning på arbetsmarknaden. Nivån på bidraget är dock lågt hållen och kompletteras ofta med utkomststöd, i synnerhet om det inte finns andra inkomster i hushållet. Kvinnornas långvariga vårdansvar bidrar till den könsrelaterade sysselsättningsklyftan och lönegapet (16 %). Regeringen tog initiativ till en process för att reformera familjeledighetssystemet men lyckades inte driva igenom den.

Långvarig vård och omsorg organiseras kommunalt vilket kan begränsa tillgången och finansieringen. Kostnaderna för denna service varierar betydligt mellan tätt och glest befolkade områden. Samtidigt är kommunerna beroende av informell vård och omsorg som familjemedlemmar svarar för, vilket kan försvåra deltagandet i arbetslivet för (de oftast kvinnliga) närståendevårdarna. Finland ligger tydligt ovanför EU-genomsnittet när det gäller andelen som svarar för informell hemvård (respektive 8,9 % och 6,2 % av befolkningen över 16 år), särskilt i fråga om omsorg som ges mindre än tio timmar i veckan. Kommunerna stödjer informell vård och omsorg via olika åtgärder, inklusive utbildning och ekonomiskt stöd. Det förekommer dock svårigheter i att samordna de tjänster som ordnas i hemmiljö.

Lika tillgång till hälso- och sjukvård

Befolkningen i Finland har en jämförelsevis god hälsostatus. Även om den förväntade livslängden minskat något under 2016, är den fortfarande 0,5 år längre än EU-genomsnittet på 81 år (OECD, 2018b). Ojämlikheten i hälsostatus enligt skillnaden i förväntad livslängd mellan personer med den lägsta och den högsta utbildningen är mindre i Finland än i EU. Finland har goda resultat i främjandet av hälsa och förebyggandet av sjukdomar och regeringen väntar sig att den planerade förvaltningsreformen och hälso- och sjukvårdsreformen (se avsnitt 3.1) kommer att leda till vinningar vad gäller effektivitet och minskade vårdköer.

3.3.3 UTBILDNING OCH KOMPETENS

Utbildningssystemet fungerar väl, men utbildningsresultaten har försvagats och skillnaderna mellan olika grupper har ökat. De internationella undersökningar av läsförståelse (PIRLS) som gjorts av Internationella organisationen för utvärdering av skolresultat IEA bekräftar att det är stora skillnader mellan pojkars och flickors resultat (Leino *et al*., 2017) men tioåringarnas läsfärdigheter är fortfarande utmärkta och oförändrade jämfört med 2011. Pisa-undersökningen från 2015 tar fasta på Finlands starka ställning när det gäller elevernas resultat i grundläggande färdigheter även om detta fortsättningsvis har försvagats (Europeiska kommissionen, 2018i).

Andelen unga med högst grundskoleutbildning har ökat något. Denna andel uppgick till 8,2 % under 2017 i jämförelse med EU-genomsnittet på 10,6 % med skillnader mellan unga i landsbygdsområden (10,1 %) och i städerna (7 %). Utrikes födda elever avbryter sin skolgång nästan dubbelt så ofta som elever födda i Finland (15,2 % jämfört med 7,9 %) och skillnaden mellan dessa grupper när det gäller en grundläggande kunskapsnivå i de tre huvudområdena (läsförståelse, matematik, naturkunskap) är påfallande (42 procentenheter jämfört med EU-genomsnittet på 22 procentenheter) (OECD, 2018f). Detta förvärras ytterligare i och med de allt sämre prestationerna bland elever med invandrarbakgrund (Europeiska kommissionen 2018b).

Andelen som omfattas av småbarnspedagogik har ökat. Mellan 2007 och 2016 ökade andelen till 32,7 % för barn under tre år och till 87,4 % för dem som är fyra år och äldre. Den förra andelen ligger på EU-genomsnittet men är fortfarande lägre än i de övriga nordiska länderna medan den senare fortsätter att ligga 7,9 procentenheter under EU-genomsnittet. Långsamt tilltagande skillnader observeras i utbildningsresultaten mellan olika regioner och skolor, men orsakssambandet är ännu inte helt klart.

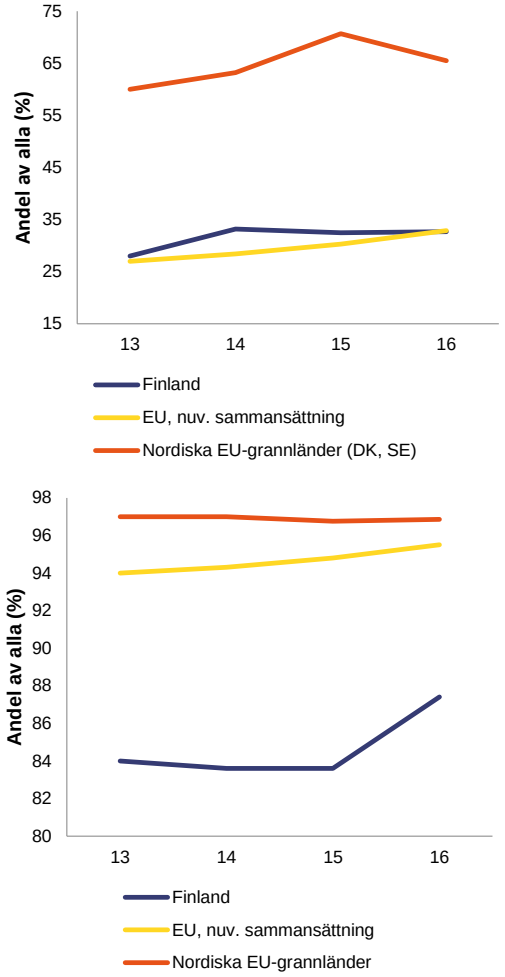
Initiativ har tagits på senare tid för att öka kvaliteten på utbildningen och göra den mer jämlik. Den nya lagen om småbarnspedagogik (januari 2018) ser över bestämmelserna, fastställer tydligare personalens yrkeskvalifikationer och

förbättrar insamlingen av data. Fram till 2030 ska minst två tredjedelar av de anställda i varje daghem ha en högre utbildning på området i stället för endast en anställd i varje daghem i dag. Kommunerna har nu tillgång till ett årligt anslag på totalt 12 miljoner euro för att förbättra småbarnspedagogiken och trygga lika möjligheter för alla i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Regeringen har lanserat ett antal initiativ för att främja nya tillvägagångssätt för att stärka utbildningens kvalitet och ändamålsenlighet, och häri ingår ett förslag om att reformera utbildningen på andra stadiet.

Regeringen skjuter till ytterligare strategiska investeringar i utbildning som delvis uppväger nyligen företagna nedskärningar i strukturella kostnader. Regeringens anslag till utbildning i Finland ligger gott och väl över EU-genomsnittet och följer satsningarna i de nordiska EU-grannländerna (6,1 % av BNP i Finland under 2016, 6,6 % i Sverige och 6,9 % i Danmark, Eurostat, 2018c). Utbildningsanslagen i Finland drabbades dock av nedskärningar på sammanlagt 2,2 miljarder euro mellan 2010 och 2019 (Undervisningssektorns fackorganisation, 2018). En viktig del av det ekonomiska ansvaret för den grundläggande utbildningen och förskoleundervisningen överfördes på kommunerna i och med att statsbidraget sänktes från 50 % till 25 %. Vidare har regeringen reserverat runt 1 miljard euro för initiativ till att förbättra utbildningens kvalitet. Det här är en positiv investering men den kompenserar inte för nedskärningarna på alla utbildningsnivåer, framförallt inom den högre utbildningen och yrkesutbildningen.

Andelen med högre utbildning är stor, men det gäller inte alla socialgrupper. 44,6 % i åldersgruppen 30–34 har genomgått högre utbildning 2017, vilket är 2,7 procentenheter mindre än 2007. Den skeva fördelningen mellan könen förblir stor och under 2017 hade endast 27 % av dem som inte är födda i Finland genomgått högre utbildning, betydligt färre än i de övriga nordiska länderna. Andelen som genomgått högre utbildning är störst i Helsingfors–Nyland (52,5 %) och minst i norra och östra Finland (38 %). De större städerna har den största andelen som tagit högre examina med 55,3 % och landsbygdsområdena har den lägsta andelen med 30,4 %. Mellan 2010 och 2017 ändrades andelen utexaminerade i de större städerna knappast (+ 0,2 procentenheter) men sjönk till runt nio procentenheter i mindre städer, förorter och landsbygdsområden.

Diagram 3.3.7 **Deltagandet i förskoleverksamhet och barnomsorg bland barn upp till tre år (ovan) och bland barn från fyra år upp till skolåldern (nedan)**

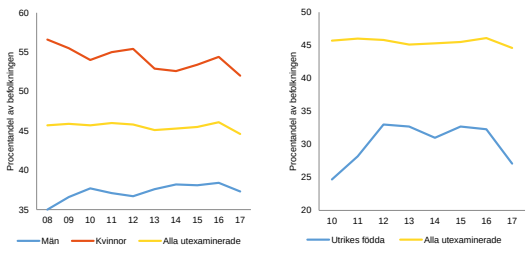

Källa: Europeiska kommissionen.

Pågående omstruktureringar och budgetnedskärningar kan äventyra den högre utbildningens kvalitet. Den högre utbildningen omfattades av sammanlagda budgetnedskärningar på 850 miljoner euro åren 2011–2018. Detta ledde till personalminskningar och försämringar i undervisnings- och forskningsförhållandena vilket i sin tur har lett till att de bästa professorerna och toppforskarna har lämnat landet. Visionen för högre utbildning och forskning i Finland 2030 har

som syfte att mobilisera universitets- och högskolesektorn i att hitta lösningar på dessa problem. Målet är att 50 % i ålderskategorin 25 till 34 år avlägger examen på minst kandidatnivå, liksom att möjligheterna till livslångt lärande förbättras och att vissa kompletterande resurser ska erbjudas för högklassiga forskningsprojekt. Den komplicerade antagningsproceduren till universiteten kan förklara varför de studerande i Finland är äldre när de inleder sina studier med en medianålder på 22 år (Statsrådets kansli, 2017). Finland har tagit till politiska åtgärder kring proceduren för antagning av studerande för att få de studerande att inleda sina studier tidigare men trenden har ännu inte vänt.

Diagram 3.3.8: **Andelen som avlagt högskoleexamina i Finland enligt ursprungsland och kön (30–34 år)**

Källa: Europeiska kommissionen.

En omfattande reform av yrkesutbildningssystemet är på gång i Finland sedan början av 2018. Andelen studerande i gymnasieutbildning och yrkesutbildning låg under 2016 stabilt på en nivå om 71,3 % vilket är långt över EU-genomsnittet på 49,3 %. Sysselsättningen bland dem som genomgått yrkesutbildning 2017 (76,9 % av de nyutexaminerade från yrkesutbildning (ålder 20–34 år) och fortbildning) ligger strax över EU-genomsnittet (76,6 %). Reformens huvudelement är att främja inriktningen på kompetens och de studerande själva, att erbjuda individuella och flexibla studievägar skräddarsydda för de enskilda studerande och att integrera olika finansieringsmodeller (högskolebaserade, läroavtal, yrkesinriktad vuxenutbildning och partiellt lärande på arbetsplatsen) i ett enhetligt finansieringssystem. Syftet är också att utveckla och öka läroavtalsutbildningen och andra former av arbetsbaserat och livslångt lärande. Reformen inför individuella kompetensutvecklingsplaner för alla studerande. Ett lyckat genomförande av reformen kan förbättra samordningen med arbetsmarknadens behov och bidra till en högkvalificerad arbetskraft, liksom till att den senaste tekniken sprids och anammas.

Det välfungerande vuxenutbildningssystemet fortsätter att bli ännu bättre. Deltagandet i vuxenutbildning ligger på 27,4 % av hela den vuxna befolkningen i åldersgruppen 25–64 år, vilket är näst högst i EU. Varje år deltar mellan 3000 och 5000 vuxna i grundläggande utbildning. Nya bestämmelser för grundläggande utbildning för vuxna antogs 2017 och trädde i kraft den första januari 2018 med målet att snabba på utbildningsgången för att få slutbetyg från den grundläggande utbildningen. En personlig utbildningsplan görs upp för varje studerande där den studerandes tidigare utbildningar identifieras och bekräftas. Målgruppen omfattar alla som är minst 17 år och saknar grundläggande utbildning. Invandrarna utgör över 95 % av målgruppen. Den personliga utbildningsplanen ersätter integrationsutbildningen för invandrare. De nya lagarna lägger större ansvar på utbildningsinstitutionerna för att språk- och yrkesutbildning ges som underlättar integrationen av invandrare och flyktingar. Obligatoriska språkprov för att testa färdigheter i de nationella språken avskaffas. Potentialen är att detta kan underlätta invandrarnas möjligheter till yrkesutbildning och fortbildning, liksom deras möjligheter att hitta arbete.

Digital kompetens

De digitala färdigheterna hör till Finlands främsta konkurrensfördelar. Trots Finlands ledande position när det gäller digitala färdigheter, meddelar närmare 60 % av de finländska företagen om svårtillsatta vakanser i fråga om jobb som förutsätter sakkunskap inom informations- och kommunikationsteknik. När det gäller befolkningen har inte mindre än 76 % grundläggande eller bättre digitala färdigheter, långt över EU-genomsnittet (57 %). Ändå rapporterar företag inom vissa specialområden av informations- och kommunikationsteknik att de har svårigheter att hitta kompetent personal.

Finland har varken någon nationell koalition för digital kompetens och digitala arbetstillfällen, eller någon strategi för digitalisering av industrin. En koalition för digital kompetens och digitala arbetstillfällen

sammanför företag, utbildningsanordnare, arbetsmarknadens parter och myndigheterna i ett samarbete för att minska klyftan i digitala färdigheter inriktat på fyra målgrupper: arbetskraften, utbildningen, de som arbetar med informations- och kommunikationsteknik och medborgarna. En avgörande strategisk faktor för initiativet för digitalisering av den europeiska industrin är att alla parter mobiliseras, framförallt på hög politisk nivå i medlemsstaterna, kring meningsfulla insatser som tillgodoser industrins behov. Att dessa nationella initiativ utvecklas är en viktig del av den europeiska plattformen för nationella initiativ för digitalisering av industrin (Europeiska centrumet för utveckling av yrkesutbildning, 2018).

3.3.4 INVESTERINGSBEHOV

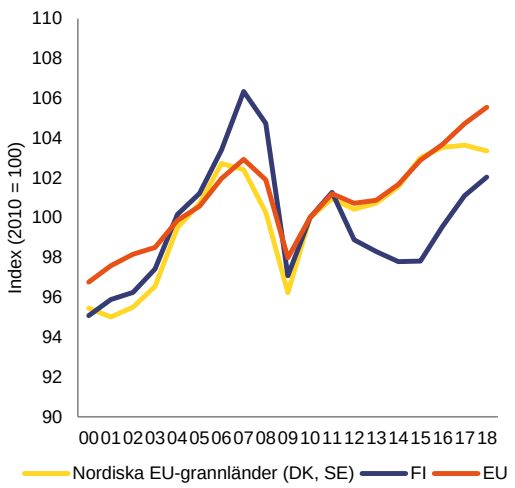
Ökade investeringar i kompetens, utbildning och social inkludering är viktiga för att förbättra Finlands produktivitet och bidra till långsiktig tillväxt för alla. De främsta hindren i vägen för företagens investeringar och en minskning av den strukturella arbetslösheten utgörs av kompetensunderskottet och misslyckad matchning av arbetskraft och behov, vilket pekar på behovet av att investera mer i utbildningen av oanvänd och underutnyttjad arbetskraftspotential, liksom att satsa på synkroniseringen av utbildningen och de framtida kompetensbehoven. För att hela arbetskraftspotentialen ska kunna utnyttjas förutsätts motsvarande investeringar i social inkludering, liksom i integrationen av olika former av offentliga tjänster och tillgången på långvarig vård och omsorg, fullt ut beaktande de geografiska skillnaderna i tillgången på tjänster av detta slag.

3.4 KONKURRENSREFORMER OCH INVESTERINGAR

3.4.1 PRODUKTIVITETS- OCH INVESTERINGSUTVECKLING

Arbetsproduktiviteten har ökat men ligger fortfarande under toppnivån före krisen. Under åren 2008–2015 sjönk arbetsproduktiviteten i Finland samtidigt som den i snitt ökade något i EU och euroområdet totalt. Nedgången märktes inom alla sektorer men framför allt inom tillverkningsindustrin, vilket var en följd av motgångarna inom elektronikbranschen. Under 2016 började arbetsproduktiviteten återhämta sig och steg över hela linjen. I takt med att nyanställningarna ökade avtog arbetsproduktivitetsutvecklingen till 0,6 % under 2018, vilket är långt under nivåerna före krisen och 2017 på 1,6 %.

Diagram 3.4.1: **Total faktorproduktivitet (hela ekonomin)**

Källa: Europeiska kommissionen.

Den totala faktorproduktiviteten är fortfarande lägre än 2007 men ökar snabbt. Den totala faktorproduktiviteten har haft en negativ utveckling i Finland under åren 2008–2015, delvis på grund av den förskjutning som har skett från högteknologiska till medelteknologiska produkter. Från 2016 började den totala faktorproduktiviteten öka i en takt som innebar att Finland så småningom gick om sina nordiska grannländer (se diagram 3.4.1). Finlands totala faktorproduktivitet förväntas 2018 ändå ha legat långt från toppnivån 2007 (Europeiska kommissionen, 2018b). Skälet kan vara att investeringarna i utrustning och produkter som skyddas av immateriell äganderätt fortfarande är relativt låga (se även avsnitt 1 och avsnittet under ”Investeringsbehov”).

Totalt sett låg investeringarna i Finland över EU-genomsnittet, men merparten av dem gjordes inom byggsektorn (se faktaruta 3.4.1)**.** Investeringstakten på omkring 22 % av BNP de senaste fyra kvartalen är fortfarande en av de högsta inom EU och var dessutom på viss uppgång. Byggsektorn stod dock för 59,4 % av de totala investeringarna, vilket var en ökning med 3 procentenheter jämfört med året innan. Investeringstakten inom denna sektor på 13,3 % av BNP var den högsta inom EU och fortsatte att stiga. Bostadsbyggandet, som är en av de minst produktiva investeringskategorierna, svarade för nästan 50 % av den totala byggverksamheten.

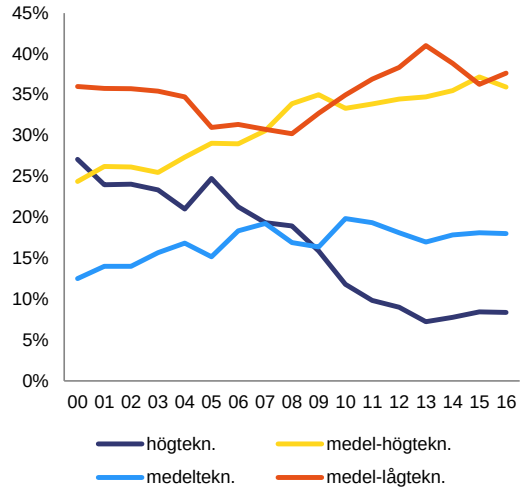
Investeringarna i utrustning är fortfarande jämförelsevis låga i Finland. Investeringar i utrustning ökade igen förra året i takt med att företagens kapacitetsutnyttjande steg. På omkring 5,2 % av BNP och 23,0 % av de totala investeringarna, vilket i båda fallen är lägre än förra året, var bruttoinvesteringarna i utrustning i Finland dock fortfarande bland de lägsta inom EU. De förväntas dessutom ganska snart minska när utrikeshandeln, och därmed även kapacitetsutnyttjandet, med största sannolikhet kommer att påverkas av de ökade spänningarna inom världshandeln.

Finlands produktkvalitet har i stort sett stabiliserats. Att landets elektroniksektor (särskilt mobilindustrin) mer eller mindre kollapsat har haft en mycket negativ inverkan på exporten av högteknologiska produkter. Även om produktiviteten inom den finländska tillverkningsindustrin är bland de högsta i EU ([18]) har landet för närvarande den lägsta andelen högteknologisk export. Det har samtidigt skett en specialisering inom exporten av låg- till medelteknologiska och medel- till högteknologiska produkter (se diagram 3.4.2). Hausmanns index för export av avancerade produkter (IMF, 2017) pekar å andra sidan på att förlusten av konkurrenskraft som inte är relaterad till kostnader inte är lika oroande.

([18]) Belgien, Danmark, Tyskland, Nederländerna, Österrike, Finland, Sverige, Storbritannien.

Inom tillverkningsindustrin ökar produktivitetsskillnaderna på företagsnivå. I finländska tillverkningsföretag ökade arbetsproduktiviteten i stadig takt fram till 2008, utom i de minst produktiva företagen där den i stället stagnerade. Efter 2008 har den varit relativt oförändrad i mitten av produktivitetsspannet, medan den fortsatte att gå ned i den lägre änden och fortsatte att öka hos de mest produktiva företagen. Skillnaden mellan de minst produktiva och de mest produktiva företagen har därför ökat (Europeiska kommissionen, 2018b). Finland har en relativt stor andel företag som är ekonomiskt pressade och i hög grad oproduktiva. Dessa företag låser en betydande andel arbetskraft, kapital och andra resurser som skulle göra större nytta för ekonomin om de användes för mer produktiv verksamhet (se diagram 3.4.3).

Diagram 3.4.2: **Andelen högteknologiska, medel- till högteknologiska, medel- till lågteknologiska och lågteknologiska produkter av tillverkningsindustrins totala export**

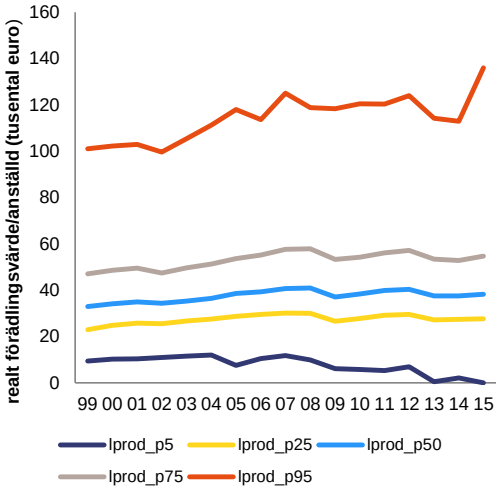

Källa: Europeiska kommissionen.

Merparten av investeringarna i materiella och immateriella tillgångar görs av ett fåtal företag. Investeringskvoten hos de 10 % av företagen som investerar mest är flera gånger högre än hos medianföretaget, som i sin tur ligger närmare de företag som investerar minst. Uppgifter på företagsnivå visar samtidigt tydligt att minskningen av investeringskvoten för företagen totalt främst beror på utvecklingen i den övre änden av investeringsspannet. I mitten av spannet har nedgången varit mer begränsad och i den lägre änden har investeringskvoten varit i stort sett oförändrad.

Samråd har under den pågående europeiska planeringsterminen förts med Finlands produktivitetsnämnd. Till följd av rådets rekommendation 2016 tillsattes en produktivitetsnämnd i oktober 2018. Nationella produktivitetsnämnder är objektiva, neutrala och oberoende institutioner som granskar produktivitetsproblem, bidrar med evidensbaserat underlag för politiska beslut och verkar för nationellt ägande av strukturella reformer.

Diagram 3.4.3: **Real arbetsproduktivitet inom tillverkningsindustrin**

1) Sampelstorlek: 11 000–13 000 företag.
2) Företag indelade i produktivitetsnivåer: p50 är medianföretag, p25 och p75 är den lägre respektive övre kvartilen, p05 och p95 är den lägre respektive övre änden av spannet.
Källa: CompNet databas

Investeringsbehov

Riktade investeringar i humankapital, forskning och innovation, energi och transportinfrastruktur skulle stärka Finlands långsiktiga tillväxtpotential. Outnyttjat humankapital kan försvåra förbättringar av inkludering och anställbarhet och minska möjligheterna till produktivitetsförbättringar (se avsnitt 3.3). FoU-intensiteten har samtidigt inte återhämtat sig sedan krisåren och förefaller inte vara tillräcklig för att på längre sikt diversifiera exporten i riktning mot mer högteknologiska

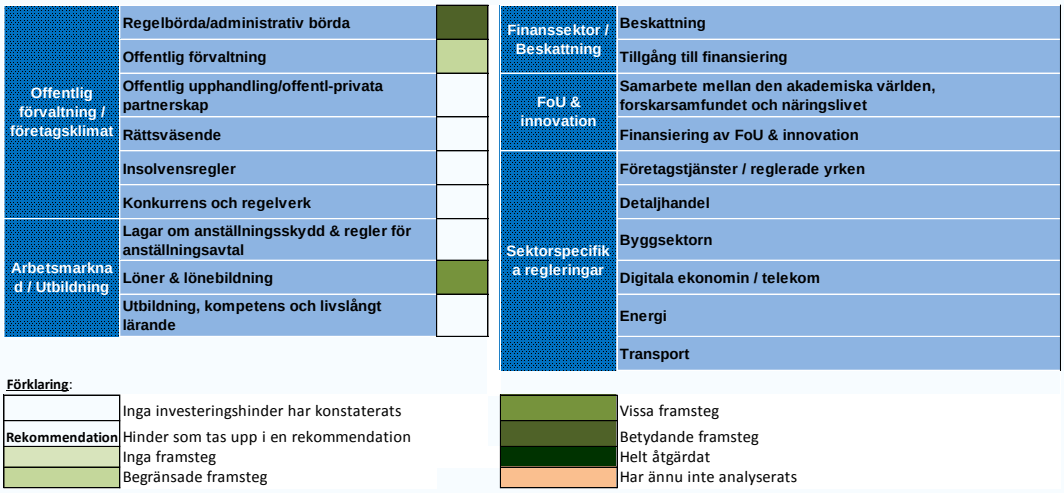
produkter. Finland har en geografiskt utspridd befolkning och bristen på bostäder till överkomliga priser i tillväxtcentrum kan, i likhet med flaskhalsar på transportområdet, försvåra arbetstagarnas rörlighet. De långa avstånden till utländska marknader är ett problem för exportföretagen. Utfasningen av fossila bränslen inom den energiintensiva industrin och transportsektorn kommer att kräva ökade privata och offentliga investeringar. Det behövs även forskning och innovation för att uppnå Finlands mål om koldioxidneutralitet.

Faktaruta 3.4.1: **Finlands utmaningar och reformer när det gäller investeringar**

Avsnitt 1: Makroekonomiskt perspektiv

År 2017 låg investeringarna i Finland totalt sett över EU-genomsnittet, men de var i ännu högre grad koncentrerade till byggsektorn. Investeringarna i utrustning är fortfarande bland de lägsta inom EU. Totalt sett fortsatte investeringarna i immateriella tillgångar i Finland att minska. Inom tillverkningsindustrin var de minskade investeringarna i forskning och utveckling inte begränsade till elektroniksektorn. Detta kan vara ett tecken på ytterligare specialisering i industrier med lägre förädlingsvärde. De offentliga utgifterna för forskning och utveckling stabiliserades. Utländska direktinvesteringar var fortfarande relativt låga, även om inflödet ökade markant (se avsnitt 3.4).

Avsnitt 2: Bedömning av hinder för investeringar och pågående reformer

Källa: Europeiska kommissionen.

Företagsklimatet i Finland är fortfarande gott och det är uppenbart att kostnadskonkurrenskraften har ökat. Framför allt apoteksbranschen håller på att reformeras. Konkurrensutsättningen av järnvägsmarknaden fortsätter. Regeringen har även lagt fram ett förslag om ändring av konkurrenslagen för att öka transparensen i offentligt ägda företag (se avsnitt 3.4).

Business Finland är det viktigaste offentliga finansieringsorganet i Finland. Det hjälper företag att internationalisera sin verksamhet och stöder och finansierar innovation. År 2017 uppgick finansieringsstödet från Business Finland till 492 miljoner euro.

Ett antal investeringshinder och vilka prioriterade åtgärder som är på gång

1. Den icke kostnadsrelaterade konkurrenskraften och den låga produktiviteten är, trots att det sker förbättringar, fortfarande ett bekymmer. Finland har upplevt en förskjutning i specialiseringen mot halvfabrikat och från högteknologiska till medelteknologiska industrisektorer. Denna förändring är delvis orsaken till de otillräckliga investeringar i forskning, utveckling och innovation som kan ge tillväxten en skjuts och diversifiera exporten mot högteknologiska varor på medellång sikt. Det finns möjligheter att utöka samarbetet mellan den akademiska världen och näringslivet som ett incitament till investeringar i forskning och utveckling (se avsnitt 3.4). En annan omständighet som bromsar företagens investeringar är de långa handläggningstiderna för tillstånd (Finlands Näringsliv EK, 2019).

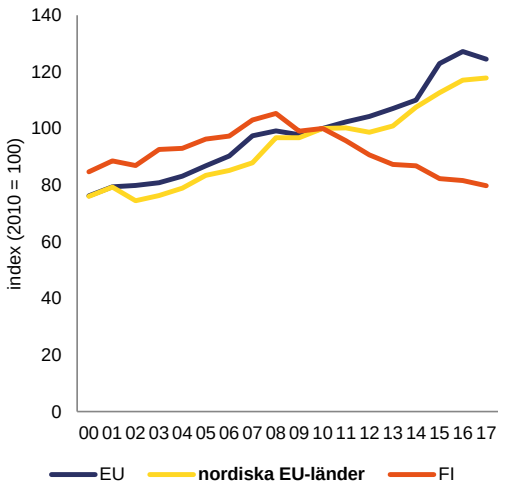
2. Vissa problem kvarstår på arbetsmarknaden. En ny finländsk lönebildningsmodell har vuxit fram. där lönehöjningar inom den icke-exponerade sektorn kopplas till höjningar som först avtalats inom den

exponerade sektorn. Ingen formell överenskommelse har dock ingåtts om denna modell (se avsnitt 1). Dessutom kvarstår hindren för lokala löneförhandlingar, framför allt för små och medelstora företag och uppstartsföretag (Europeiska kommissionen, 2018b). Arbetskraftens begränsade rörlighet beror delvis på bostadssituationen och flaskhalsar på transportområdet (Poghosyan, 2018 och IMF, 2018).

Forskning, utveckling och innovation

Sjunkande investeringar i immateriella tillgångar ([19]), bland annat forskning och utveckling, fortsätter att oroa. Näringslivets FoU-intensitet har minskat kraftigt sedan 2009. En av orsakerna är den stora teknologiska omvälvning som framför allt drabbade landets största privata FoU-finansiär (Nokia) (Fornaro m.fl., 2018). Detta ledde till att företagens FoU-utgifter sjönk mer i Finland än i något annat EU-land – från 2,7 % av BNP 2009 till 1,8 % 2016. I linje med detta sjönk även investeringarna i immateriella tillgångar, räknat i volym, i Finland 2017 (se diagram 3.4.4). Nedgången var inte längre begränsad till elektronikbranschen, utan drabbade även andra branscher, inte minst elutrustning (se diagram 3.4.5). Med en andel på 4,0 % av BNP låg investeringarna i immateriella tillgångar i Finland dock fortfarande något över EU-genomsnittet på 3,9 % av BNP.

Diagram 3.4.4: **Investeringar i produkter som skyddas av immateriell äganderätt räknat i volym**

Källa: Europeiska kommissionen.

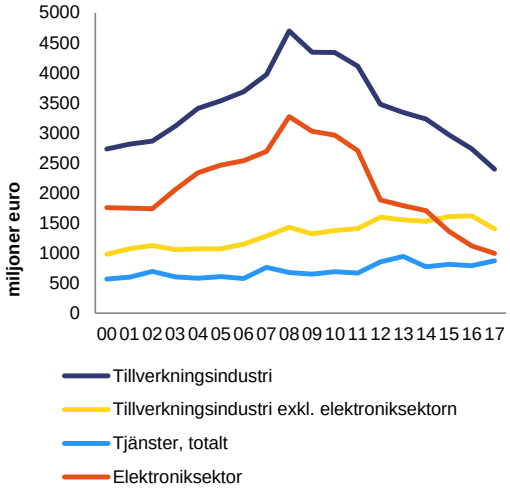
Andelen innovativa tillväxtföretag är fortfarande lägre än EU-genomsnittet ([20]). För att uppnå en strukturell förändring av ekonomin måste nya företag växa fram inom innovativa branscher. Detta är viktigt för Finland, där en stor teknologisk omvälvning har lett till en nedgång inom vissa sektorer av ekonomin (t.ex. mobiltelefoni, pappersindustrin). Trots flera insatser för att främja uppstartsföretag([21]) utgör de fortfarande en mindre andel i Finland än EU-genomsnittet och fler riktade politiska insatser kan göras. På senare år har tillgången till riskkapital minskat betydligt jämfört med situationen före krisen, vilket även gäller andra innovationsutgifter för företagen än FoU-utgifter (Eurostat, 2015).

([19]) Produkter som skyddas av immateriell äganderätt är ett begrepp inom nationalräkenskaperna (AN.117) som omfattar forskning och utveckling (AN. 1171), mineralprospektering och -utvärdering (kostnader för borrning, flygfotografering eller annan kartläggning, transport, etc.) (AN.1172), datorprogram och stora databaser (AN.1173) och litterära, musikaliska och andra konstnärliga originalverk i form av manuskript, modeller, filmer, ljudupptagningar, etc. (AN.1174).

([20]) Andelen sysselsatta i tillväxtföretag i innovativa sektorer uppgick till 9,5 % 2015, en minskning från 11,4 % 2013, vilket är lågt i EU som helhet.

([21]) T.ex. Aalto-universitetets program ”Start-up Sauna”, en 1 500 kvadratmeter stor lokal för företagande och samarbete som är en central träffpunkt i norra Europa för både företagare och investerare.

Diagram 3.4.5: **Bruttoinvesteringar i forskning och utveckling, fördelat på näringsgren och år – flöden**

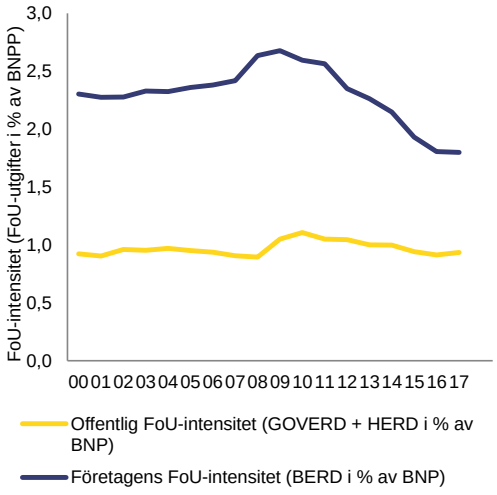

Källa: Europeiska kommissionen.

Efter att tidigare ha minskat börjar de offentliga FoU-utgifterna nu stabiliseras. Den offentliga FoU-intensiteten minskade från 1,1 % 2009 till 0,9 % 2017 (se diagram 3.4.6). Finland ligger dock fortfarande i toppen inom EU när det gäller offentlig FoU-intensitet. Offentlig finansiering av forskning och utveckling inom näringslivet utgjorde bara 0,08 % av BNP 2015, vilket inte är mycket jämfört med andra innovationsledande länder ([22]) och en andel som dessutom har stagnerat sedan 2011. Samtidigt är den privata medfinansieringen av offentlig forskning, som är en viktig förutsättning för kunskapsöverföring och ett mått på samarbetet mellan den akademiska världen och näringslivet, också lägre än EU-genomsnittet (2015, Finland: 0,047 % av BNP, EU 0,050 % av BNP) och på nedgång sedan 2007.

Totalt sett är Finland fortfarande ett innovationsledande land. I den europeiska resultattavlan för innovation är Finland innovationsledande (Europeiska kommissionen, 2018j). Även om resultaten försämrades under åren 2010–2014 har det skett en förbättring varje år sedan dess. En välutbildad arbetskraft, attraktiva FoU-system, ett innovationsfrämjande klimat, relativt hög offentlig och privat finansiering av FoU och innovation, samt immateriella tillgångar ger en stark position på den europeiska resultattavlan för innovation och skapar gynnsamma förutsättningar för innovation. Det ekonomiska utfallet matchar dock fortfarande inte dessa förutsättningar. En relativt låg försäljning och låga sysselsättningseffekter är Finlands svagaste punkter i den europeiska resultattavlan för innovation.

Diagram 3.4.6: **Offentlig och privat FoU-intensitet**

GovERD: offentliga FoU-utgifter
HERD: universitets och högskolors FoU-utgifter
BERD: näringslivets FoU-utgifter
Källa: Europeiska kommissionen.

På senare tid har politiska initiativ tagits som förväntas åtgärda några av Finlands svagheter i den europeiska resultattavlan för innovation. I sitt nationella reformprogram från våren 2018 framhåller regeringen bristen på samarbete mellan institutioner för högre utbildning och näringslivet som ett av de största hindren för att få fram innovativa produkter och få ut dem på marknaden. Av reformprogrammet framgår att fokus nu ligger på att skapa internationellt konkurrenskraftiga kompetenscentrum men även stödja forskningsinfrastrukturer och ett gynnsamt företagsklimat i teknikintensiva sektorer där det finns en potential för uppskalning, t.ex. ren teknik, bioekonomi, informations- och kommunikationsteknik samt hälsa.

Finland främjar FoU-projekt på områden som är viktiga för den nationella energi- och klimatplanen. Finland går i bräschen inom innovation som rör ren energi och när det gäller

([22]) Finland ligger långt under EU-genomsnittet på 0,2 % 2015 och kommer först på 18:e plats inom EU när det gäller denna indikator 2015.

privata FoU-utgifter. ([23]) För att par år sedan var landet mer än tre gånger bättre än EU-genomsnittet när det gäller att finansiera forskning i ren energi (räknat i % av BNP). Landet har förbundit sig att fram till 2021 fördubbla anslagen till några av finansieringsprogrammen för ren energi. Det återstår dock att se hur den senaste tidens nedskärningar av den totala FoU-finansieringen kommer att påverka Finlands forskning på detta område.

Digitaliseringen av offentliga tjänster motsvarar fortfarande inte vad företagen har rätt att förvänta sig. De digitala offentliga tjänsterna för företag är fortfarande begränsade och graden av integrering av digital teknik varierar avsevärt mellan olika företag. Finländska små och medelstora företag är även ovilliga att ta tillvara möjligheterna att bedriva internethandel inom och utanför EU (Europeiska kommissionen, 2018k).

Infrastruktur för rörlighet och transporter

Finland har en mycket speciell geografisk situation. Landet är glesbefolkat och har stora interna avstånd. Finland är dessutom ett arktiskt land som ligger långt från centrala marknader. Rent logistiskt är det starkt beroende av transporter på Östersjön. Detta är skälet till varför transportkostnader har ett relativt stort inflytande på slutpriserna på produkter i Finland jämfört med andra länder. Hur transportnätet fungerar är därför av stor betydelse för företagens konkurrenskraft och för rörligheten generellt (Trafikverket, 2018a).

Kvaliteten på infrastrukturen är hög men har sjunkit. Kvaliteten på vägar, järnvägsnät, hamnar, flygplatser och energinät är med EU-mått fortfarande hög (WEF, 2017). Tidigare gynnade detta de finländska företagens konkurrenskraft, även på landsbygden och i avlägsna områden. Recessionen har dock satt de offentliga finanserna under hårt tryck, vilket har lett till att man varit tvungen att minska eller skjuta upp regelbundet underhåll och förbättring av infrastruktur, framför allt när det gäller vägar och järnvägar. Detta har lett till en gradvis och relativ nedgång i kvalitet och tjänster jämfört med andra ekonomier.

([23]) Finland har därför en stark ställning när det gäller patent på energiområdet (dubbelt så många patent per invånare som EU-genomsnittet).

Analyser på senare tid pekar på att den regionala rörligheten i Finland är relativt begränsad jämfört med jämförbara EU-länder. De långa geografiska avstånden mellan regioner och den relativt låga befolkningstätheten är naturliga hinder för arbetskraftens rörlighet mellan olika regioner, men den hindras dessutom av att regionala skillnader i boendekostnader inte motsvaras av regionala löneskillnader (IMF, 2018, och Poghosyan, 2018). Arbetskraftens begränsade rörlighet kan därför leda till en varaktig arbetskraftsbrist inom vissa sektorer (se diagram 3.4.8).

Ett av regeringens strategiska mål är att förbättra konnektiviteten, men några konkreta planer om bl.a. finansiering har ännu inte lagts fram. Transportinfrastrukturprojekt, framför allt i närheten av blomstrande stadsområden, övervägs, liksom höghastighetståg mellan Helsingfors och Tammerfors och mellan Helsingfors och Åbo. Målet är att på båda linjerna förkorta restiden till en timme. Ett höghastighetståg övervägs även mellan Helsingfors och Kouvola. Den nuvarande regeringens budgetförslag för 2019 innehåller ett transportpaket värt 40 miljoner euro. Regeringen måste dock fortfarande presentera hur dessa projekt ska finansieras. I februari 2019 ställde sig Finanspolitiska ministerutskottet bakom Kommunikationsministeriets förslag om att projektföretag ska bildas för att på ett samlat sätt utveckla järnvägen och främja storskaliga investeringar i järnvägstransporter.

Finland knyts till den europeiska kontinenten genom två stomnätskorridorer i de transeuropeiska näten: Nordsjön–Östersjön (som förbinder hamnar i Östersjön med hamnar i Nordsjön) och Skandinavien–Medelhavet (som sträcker sig från Finland och Sverige till Medelhavet). Stomnätets totala längd i Finland är 2 460 km. Utnyttjandet av medel från Fonden för ett sammanlänkat Europa för att finansiera finländska infrastrukturprojekt har varit begränsat under den nuvarande fleråriga budgetramen och kan förbättras under nästa fleråriga budgetram.

Stora infrastrukturinvesteringar planeras därför för att förbättra Finlands tillgänglighet. Nya transportförbindelser i både norr och söder övervägs för närvarande (The Barents Observer, 2018, Statsrådets kansli, 2018b). I norr gäller det en förbindelse till Norra ishavet och i söder en

förbindelse till det europeiska järnvägsnätet via en tunnel mellan Helsingfors och Tallinn och Rail Baltica.

Energi och klimat

Finland är sammantaget på god väg att nå sina Europa 2020-mål men förväntas inte klara sitt 2030-mål utan ytterligare politiska åtgärder. Finland har som mål att minska sina utsläpp av växthusgaser i sektorer som inte ingår i utsläppshandelssystemet med 16 % fram till 2020 (jämfört med 2005 års nivåer). I de senaste nationella prognoserna, och med hänsyn till befintliga åtgärder, ser Finland ut att missa 2020-målet med en liten marginal på 0,7 procentenheter. Enligt förordningen om ansvarsfördelning har landet dock som mål att fram till 2030 minska utsläppen från sektorer som inte ingår i utsläppshandelssystemet med 39 % (från 2005 års nivåer). Detta förefaller bli svårt eftersom det skiljer 17 procentenheter mellan 2030-målet och landets egna prognostiserade utsläppsminskningar. Utfasningen av fossila bränslen i den energiintensiva industrin och bevarandet av skogar som kolsänkor är betydande utmaningar på längre sikt. Tillsammans kommer de att kräva betydligt större privata och offentliga investeringar i koldioxidsnåla tekniker och metoder.

Eftersom utsläppen från transporter utgör den största – och växande – andelen (40 %) av utsläppen från sektorer utanför utsläppshandelssystemet är det avgörande för att uppnå klimatmålet för 2030 att vidta åtgärder för att fasa ut fossila bränslen inom denna sektor. Detta ska enligt den nationella energi- och klimatstrategin och den klimatpolitiska planen på medellång sikt ske genom åtgärder för att fram till 2030 halvera oljeförbrukningen jämfört med 2005 års nivåer och vidareutveckla elbilarna. Finland är framför allt världsledande inom andra generationen biobränslen. Eldrivna transporter är ett annat kostnadseffektivt alternativ för sektorn med tanke på hur långt utfasningen av fossila bränslen har kommit inom elkraftssektorn och de betydande kostnadsminskningar som har uppnåtts inom framför allt vindkraften. ([24]) Två nya kärnkraftverk kommer att öka andelen koldioxidfri el om de tas i bruk såsom planerat. ([25])

År 2018 antog Finland en klimatpolitisk plan och överlämnade ett utkast till en nationell energi- och klimatplan. I sin nationella energi- och klimatplan, som ska antas före den 31 december 2019 i enlighet med förordningen om styrningen av energiunionen och av klimatåtgärder ([26]), ska Finland sammanfatta sina investeringsbehov fram till 2030 för energiunionens olika dimensioner, bl.a. förnybar energi, energieffektivitet, energitrygghet samt begränsning av och anpassning till klimatförändringar. Informationen ska bidra till att fastställa och bedöma Finlands energi- och klimatrelaterade investeringsbehov. Enligt det utkast som lades fram den 20 december 2018 uppgår investeringsbehovet när det gäller energiförsörjning till nästan 3 miljarder euro, vilket omfattar vidare utbyggnad av förnybar el (600–750 miljoner euro), kolförbud, en ny förbindelseledning till Sverige (200 miljoner euro), offentlig laddningsinfrastruktur för elbilar (415 miljoner euro), lösningar för datautbyte och utveckling av biobränslen inom framför allt transportsektorn (1,3 miljarder euro). Därutöver förväntas även säkerheten i elnäten kräva betydande investeringar (elnätsföretagens totala investeringar i säkerhet uppgick till 3 miljarder euro under perioden 2016–2018).

Finland är på god väg att nå 2020-målet när det gäller förnybar energi, men för att nå de högre 2030-målen kommer det att krävas ytterligare ansträngningar. Med en andel förnybar energi på 40,0 % av den slutliga bruttoförbrukningen av energi 2017 (som sedan dess har ökat) ligger Finland redan över målet på 38 %. Den nationella energi- och klimatstrategin går dock ut på att nå över 50 % förnybar energi i den slutliga bruttoförbrukningen av energi fram till 2030. Detta mål omfattar alla sektorer med en obligatorisk andel för biobränslen på 30 % för transportsektorn (18,8 % 2017).

Finland är även på god väg att nå sitt energieffektivitetsmål, men energiefterfrågan

([24]) År 2017 elektrifierades 3 600 km av järnvägen i Finland (Trafikverket, 2018b). Det pågående elektrifieringsprojektet gäller järnvägslinjen mellan Åbo och Nystad (21 miljoner euro) (Kommunikationsministeriet, 2018).

([25]) Invigningen av Olkiluoto kärnkraftverk 3 sköts nyligen upp än en gång. Produktionen förväntas komma i gång 2020. Ett tillståndsförfarande har inletts för ett annat kärnkraftverk – Hanhikivi 1.

([26]) Europaparlamentet och rådet (2018).

stiger i snabb takt. När det gäller energieffektivitet överträffade Finland sitt 2020-mål redan 2017 (-8 % för primärenergiförbrukningen och -5 % för den slutliga energiförbrukningen jämfört med de målsatta 2020-nivåerna). Efter en liten uppgång 2016 jämfört med året innan stabiliserades energiefterfrågan 2017 och efterfrågan på primärenergi har sjunkit något jämfört med 2016.

Det finns fortfarande potential att energieffektivisera alla sektorer. Tjänstesektorns och hushållens energiintensitet ligger över EU-genomsnittet. Energiintensiteten inom Finlands industrisektor är dessutom bland de högsta i EU och svarade för 44 % av den slutliga totala energiförbrukningen 2016, vilket är långt över EU-genomsnittet på 25 %.

Återvinningsgraden för kommunalt avfall är fortfarande lägre än EU-genomsnittet. Finland har gjort stora ansträngningar att förbättra sin återvinningsgrad. Trots att landet har gjort framsteg är det dock enligt kommissionens ”rapport om tidig varning” en av de medlemsstater som riskerar att missa målet om en återvinningsgrad för kommunalt avfall på 50 % senast 2020. Framför allt ökar förbränningen av kommunalt avfall (60 % år 2017, jämfört med 55 % år 2016). Avfallsinsamlingen på landsbygden har hittills inte prioriterats på grund av de små insamlingsvolymerna och långa avstånden mellan fastigheter. Sophämtningen i förortsområden har inte heller prioriterats och systemen för utökat producentansvar har varit fragmenterade. Kommunernas roller och anvarsområden har dessutom förändrats flera gånger på senare år, vilket har lett till osäkerhet och därmed en brist på investeringar.

3.4.2 EFFEKTIVA OCH INTEGRERADE MARKNADER

Konkurrens

Regelmiljön håller på att förbättras. En rad reformer för att förbättra regelmiljön har genomförts, bl.a. avregleringen av butikers öppettider, ändringarna 2017 av markanvändnings- och bygglagen (132/1999) och revideringen 2017 av alkohollagen (1102/2017). Finland tillhör de minst restriktiva medlemsstaterna enligt kommissionens indikator för regleringar inom detaljhandeln (Europeiska kommissionen, 2018l).

Apoteksbranschen håller på att reformeras. Regeringen har lagt fram två lagförslag om ändring av läkemedelslagen ([27]) för att göra det möjligt för fler apotek att etablera sig, framför allt oberoende apotek. Reformen ska även göra att det går snabbare att etablera ett apotek, främja priskonkurrens när det gäller receptfria läkemedel och anpassa apotekssektorns detaljhandel till den social- och hälsovårdsreformen (se avsnitt 3.1). Det finns dock fortfarande utrymme att minska restriktionerna vad gäller distributionskanaler för försäljning av receptfria läkemedel.

Ansträngningar görs för att stärka konkurrensneutraliteten. Konkurrens- och konsumentverket har redan rätt att ingripa i tillhandahållandet av varor och tjänster i offentlig verksamhet som bedrivs av staten, kommuner, samkommuner eller enheter som lyder under dem. Detta kan ske när affärsmodeller eller strukturer hindrar eller snedvrider konkurrensen på marknaden. Detta kan till exempel vara fallet om priserna inte avspeglar kostnaderna. För att ytterligare stärka konkurrensneutraliteten har regeringen lagt fram ett förslag om ändring av konkurrenslagen. Syftet är att det ska vara obligatoriskt för enheter på statlig nivå, på kommunal- eller samkommunal nivå, eller för enheter som lyder under dessa, att ta upp tillhandahållande av varor och tjänster som sker inom ramen för deras verksamhet i sina finansiella rapporter. Den föreslagna ändringen håller för närvarande på att granskas av riksdagen. Denna öppenhet kommer att göra det lättare att slå fast om konkurrensen mellan privata och offentligt kontrollerade enheter är rättvis.

Öppnandet av järnvägsmarknaden för konkurrens går vidare. Den 1 januari 2019 trädde den nya spårtrafiklagen i kraft. Den reviderade lagstiftningen ska förbättra marknaden för järnvägstrafik och genomför EU:s fjärde järnvägspaket i Finland. Öppnandet av marknaden baseras på ett anbudsförfarande och på omorganisering av det gamla järnvägsbolaget för att garantera en jämlik och konkurrensneutral miljö för alla tjänsteleverantörer. Tågbolaget och fastighetsbolaget, som har knoppats av från det

([27]) Lag 395/1987.

gamla bolaget, förväntas bedriva full verksamhet våren 2019. Koncessionskontrakt kommer att ingås och de nya transportsystemen vara operativa senast 2026.

Offentlig upphandling

Sammanslagningen av centrala upphandlingsorgan har försenats. Sammanslagningen av de centrala upphandlingsorganen Hansel och KL-Kuntahankinnat ägde inte rum den 1 januari 2019 som riksdagen beslutat. Förberedelserna inför sammanslagningen tog längre tid än väntat och den ska nu äga rum senare under 2019. Det är meningen att sammanslagningen ska leda till en mer strömlinjeformad organisation och fokus ligga på större kontrakt än tidigare och en mer enhetlig offentlig upphandling.

Nätverksbranscher

Digitalisering och telekommunikation

Landet ligger fortfarande i framkant när det gäller digitalisering och har klarat av nedgången inom elektroniksektorn. Finland tillhör de länder i Europa som har kommit längst när det gäller digitalisering, med en hög bredbandspenetration som är resultatet av genomtänkta regleringar som har uppmuntrat marknadskonkurrens. Trots avsaknaden av särskild kompetens på flera specialområden inom informations- och kommunikationsteknik har Finland en särskilt stark utveckling när det gäller digital kompetens, digitala offentliga tjänster och integrering av digital teknik. En stark och avancerad digital infrastruktur säkerställer att digitaliseringen överlag är väl integrerad i företagen ([28]).

Det finns utrymme för ökad automatisering inom tillverkningsindustrin. Med 138 installerade industrirobotar per 10 000 anställda inom tillverkningsindustrin låg Finland 2016 över EU-genomsnittet när det gäller automatisering. Robotintensiteten inom tillverkningsindustrin var dock betydligt lägre än i Tyskland (309), Sverige (223) och Danmark (211). Med tanke på de strukturella likheterna mellan den finländska och den svenska tillverkningsindustrin och det faktum att deras exportföretag ofta konkurrerar om samma order tros den lägre robotintensiteten försvaga Finlands exportkonkurrenskraft.

Artificiell intelligens (AI) förväntas få ett starkt inflytande på det finländska samhället. Finland har en uttalad ambition att gå i täten när det gäller tillämpning av artificiell intelligens och befästa sin starka globala ställning inom digitalisering och automatisering. För att ta fram ett nationellt AI-program tillsattes en styrgrupp 2017 som fick i uppdrag att avlägga sin slutrapport senast i april 2019 (Arbets- och näringsministeriet, 2017).

En undervattenskabel via nordostpassagen (Arctic Connect) har varit föremål för studier i flera år (Kommunikationsministeriet, 2016). Kabelförbindelsen skulle göra det möjligt att inrätta en snabb fysisk telekommunikationsväg från Asien till norra och centrala Europa via Norge, Ryssland och Finland. Detta skulle vara möjligt eftersom den skulle vara ansluten till fiberkabelförbindelsen i Östersjön mellan Helsingfors och Rostock. Förutom att erbjuda hög hastighet skulle kabeln även svara mot det snabbt växande behovet av kapacitet och utgöra ett säkert alternativ till de riskabla södra vägarna.

Elektricitet och gas

Anslutningen av elnäten till de nordiska och baltiska grossistmarknaderna är fortfarande inte tillräcklig. Finland har nått sina 2020-mål i fråga om sammankoppling av elnäten och priskonvergensen med Estland har förbättrats sedan EstLink2-projektet slutfördes. Trots dessa framsteg är elpriserna i grossistledet i Finland fortfarande inte helt anpassade till dem i övriga nordiska länder. Orsaken är otillräcklig kapacitet för sammankoppling med de nordiska och baltiska marknaderna. Det långsamma genomförandet av infrastrukturprojektet som är av gemensamt intresse för Finland och Sverige och som innefattar en intern ledning i Finland har försenat marknadsintegrationen. Satsningarna på att förbättra systemflexibilitet och systemstabilitet

([28]) Finland ligger på andra plats, efter Nederländerna, när det gäller indexet för främjande av digitalisering. Indexet baseras på fem främjande faktorer: digital infrastruktur (Finland, 4:e plats), investeringar och tillgång till finansiering (Finland, 1:a plats), utbud och efterfrågan på digital kompetens (Finland, 5:e plats), e-ledarskap (Finland, 1:a plats), entreprenörskultur (Finland, 26:e plats). Finland ligger samtidigt på tredje plats enligt indexet för integrering av digital teknik när det gäller digitaliseringsresultat.

ytterligare och minska problem med tillräcklighet som beror på förändringar i produktionsmixen har varit otillräckliga.

Den finländska gasmarknaden är för närvarande beroende av en enda leverantör (Ryssland), vilket innebär att slutanvändarna inte har några valmöjligheter. Finlands gasisolering kommer att upphöra och energitryggheten förbättras när den första gasledningen mellan Finland och Estland är färdig. Detta gemensamma projekt kallas *Balticconnector*. Det förväntas leda till stora positiva effekter för det finländska systemet och den finländska marknaden, tillsammans med andra gemensamma projekt i regionen. Infrastrukturprojekten måste kompletteras med ett snabbt genomförande av marknadsregler.

3.4.3 DEN REGIONALA DIMENSIONEN

Regionala skillnader kvarstår. De regionala skillnaderna har minskat något (se avsnitt 1) men är fortfarande stora, framför allt i landets norra och östra delar. Finlands BNP per capita (i köpkraftsstandarder) motsvarade 109 % av EU-genomsnittet 2016, med regionala skillnader mellan 144 % i Storhelsingfors (Helsingfors-Nyland) och 90 % i Norra och Östra Finland. Utvecklingen i Norra och Östra Finland var sämst bland fastlandsregionerna i fråga om produktivitet ([29]) och arbetslöshet ([30]). Befolkningsutvecklingen i dessa delar (-0,02 % under åren 2010–2016), möjligheterna att nå dem via väg och järnväg samt internetanvändningen var också lägst bland Finlands fem regioner. Norra och Östra Finland har dessutom en extremt låg befolkningstäthet (högst 8 personer per kvadratkilometer). Denna del kommer därför få fortsatt stöd från strukturfondernas särskilda anslag för glesbefolkade områden i norr 2021–2027. I fråga om invånarantal har de regioner som har de största stadsområdena vuxit. Landsbygdsområden som ligger längre bort från städerna samt småstäder tenderar att vara eftersatta jämfört med städer och områden som är direkt eller funktionellt kopplade till dessa.

De regionala skillnaderna i faktorutrustning är inte lika markanta som när det gäller konvergensindikatorer. Skillnaderna i fråga om innovationsutveckling mellan Nuts2-regioner ([31]) är inte lika stora som skillnaderna i BNP per capita. Finlands innovationsutveckling motsvarar 128 % av EU-genomsnittet (Europeiska kommissionen, 2017). Den svagaste regionen i detta hänseende är Norra och Östra Finland på 115 % (minskning jämfört med 2011), den starkaste är Södra Finland på 139 % (minskning), medan Helsingfors-Nyland ligger på 129 % (ökning). Alla regioner släpar efter EU-genomsnittet när det gäller andra innovationsutgifter än FoUI-utgifter och export av medelhögteknologiska industriprodukter. I fråga om andelen personer med högre utbildning i åldern 30–34 ligger Finland som helhet över EU-genomsnittet på 112 %. Storhelsingfors (132 %) och Västra Finland (109 %) ligger i täten, men de två andra fastlandsregionerna släpar efter EU-genomsnittet (Södra Finland 96 %, Norra och Östra Finland 95 %, se diagram 3.4.7). Även om Storhelsingfors i de flesta avseenden ligger över EU-genomsnittet har andra områden mer blandade resultat, framför allt när det gäller tillgång till vägar.

Alla finländska regioner ligger över EU-genomsnittet när det gäller kvaliteten och villkoren i det regionala innovationsekosystemet (Europeiska kommissionen, 2018m). De största regionala flaskhalsarna är bl.a. lägre resultat när det gäller vuxnas deltagande i utbildning, tillgång till bredband, tillgång till teknisk och kreativ kompetens och designkompetens inom den privata sektorn, till utländska direktinvesteringar och tekniköverföring.

Det finns relativt stora skillnader när det gäller tillgången till vägar mellan de finländska regionerna, men de flesta av dem har geografiska orsaker. Den genomsnittliga tillgången till vägar i Finland motsvarar 95 % av EU-genomsnittet. Storhelsingfors uppnår 122 % av EU-genomsnittet och Södra Finland 110 %, medan Västra Finland ligger på 79 % och Åland på 75 %. Norra och Östra Finlands tillgänglighet via vägar

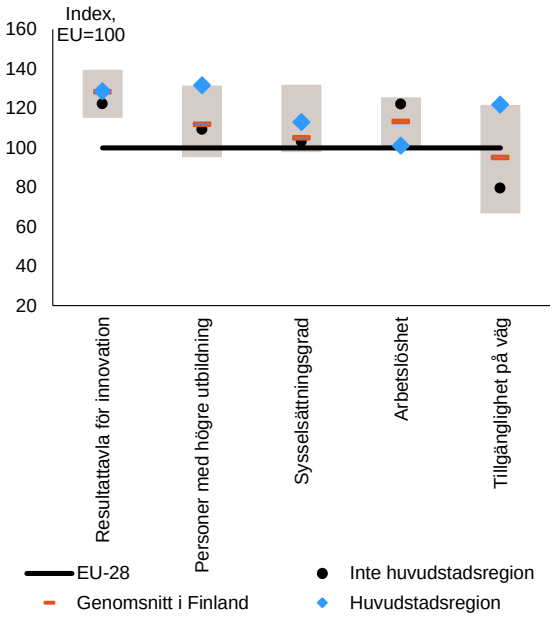
([29]) Köpkraftsstandard 2016 (95,5 % av EU-genomsnittet, Storhelsingfors 119 %). Produktiviteten på Åland motsvarar 90 % av EU-genomsnittet och är den lägsta bland Finlands Nuts2-regioner.

([30]) Arbetslöshet på 9,6 % av arbetskraften 2017.

([31]) När det gäller nomenklaturen för statistiska territoriella enheter (Nuts) har tre nivåer definierats. Denna kategori avser regioner som tillhör den andra nivå (Nuts2) som mestadels används av Eurostat och andra EU-organ.

(67 % av EU-genomsnittet) är lägst. Norra och Östra Finland har betydligt mer mark per capita än övriga regioner. Västra Finland omfattar många landsbygdsområden och Åland är en öregion.

Diagram 3.4.7: **Regioner i Finland och faktorutrustning**

Källa: Europeiska kommissionen.

3.4.4 INSTITUTIONELL KVALITET

Framsteg har gjorts när det gäller att minska regelbördan och den administrativa bördan, men utmaningar kvarstår. Finland har i flera år prioriterat förenkling, mindre byråkrati och en bättre regel- och förvaltningsmiljö, särskilt för små och medelstora företag. Framsteg har framför allt gjorts inom digitalisering av tjänster och förenkling av förfaranden för olika typer av tillstånd. Fortsatt uppmärksamhet ägnas åt att utvärdera och minska den totala regelbördan för företag, inte minst småföretag. Långa handläggningstider för att få tillstånd bromsar företagens investeringstakt. Enligt en preliminär skattning har investeringar på omkring 2,7 miljarder euro skjutits upp på grund av förseningar i tillståndsgivningen (Finlands Näringsliv EK, 2019).

Förberedelser pågår för att se över reglerna för detaljplanering och bygglov. Myndigheterna arbetar för närvarande med en reform av reglerna för bygglov. De nya reglerna ska ta hänsyn till utvecklingen inom byggsektorn och möjliggöra en mer strategisk planering, inte minst i stadsområden. Utkastet till förslag kan vara färdigt för offentligt samråd 2020.

BILAGA A: ÖVERSIKT

Åtaganden	Sammanfattande bedömning[32]
Landsspecifika rekommendationer 2018	
Rekommendation 1: Uppnå det medelfristiga budgetmålet under 2019, med beaktande av tillåtna avvikelser i samband med genomförandet av strukturreformerna, för vilka en tillfällig avvikelse har beviljats. Se till att förvaltningsreformen antas och genomförs, för att åstadkomma mer kostnadseffektiva social- och hälsovårdstjänster som alla har tillgång till.	Finland har gjort **begränsade framsteg** när det gäller rekommendation 1.
Uppnå det medelfristiga budgetmålet under 2019, med beaktande av tillåtna avvikelser i samband med genomförandet av strukturreformerna, för vilka en tillfällig avvikelse har beviljats.	Efterlevnaden av stabilitets- och tillväxtpakten kommer att bedömas under våren 2019, så snart de slutliga uppgifterna för 2018 finns tillgängliga.
Se till att förvaltningsreformen antas och genomförs, för att åstadkomma mer kostnadseffektiva social- och hälsovårdstjänster som alla har tillgång till.	**Begränsade framsteg** har gjorts när det gäller antagandet och genomförandet av landskaps- och vårdreformen. Finland räknar fortfarande med att lagförslagen hinner godkännas och träda i kraft under första kvartalet 2019. Riksdagsvalet i april 2019 innebär dock en risk för ytterligare förseningar. De kommande landskapen, som ansvarar för reformen, har vidtagit sådana förberedande åtgärder att de har god beredskap inför antagandet och genomförandet av reformen. Det är för närvarande dock inte klart om reformens sparåtgärder kommer att leda till att man kan hålla kostnaderna för den åldrande

[32] Följande kategorier används för att bedöma framstegen med genomförandet av de landsspecifika rekommendationerna:

Inga framsteg: Medlemsstaten har varken aviserat eller antagit några åtgärder för att följa rekommendationen. Nedan ges ett antal exempel på typiska situationer som omfattas av denna kategori och som ska tolkas från fall till fall med beaktande av förhållandena i landet i fråga:

– Inga rättsliga eller administrativa åtgärder eller budgetåtgärder har aviserats i det nationella reformprogrammet, i andra officiella skrivelser till det nationella parlamentet eller relevant utskott eller till Europeiska kommissionen, eller i offentliga sammanhang (t.ex. i ett pressmeddelande eller information på regeringens webbplats).

– Inga icke-lagstiftningsakter har lagts fram av regering eller parlament.

– Medlemsstaten har vidtagit inledande åtgärder för att följa rekommendationen, t.ex. beställning av en undersökning eller inrättande av en arbetsgrupp för att analysera möjliga åtgärder som skulle behöva vidtas (såvida inte rekommendationen uttryckligen kräver riktlinjer eller förberedande åtgärder). Inga tydligt angivna åtgärder för att följa rekommendationen har dock föreslagits.

Begränsade framsteg: Medlemsstaten

– har aviserat vissa åtgärder, som dock innebär att rekommendationen endast följs i begränsad utsträckning och/eller

– lagstiftningsakter har lagts fram i regeringen eller det nationella parlamentet, men dessa har ännu inte antagits och betydande ytterligare arbete av annan karaktär än lagstiftning krävs för att rekommendationen ska genomföras,

– icke-lagstiftningsakter har lagts fram, men ännu inte följts upp med de genomförandeåtgärder som behövs för att följa rekommendationen.

Vissa framsteg: Medlemsstaten har antagit åtgärder

– som delvis följer rekommendationen och/eller

– som följer rekommendationen, men det krävs fortfarande en hel del arbete för att den ska följas fullt ut, eftersom endast ett fåtal av de antagna åtgärderna har genomförts. Exempel på detta är att en eller flera åtgärder har antagits av det nationella parlamentet eller genom ett ministerbeslut men det saknas ett genomförandebeslut.

Avsevärda framsteg: Medlemsstaten har antagit åtgärder som avsevärt bidrar till att rekommendationen följs och de flesta av dem har genomförts.

Fullständigt genomförande: Medlemsstaten har genomfört alla de åtgärder som behövs för att på ett lämpligt sätt följa rekommendationen.

	befolkningen på nuvarande nivå, som planerat.
Rekommendation 2: Förbättra incitamenten att ta ett arbete och säkerställa ändamålsenliga och välintegrerade tjänster för arbetslösa och personer utanför arbetskraften.	Finland har gjort **begränsade framsteg** när det gäller rekommendation 2.
Förbättra incitamenten att ta ett arbete och	**Begränsade framsteg** har gjorts när det gäller att minska andelen som står utanför arbetskraften och att avlägsna arbetslöshetsfällor. Flera arbetsmarknadsreformer har redan införts. Det kommer dock att krävas ytterligare åtgärder för att man ska komma till rätta med den förhållandevis höga strukturella arbetslösheten (Nawru, dvs. den arbetslöshetsnivå vid vilken lönestegringsgraden är stabil, var cirka 7 % under 2018). De finska myndigheterna väntar på utfallet av det pågående försöket med basinkomst, vars första resultat presenterades den 8 februari 2019. Detta experiment förväntas ge en del information som kan ligga till grund för en översyn av socialförsäkringssystemet. Många diskussioner har förts om möjligheten att i framtiden ändra skatte- och förmånssystemet. Med tanke på den politiska agendan är emellertid inga framsteg på detta område att vänta före våren 2019. Regeringens budget för 2019 innehåller kompletterande åtgärder som ska främja sysselsättningen och öka incitamenten att godta ett arbete.
säkerställa ändamålsenliga och välintegrerade tjänster för arbetslösa och personer utanför arbetskraften.	**Begränsade framsteg** har gjorts vad gäller den offentliga arbetsförmedlingen. Antalet mångprofessionella servicepunkter (Navigatorn) dit ungdomar och unga vuxna kan vända sig för att få information, råd och handledning har ökat från 50 till 60 och finns i alla regioner i Finland. Landskaps- och vårdreformen, som även omfattar offentlig arbetsförmedling och företagartjänster, har dock inte formellt kunnat antas. Integreringen av tjänster kan dessutom ha försämrats. Genom att yrkesutbildningsreformen har lett till att ansvaret för arbetskraftsutbildningen inte längre ligger hos arbets- och näringsministeriet utan hos undervisnings- och kulturministeriet är arbetskraftsutbildningen inte längre lika nära knuten till arbetsförmedlingarna.
Rekommendation 3: Intensifiera övervakningen av hushållens skuldsättning, bl.a. genom att inrätta ett kreditregistersystem.	Finland har gjort **begränsade framsteg** när det gäller rekommendation 3.
Intensifiera övervakningen av hushållens	**Begränsade framsteg** har gjorts när det gäller övervakning av hushållens skuldsättning. En

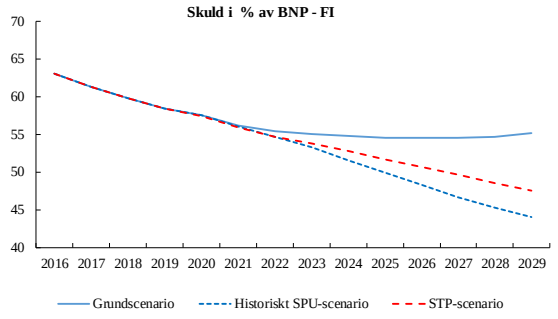
skuldsättning, bl.a. genom att inrätta ett kreditregistersystem.	expertarbetsgrupp har tillsatts för att bedöma hur hushållens skuldsättning utvecklas och vilka möjligheter det finns att införa nya makrotillsynsinstrument i lagstiftningen. **Begränsade framsteg** har gjorts avseende inrättandet av ett kreditregistersystem. Justitieministeriet har beställt en utredning som utmynnade i ett förslag om inrättande av ett omfattande centraliserat kreditregister med både positiv och negativ information om låntagare. Förslaget är för närvarande ute på remiss och kommer att diskuteras närmare när remissrundan har avslutats. Arbetsgruppen ska lägga fram en rapport med sina slutsatser i slutet av mars 2019. Den lagstiftning som krävs kommer inte att läggas fram för riksdagen förrän efter nästa riksdagsval i april 2019.
Europa 2020 (nationella mål och framsteg)	
Mål för sysselsättningsgrad i det nationella reformprogrammet: 78 %.	Sysselsättningsgraden i Finland ökade till [76,3 %] under 2018 (baserat på genomsnittet för de tre första kvartalen), vilket är en förbättring med [2,3 %] procentenheter jämfört med 2017.
Mål för FoU-investeringar i det nationella reformprogrammet: 4 % av BPN	Under 2017 uppgick FoU-intensiteten i Finland till 2,76 % av BNP varav 65 % utgjordes av privata investeringar (1,80 % av BNP) och 34 % av offentliga investeringar (0,94 % av BNP). Inga framsteg har gjorts mot målet. Den offentliga FoU-intensiteten ökade med 0,3 % per år under 2007–2017, men de privata FoU-utgifterna som andel av BNP minskade med 2,6 % per år under samma tid, vilket resulterat i att den totala FoU-intensiteten har minskat med 1,8 % per år sedan 2007. Finland kommer inte att nå sitt nationella mål för 2020 om inte det inte sker en kraftig vändning när det gäller de privata FoU-utgifternas utveckling.
Nationellt mål för utsläpp av växthusgaser: –16 % under 2020 jämfört med 2005 (sektorer som inte ingår i EU:s utsläppshandelssystem)	Prognos för utsläpp 2020: –15 % jämfört med 2005 Enligt de senaste nationella prognoserna som kommissionen tagit del av och med beaktande av befintliga åtgärder kommer Finland att ligga 0,7 % från målet för 2020. Utsläpp under 2017 i sektorer som inte omfattas av

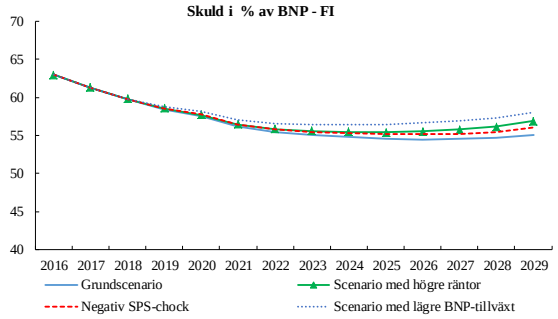
	utsläppshandelssystemet: –9 %. Finland låg två procentenheter från det mellanliggande målet för 2017.
Mål för förnybar energi 2020: 38 %.	Trots att biobränslenas bidrag till transportsektorn minskade betydligt i förhållande till 2015 uppgick andelen förnybar energi i den slutliga bruttoenergiförbrukningen till 41 % år 2017, vilket överstiger målet för 2020. Andelen förnybar energi vid uppvärmning och kylning har ökat och uppgår nu till nästan 54,85 %.
Energieffektivitet, mål för energiförbrukning 2020: Finlands energieffektivitetsmål för 2020 är 35,9 miljoner ton oljeekvivalenter (Mtoe) primärenergiförbrukning (26,7 Mtoe uttryckt i slutlig energiförbrukning).	Primärenergiförbrukningen i Finland minskade med 1,1 %, från 32,1 Mtoe år 2016 till 31,7 Mtoe år 2017. Den slutliga energiförbrukningen låg oförändrat på 25,2 Mtep år 2017. Finlands primärenergiförbrukning och slutliga energiförbrukning är redan lägre än de vägledande nationella målen för 2020. Efter en ökning under 2016 bör den stabilisering (liten minskning av primärenergi) som konstaterades under 2017 kunna behållas så att det säkerställs att målen för 2020 uppnås.
Mål för andelen unga med högst grundskoleutbildning: 8 %.	Andelen unga med högst grundskoleutbildning ökade till 8,2 % under 2017, vilket är 0,3 % mer än året innan.
Mål för högre utbildning: 42 % av befolkningen i åldersgruppen 30–34 år	Andelen med högre utbildning i Finland minskade med 1,5 procentenheter till 44,6 % under 2017.
Mål för minskning av andelen personer som löper risk för fattigdom eller social utestängning (i absoluta tal): 770 000 (basåret 2010: 911 000).	År 2017 fanns det 849 000 personer som löpte risk för fattigdom eller social utestängning i Finland, vilket är 52 000 färre än under 2008 och 48 000 färre än under 2016.

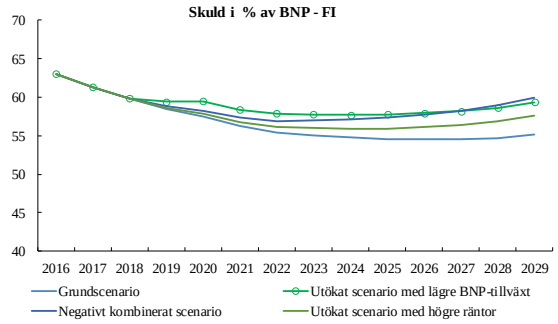
BILAGA B: SKULDHÅLLBARHETSANALYS OCH OFFENTLIGFINANSIELLA RISKER

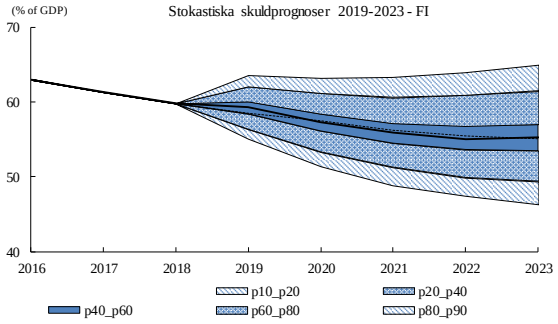
Offentlig förvaltnings skuldprognoser enligt grundscenariot, alternativa scenarier och känslighetstester

FI - Skuldprognoser enligt grundscenario	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Bruttoskuldkvot	**61,3**	**59,8**	**58,5**	**57,5**	**56,2**	**55,4**	**55,1**	**54,8**	**54,6**	**54,5**	**54,5**	**54,7**	**55,1**
Förändringar i kvoten (-1+2+3)	*-1,7*	*-1,5*	*-1,4*	*-0,9*	*-1,3*	*-0,8*	*-0,3*	*-0,3*	*-0,2*	*-0,1*	*0,0*	*0,2*	*0,5*
varav													
(1) Primärsaldo (1.1+1.2+1.3)	**0,3**	**0,1**	**0,6**	**0,7**	**0,5**	**0,1**	**-0,2**	**-0,3**	**-0,4**	**-0,5**	**-0,5**	**-0,6**	**-0,8**
(1.1) Strukturellt primärsaldo *(1.1.1-1.1.2+1.1.3)*	***0,8***	***0,0***	***0,2***	***0,2***	***0,1***	***-0,1***	***-0,2***	***-0,3***	***-0,4***	***-0,5***	***-0,5***	***-0,6***	***-0,8***
(1.1.1) Strukturellt primärsaldo (före åldrandekostn.)	*0,8*	*0,0*	*0,2*	*0,2*	*0,2*	*0,2*	*0,2*	*0,2*	*0,2*	*0,2*	*0,2*	*0,2*	*0,2*
(1.1.2) Åldrandekostnader					*0,2*	*0,5*	*0,8*	*1,0*	*1,2*	*1,4*	*1,6*	*1,8*	*1,9*
(1.1.3) Övriga (skatter och kapitalinkomster)					*0,1*	*0,3*	*0,4*	*0,5*	*0,7*	*0,8*	*0,9*	*1,0*	*1,0*
(1.2) Konjunkturkomponent	***-0,5***	***0,2***	***0,3***	***0,5***	***0,4***	***0,2***	***0,0***	***0,0***	***0,0***	***0,0***	***0,0***	***0,0***	***0,0***
(1.3) Engångsåtgärder och andra tillfälliga åtgär	***0,0***	***-0,1***	***0,1***	***0,0***	***0,0***	***0,0***	***0,0***	***0,0***	***0,0***	***0,0***	***0,0***	***0,0***	***0,0***
(2) Snöbollseffekt (2.1+2.2+2.3)	**-1,2**	**-1,4**	**-1,3**	**-1,4**	**-0,9**	**-0,7**	**-0,5**	**-0,6**	**-0,6**	**-0,6**	**-0,5**	**-0,4**	**-0,3**
(2.1) Ränteutgifter	*1,0*	*0,9*	*0,8*	*0,8*	*0,9*	*0,9*	*0,9*	*0,9*	*1,0*	*1,1*	*1,2*	*1,3*	*1,4*
(2.2) Tillväxteffekt	*-1,7*	*-1,7*	*-1,3*	*-1,1*	*-0,6*	*-0,4*	*-0,4*	*-0,5*	*-0,5*	*-0,6*	*-0,6*	*-0,6*	*-0,6*
(2.3) Inflationseffekt	*-0,5*	*-0,5*	*-0,9*	*-1,1*	*-1,1*	*-1,1*	*-1,1*	*-1,1*	*-1,1*	*-1,1*	*-1,1*	*-1,1*	*-1,1*
(3) Stock-/flödesjusteringar	**-0,2**	**0,0**	**0,6**	**1,2**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**

Kort sikt	Medellång sikt	S1	Skuldhållbarhetsanalys (detaljerad)						SHA	S2	Lång sikt
				Grund-scenario	Historiskt SPU	Lägre BNP-tillväxt	Högre ränta	Negativ chock mot SPU	Stokastiska prognoser			
			Riskkategori	LÅG	LÅG	LÅG	LÅG	LÅG	LÅG			
LÅG (S0 = 0.1)	LÅG	LÅG (S1 = -0,1)	Skuldnivå (2029)	55,1	44,0	58,1	56,9	56,0		LÅG	MEDEL (S2 = 2,7)	MEDEL
			Skuldtopp - år	2018	2018	2018	2018	2018				
			Percentilrankning	55,0%	34,0%							
			Sannolikhet för högre skuld						27,2%			
			Skilln. mellan percentiler						18,6			

Anm. **För mer** information, se Europeiska kommissionens Fiscal Sustainability Report (FSR) 2018.

[1] Den första tabellen visar prognoser baserade på grundscenariot med oförändrad finanspolitik. Den visar den offentliga skuldens utveckling och fördelning mellan primärsaldot, snöbollseffekter och stock-/flödesjusteringar. Snöbollseffekter mäter nettoeffekten av räntors, inflationens, BNP-tillväxtens (och i vissa länder växelkursernas) motverkande effekter. Stock-/flödesjusteringar omfattar skillnader mellan kontant- och periodiseringsmetoden, nettoackumulering av finansiella tillgångar, samt värderingseffekter och övriga effekter.

[2] Diagrammen visar en serie känslighetstester runt grundscenariot, samt alternativa scenarier, framför allt: scenario baserat på ett historiskt strukturellt primärsaldo (SPS) (där SPS ligger på sitt historiska genomsnitt), scenariot enligt stabilitets- och tillväxtpakten (STP) (där finanspolitiken antas utvecklas i linje med huvudbestämmelserna i STP), ett scenario med högre räntor (+1 procentenhet. jämfört med grundscenariot), ett scenario med lägre BNP-tillväxt (-0,5 procentenheter jämfört med grundscenariot) och en negativ chock mot SPS (kalibrerad på grundval av prognostiserad förändring). Ett negativt kombinerat scenario och utvidgade känslighetstester (av ränta och tillväxt) ingår också, liksom stokastiska prognoser. Närmare information om dessa prognoser finns i FSR 2018.

[3] Den andra tabellen visar klassificeringen av offentligfinansiell risk totalt sett på kort, medellång och lång sikt.

a. På kort sikt baseras riskkategorin (låg/hög) på S0-indikatorn. S0 är en indikator för tidig upptäckt av offentligfinansiell stress under det kommande året som bygger på 25 variabler för de offentliga finanserna och finansiell konkurrenskraft som tidigare har visat sig vara ledande indikatorer för sådan stress. Den kritiska tröskel som om den överskrids signalerar offentligfinansiell stress är 0,46.

b. På medellång sikt baseras riskkategorin (låg/medelhög/hög) på S1-indikatorn och resultatet av skuldhållbarhetsanalysen (SHA) sammantaget. S1-indikatorn mäter den finanspolitiska anpassning som krävs (sammantaget över 5 år efter prognoshorisonten och varaktigt därefter) för att få ned skuldkvoten till 60 % senast 2033. De kritiska värden som används är 0 och 2,5 procentenheter av BNP. SHA-klassificeringen baseras på resultaten av 5 deterministiska scenarier (grundscenario, historiskt SPS-scenario, scenario med högre räntor, scenario med lägre BNP-tillväxt och negativ SPS-chock) och de stokastiska prognoserna. Olika kriterier används, t.ex. beräknad skuldnivå, skuldutveckling, huruvida offentligfinansiella antaganden är realistiska, sannolikheten för en skuldstabilisering, samt graden av osäkerhet.

c. På lång sikt baseras riskkategorin (låg/medelhög/hög) på S2-indikatorn och SHA-resultatet sammantaget. S2-indikatorn mäter den direkta och permanenta finanspolitiska anpassning som krävs för att stabilisera skuldkvoten i ett oändligt tidsperspektiv, inklusive åldrandekostnader. De kritiska värden som används är 2 och 6 procentenheter av BNP. SHA-resultatet används för att ytterligare modifiera den långsiktiga riskklassificeringen, i synnerhet i fall där skuldsårbarhet konstateras (en medelhög/hög SHA-riskkategori).

BILAGA C: STANDARDTABELLER

Tabell C.1: **Finansmarknadsindikatorer**

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Banksektorns totala tillgångar (% av BNP)[1]	258,3	281,9	265,3	253,2	201,9	208,5
De fem största bankernas andel av tillgångarna (% av totala tillgångar)	87,1	89,7	88,0	80,5	73,5	–
Utländskt ägande i banksystemet (% av totala tillgångar)[2]	71,2	71,6	67,5	65,5	54,0	54,3
Indikatorer på finansiell sundhet[2]:						
– Nödlidande lån (% av de totala lånen)	–	1,6	1,5	1,4	1,2	1,1
– Kapitalrelation (%)	16,3	17,5	23,8	24,6	23,4	22,8
– Avkastning på eget kapital (%)[3]	8,1	9,1	8,3	8,7	8,8	6,2
Bankernas utlåning till den privata sektorn (12-månadersförändring i %)[1]	6,3	3,8	0,2	1,6	3,1	3,8
Bostadslån (12-månadersförändring i %)[1]	2,3	1,7	2,5	2,3	2,2	1,9
Utlånings-/inlåningskvot[2]	–	103,6	102,4	94,3	94,8	92,8
Centralbankslikviditet i % av skulder[1]	–	0,4	0,3	1,9	2,5	2,0
Privat skuldsättning (% av BNP)	147,7	149,8	152,9	148,5	146,4	–
Utlandsskuld brutto (% av BNP)[2] – Offentlig	45,9	53,9	52,0	48,5	46,3	41,5
– Privat	43,7	43,9	48,4	44,3	46,0	45,9
Långräntespread mot tyska statsobligationer (punkter)*	29,2	28,6	22,4	27,5	23,1	25,7
Kreditswappsspreadar för statspapper (5 år)*	25,1	24,0	20,6	24,4	19,0	10,3

1) Senaste uppgift tredje kvartalet 2018. Inkluderar inte bara banker utan alla monetära finansinstitut utom centralbankerna.
2) Senaste uppgift andra kvartalet 2018.
3) Kvartalsvisa värden är omräknade till årliga värden.
* Mätt i punkter.
Källa: Europeiska kommissionen (långa räntor), Världsbanken (utlandsskuld brutto), Eurostat (privat skuldsättning) och Europeiska centralbanken (alla övriga indikatorer).

Tabell C.2: **Huvudindikatorer i den sociala resultattavlan**

	2013	2014	2015	2016	2017	2018 [6]
Lika möjligheter och tillgång till arbetsmarknaden						
Unga med högst grundskoleutbildning (% av befolkningen i åldersgruppen 18–24 år)	9,3	9,5	9,2	7,9	8,2	:
Sysselsättningsklyfta mellan könen (procentenheter)	2,8	1,9	2,1	3,3	3,5	3,1
Inkomstskillnader, mätt som förhållandet mellan övre och undre inkomstkvintil (S80/S20)	3,6	3,6	3,6	3,6	3,5	:
Risk för fattigdom eller social utestängning[1]	16,0	17,3	16,8	16,6	15,7	:
Unga som varken arbetar eller studerar (% av befolkningen i åldersgruppen 15–24 år)	9,3	10,2	10,6	9,9	9,4	:
Dynamiska arbetsmarknader och rättvisa arbetsvillkor						
Sysselsättningsgrad (20–64 år)	73,3	73,1	72,9	73,4	74,2	75,7
Arbetslöshet[2] (15–74 år)	8,2	8,7	9,4	8,8	8,6	7,6
Långtidsarbetslöshet[3] (% av arbetskraften)	1,7	1,9	2,3	2,3	2,1	1,8
Hushållens reella disponibla bruttoinkomst per invånare[4] (index 2008=100)	:	:	102,6	103,5	104,2	:
Nettoårsinkomst för en heltidsanställd ensamstående arbetstagare (utan barn) med genomsnittslön (uttryckt i köpkraftsstandard, treårigt genomsnitt)	24085	24154	24346	24545	:	:
Nettoårsinkomst för en heltidsanställd ensamstående arbetstagare (utan barn) med genomsnittslön (procentuell förändring, i reala termer, treårigt genomsnitt)	-0,7	-0,8	-0,2	0,3	:	:
Offentligt stöd samt socialt skydd och social delaktighet						
Effekter av sociala transfereringar (utom pensioner) när det gäller att minska fattigdom[5]	55,3	53,6	53,7	57,0	56,9	:
Barn som är yngre än tre år i formell barnomsorg	28,0	33,2	32,5	32,7	33,3	:
Personer som enligt egen uppgift har icke tillgodosedda vårdbehov	4,3	3,3	4,3	4,1	3,6	:
Personer med antingen grundläggande eller över grundläggande digitala färdigheter (% av befolkningen i åldersgruppen 16–74 år)	:	:	74,0	73,0	76,0	:

1) Personer som löper risk för fattigdom eller social utestängning: personer som löper risk för fattigdom och/eller lever i allvarlig materiell fattigdom och/eller bor i hushåll där ingen arbetar eller där arbetsintensiteten är mycket låg.
2) Med arbetslösa avses personer som saknar anställning, men som aktivt söker arbete och som är beredda att börja arbeta omedelbart eller inom två veckor.
3) Långtidsarbetslösa avser personer som varit arbetslösa i minst tolv månader.
4) Uppgifterna om hushållens disponibla bruttoinkomst är ojusterade, i enlighet med utkastet till Gemensam sysselsättningsrapport 2019.
5) Minskning av andelen som löper risk för fattigdom efter sociala transfereringar (andelen som löper risk för fattigdom före sociala transfereringar jämfört med andelen efter sociala transfereringar – pensioner betraktas inte som sociala transfereringar vid beräkningen).
6) Genomsnitt för de tre första kvartalen 2018 för sysselsättningsgrad, arbetslöshet och sysselsättningsklyfta mellan könen. Uppgifterna för arbetslöshet är säsongrensade (årsvisa serier, för Estland, Grekland, Ungern, Italien och Förenade kungariket bygger uppgifterna på de tre första kvartalen 2018).
Källa: Europeiska kommissionen.

Tabell C.3: **Arbetsmarknadsindikatorer och utbildningsindikatorer**

Arbetsmarknadsindikatorer	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018** [4]
Arbetskraftsdeltagande (15–64 år)	75,2	75,4	75,8	75,9	76,7	:
Anställda på sitt nuvarande arbete, efter varaktighet						
0–11 månader	16,5	16,1	16,0	17,6	18,5	:
12–23 månader	9,6	9,1	8,4	8,6	9,3	:
24–59 månader	15,3	16,7	16,4	14,9	14,4	:
60 månader eller mer	58,4	57,9	58,9	58,7	57,7	:
Sysselsättningstillväxt* (förändring i % från föregående år)	-0,7	-0,5	-0,1	0,5	1,2	2,6
Sysselsättningsgrad för kvinnor (% av kvinnor i åldersgruppen 20–64 år)	71,9	72,1	71,8	71,7	72,4	74,2
Sysselsättningsgrad för män (% av män i åldersgruppen 20–64 år)	74,7	74,0	73,9	75,0	75,9	77,3
Sysselsättningsgrad för äldre arbetstagare* (% av befolkningen i åldersgruppen 55–64 år)	58,5	59,1	60,0	61,4	62,5	65,2
Deltidsanställning* (% av den totala sysselsättningen i åldersgruppen 15–64 år)	14,0	14,1	14,1	14,9	15,0	15,1
Visstidsanställning* (% av anställda med visstidsavtal i åldersgruppen 15–64 år)	15,3	15,4	15,1	15,6	15,8	16,1
Aktiveringsåtgärder – deltagare i arbetsmarknadsåtgärder (per 100 arbetssökande)	28,4	29,0	26,8	27,4	:	:
Övergångar från visstidsanställning till tillsvidareanställning (treårigt genomsnitt)	31,4	31,1	28,8	25,9	:	:
Ungdomsarbetslöshet (% av befolkningen i arbetskraften i åldersgruppen 15–24 år)	19,9	20,5	22,4	20,1	20,1	17,7
Sysselsättningsklyfta mellan könen för deltidsanställning	10,6	10,1	9,0	10,2	10,6	10,1
Ojusterad löneskillnad mellan könen[1]	18,8	18,4	17,6	17,4	:	:
Utbildningsindikatorer	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**
Vuxnas deltagande i utbildning (% av åldersgruppen 25–64 år som deltar i utbildning)	24,9	25,1	25,4	26,4	27,4	:
Otillräckliga studieresultat[2]	:	:	13,6	:	:	:
Andel personer med högre utbildning (% av befolkningen i åldersgruppen 30–34 år som har slutfört en högre utbildning)	45,1	45,3	45,5	46,1	44,6	:
Variationer i resultat som förklaras av studenters socioekonomiska status[3]	:	:	10,0	:	:	:

* Indikator som inte ingår i resultattavlan
1) Skillnaden mellan manliga anställdas och kvinnliga anställdas genomsnittliga bruttotimlöner uttryckt i procent av manliga anställdas genomsnittliga bruttotimlön. Uppgifterna är ojusterade eftersom de inte korrigerats med hänsyn till individuella faktorer (och därmed ger en helhetsbild av löneskillnaderna mellan könen). Alla anställda i företag med minst tio anställda ingår, oavsett ålder och antalet arbetade timmar.
2) Bristande matematikkunskaper hos 15-åringar enligt Pisaundersökningen (OECD).
3) Inverkan från socioekonomisk och kulturell status på Pisaresultaten (OECD). Värdena för 2012 och 2015 gäller matematik respektive naturvetenskaper.
4) Genomsnitt för de tre första kvartalen 2018. Uppgifterna för ungdomsarbetslöshet är säsongrensade (årsvisa serier, för Estland, Grekland, Ungern, Italien och Förenade kungariket bygger uppgifterna på de tre första kvartalen 2018).
Källa: Europeiska kommissionen, OECD.

Tabell C.4: **Indikatorer för social delaktighet och hälsa**

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Utgifter för sociala förmåner* (% av BNP)						
Sjukdom/hälso- och sjukvård	7,4	7,5	7,5	7,4	7,1	:
Invaliditet	3,4	3,4	3,4	3,2	3,1	:
Ålderdom och efterlevande	11,9	12,5	13,0	13,4	13,6	:
Familj/barn	3,2	3,3	3,2	3,2	3,1	:
Arbetslöshet	2,0	2,3	2,6	2,7	2,6	:
Boende	0,5	0,6	0,6	0,7	0,8	:
Övrig social utestängning	0,9	0,9	0,9	0,9	1,1	:
Totalt	29,3	30,3	31,1	31,5	31,4	:
Varav behovsprövade förmåner	1,5	1,6	1,8	1,9	2,0	:
Offentliga utgifter efter ändamål (% av BNP, Cofog)						
Socialt skydd	23,8	24,8	25,4	25,6	25,6	:
Hälso- och sjukvård	8,2	8,3	8,3	7,3	7,2	:
Utbildning	6,4	6,4	6,4	6,2	6,1	:
Patientavgifter (% av de totala hälso- och sjukvårdsutgifterna)	18,7	19,0	19,0	19,7	20,4	:
Barn som löper risk för fattigdom eller social utestängning, (% av åldersgruppen 0–17 år)*	14,9	13,0	15,6	14,9	14,7	15,1
Fattigdomsrisk[1] (% av hela befolkningen)	13,2	11,8	12,8	12,4	11,6	11,5
Förvärvsarbetande som riskerar fattigdom (% av förvärvsarbetande)	3,8	3,7	3,7	3,5	3,1	2,7
Allvarlig materiell fattigdom[2] (% av hela befolkningen)	2,9	2,5	2,8	2,2	2,2	2,1
Allvarlig bostadsbrist[3], efter boendeform						
Ägare, med hypotek eller lån	0,3	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2
Hyresgäst, hyra till marknadspris	3,0	2,0	2,4	1,8	2,4	1,9
Personer som bor i hushåll med låg arbetsintensitet [4] (% av åldersgruppen 0-59 år)	9,3	9,0	10,0	10,8	11,4	10,7
Fattigdomsgränser, i nationell valuta i fasta priser*	12082	12009	11965	11852	11815	11936
Friska levnadsår (vid 65 år)						
Kvinnor	9,0	:	9,3	9,0	8,9	:
Män	8,4	:	8,8	9,3	9,4	:
Aggregerad inkomstkvot för pensioner[5] (vid 65 år)	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Komponenten ”Uppkoppling” i indexet för digital ekonomi och digitalt samhälle[6]	:	:	56,1	61,0	61,7	64,5
Gini-koefficient före skatter och transfereringar*	48,2	48,5	49,1	49,2	50,3	50,2
Gini-koefficient efter skatter och transfereringar*	25,9	25,4	25,6	25,2	25,4	25,3

* Indikator som inte ingår i resultattavlan
1) Fattigdomsrisk: andelen personer vars inkomst är under 60 % av den nationella medianinkomsten, mätt i disponibel inkomst per konsumtionsenhet.
2) Andelen personer som inte har råd med minst fyra av följande: i) betala hyran eller gas-, vatten- eller elräkningen, ii) värma upp sitt hus tillräckligt, iii) betala oförutsedda utgifter, iv) äta fisk, kött eller annat protein varannan dag, v) ta en veckas semester borta från hemmet per år, vi) ha bil, vii) ha tvättmaskin, viii) ha färg-tv, eller ix) ha telefon.
3) Andel av befolkningen som bor i en bostad som anses vara trångbodd och som uppfyller minst ett av måtten på brister i bostaden.
4) Personer som bor i hushåll med mycket låg arbetsintensitet: andelen personer i åldersgruppen 0–59 år som bor i hushåll där vuxna (utom barn som försörjs) arbetade mindre än 20 % av möjlig arbetad tid under de föregående tolv månaderna.
5) Kvoten mellan individuell medianbruttopension för personer i åldersgruppen 65–74 år och individuell medianbruttoinkomst för personer i åldersgruppen 50–59 år.
6) Utnyttjande av fast bredband (33 %), utnyttjande av mobilt bredband (22 %), hastighet (33 %) samt överkomliga priser (11 %) enligt den digitala resultattavlan.
Källa: Europeiska kommissionen, OECD.

Tabell C.5: **Resultat- och policyindikatorer för produktmarknaden**

Resultatindikatorer	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**
Arbetsproduktivitet per person[1], utveckling (t/t-1) i %						
Inom industrin	-8,39	3,69	2,50	-0,11	3,04	6,02
Inom byggsektorn	-5,04	-0,69	-2,35	1,50	0,35	0,14
Inom tjänstesektorn	-0,24	-1,46	-0,22	0,97	1,27	1,84
Index över enhetsarbetskostnader[2], utveckling (t/t-1) i %						
Inom industrin	11,75	-2,81	-0,95	2,54	-1,64	-6,59
Inom byggsektorn	8,46	3,02	2,22	-0,31	1,00	1,38
Inom tjänstesektorn	2,54	3,79	0,68	0,19	0,67	-0,81
Företagsklimat	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**
Tidsåtgång för verkställande av avtal[3] (dagar)	375	485	485	485	485	485
Tidsåtgång för att starta företag[3] (dagar)	17,0	17,0	17,0	17,0	17,0	17,0
Resultat av små och medelstora företags låneansökningar[4]	0,23	0,41	0,57	0,23	0,26	0,39
Forsking och innovation	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**
FoU-intensitet	3,42	3,29	3,17	2,90	2,74	2,76
Offentliga utgifter för utbildning i % av BNP	6,40	6,40	6,40	6,20	6,10	:
Andel anställda inom vetenskap och teknik av den totala sysselsättningen	50	51	52	52	53	53
Andel av befolkningen med högre utbildning[5]	33	34	35	36	36	36
Andel unga med avslutad gymnasieutbildning[6]	86	86	86	87	88	87
Handelsbalansen för högteknologiska produkter i % av BNP	-0,87	-1,02	-0,98	-1,23	-1,40	-1,40
Produkt- och tjänstemarknader samt konkurrens				**2003**	**2008**	**2013**
OECD produktmarknadsreglering[7], totalt				1,49	1,34	1,29
OECD produktmarknadsreglering[7], detaljhandel				2,86	2,89	2,86
OECD produktmarknadsreglering[7], fria yrken				0,61	0,71	0,62
OECD produktmarknadsreglering[7], nätverksindustrier[8]				2,72	2,61	2,47

1) Förädlingsvärdet i fasta priser dividerat med antalet anställda personer.
2) Ersättningar till anställda i löpande priser dividerat med förädlingsvärdet i fasta priser.
3) För närmare uppgifter om metoder och antaganden för denna indikator hänvisas till:
http://www.doingbusiness.org/methodology
4) Genomsnitt för svaren på fråga Q7B_a. "[Banklån]: Om du ansökt och försökt förhandla om denna typ av finansiering under de senaste sex månaderna, vad var resultatet?". Svaren poängsattes enligt följande: noll om svarspersonen fick allt, ett om svarspersonen fick 75 % eller mer, två om svarspersonen fick mindre än 75 %, tre om ansökan vägrades eller avslogs. Om ansökan fortfarande är under behandling eller om svaret är okänt uppgavs det att värde saknas.
5) Andel av befolkningen i åldersgruppen 15–64 år med högre utbildning.
6) Andel av befolkningen i åldersgruppen 20–24 år med minst gymnasieutbildning.
7) Index: 0 = ingen reglering, 6 = mest reglering. För närmare uppgifter om metoderna för OECD:s indikatorer för produktmarknadsreglering hänvisas till:
http://www.oecd.org/competition/reform/indicatorsofproductmarketregulationhomepage.htm
8) Aggregerade OECD-indikatorer för reglering inom energi, transport och kommunikation.
Källa: Europeiska kommissionen, Världsbanken – Doing Business (för verkställande av avtal och tidsåtgång för att starta ett företag), OECD (indikatorer för produktmarknadsreglering) och SAFE (små och medelstora företags ansökningar om banklån).

Tabell C.6: **Grön tillväxt**

Grön tillväxt		2012	2013	2014	2015	2016	2017
Makroekonomisk utveckling							
Energiintensitet	kgoe/euro	0,18	0,18	0,19	0,18	0,18	–
Koldioxidintensitet	kg/euro	0,33	0,34	0,32	0,30	0,31	–
Resursintensitet (motpost till resursproduktivitet)	kg/euro	0,95	1,08	0,91	0,90	0,90	0,90
Avfallsintensitet	kg/euro	0,49	–	0,51	–	0,64	–
Energihandelsbalans	% av BNP	-2,6	-2,6	-2,4	-1,8	-1,4	-1,6
Energivikt i HIKP	%	8,37	8,12	7,84	7,63	7,09	7,20
Skillnad mellan energiprisförändring och inflation	%	-3,2	-1,6	-2,6	-2,3	-1,3	4,5
Faktisk energikostnad	% av förädlingsvärdet	17,2	17,0	15,1	15,5	15,8	–
Förhållandet mellan skatter på arbete och miljöskatter	kvot	0,13	0,13	0,13	0,13	0,14	–
Miljöskatter	% av BNP	3,0	2,9	2,9	2,9	3,1	–
Sektorsspecifik utveckling							
Energiintensitet för industrin	kgoe/euro	0,31	0,31	0,31	0,31	0,31	–
Faktisk energikostnad för tillverkningsindustrin, utom raffinering	% av förädlingsvärdet	19,9	19,8	18,4	19,3	20,1	–
Andel energiintensiva industrier i ekonomin	% av BNP	10,8	10,9	10,8	10,5	10,2	11,0
Elpriser för medelstora industriella användare	euro/kWh	0,07	0,07	0,07	0,07	0,07	0,07
Gaspriser för medelstora industriella användare	euro/kWh	0,05	0,05	0,05	0,04	0,04	0,05
Offentlig FoU på energiområdet	% av BNP	0,08	0,08	0,08	0,08	0,03	0,02
Offentlig FoU på miljöområdet	% av BNP	0,02	0,01	0,01	0,01	0,02	0,02
Återvinningsgrad för kommunalt avfall	%	33,3	32,5	32,5	40,6	42,0	–
Andel växthusgasutsläpp som omfattas av utsläppshandelssystemet*	%	48,5	49,9	48,8	45,8	46,5	–
Energiintensitet för transport	kgoe/euro	0,53	0,53	0,55	0,56	0,58	–
Koldioxidintensitet för transport	kg/euro	1,34	1,34	1,27	1,29	1,46	–
Tryggad energiförsörjning							
Energiimportberoende	%	46,3	48,6	48,9	47,4	45,3	–
Aggregerat leverantörskoncentrationsindex	HHI	68,1	68,3	67,4	67,6	67,2	–
Diversifiering av energimixen	HHI	0,21	0,21	0,22	0,22	0,22	–

Alla makrointensitetsindikatorer uttrycks i förhållandet fysisk kvantitet till BNP (2010 års priser).
Energiintensitet: inhemsk bruttoenergiförbrukning (i kg oljeekvivalenter, kgoe) dividerat med BNP (i euro).
Koldioxidintensitet: utsläpp av växthusgaser (i kg CO2-ekvivalenter) dividerat med BNP (i euro).
Resursintensitet: inhemsk materialkonsumtion (i kg) dividerat med BNP (i euro).
Avfallsintensitet: avfall (i kg) dividerat med BNP (i euro).
Energihandelsbalans: balansen mellan energiexport och energiimport, i % av BNP.
Energivikt i HIKP: andelen "energiposter" i konsumtionskorgen som använts vid sammanställningen av HIKP.
Skillnad mellan energiprisförändring och inflation: energikomponent av HIKP och total HIKP-inflation (årlig förändring i %).
Faktisk energikostnad: faktisk energikostnad i % av det totala förädlingsvärdet för ekonomin.
Energiintensitet för industrin: industrins slutliga energiförbrukning (i kgoe) dividerat med bruttoförädlingsvärdet för industrin (i euro 2010).
Faktisk energikostnad för tillverkningsindustrin, utom raffinering: faktisk kostnad i % av tillverkningsindustrins förädlingsvärde.
Andel energiintensiva industrier i ekonomin: de energiintensiva industriernas bruttoförädlingsvärde som andel av BNP.
El- och gaspriser för medelstora industriella användare: förbrukningsintervall 500–20 000 MWh och 10 000–100 000 GJ. Exklusive moms.
Återvinningsgrad för kommunalt avfall: mängden kommunalt avfall som återvinns och komposteras jämfört med den totala mängden kommunalt avfall.
Offentlig FoU på energiområdet eller miljöområdet: offentliga FoU-utgifter för dessa kategorier uttryckt i % av BNP.
Andel växthusgasutsläpp som omfattas av EU:s utsläppshandelssystem (ej luftfart): baserat på de uppgifter medlemsstaterna har lämnat till Europeiska miljöbyrån om växthusgasutsläpp (exkl. markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk).
Energiintensitet för transport: slutlig energiförbrukning för transport (i kgoe) dividerat med bruttoförädlingsvärdet för transportsektorn (i euro 2010).
Koldioxidintensitet för transport: växthusgasutsläpp för transport dividerat med bruttoförädlingsvärdet för transportsektorn.
Energiimportberoende: nettoenergiimport dividerat med inhemsk bruttoenergiförbrukning inkl. internationell bunkring.
Aggregerat leverantörskoncentrationsindex: omfattar olja, gas och kol. Lägre siffror indikerar större diversifiering och därmed lägre risk.
Diversifiering av energimixen: Herfindahl-indexet för naturgas, oljeprodukter totalt, kärnvärme, förnybar energi och fasta bränslen.
* Europeiska kommissionen och Europeiska miljöbyrån.
Källa: Europeiska kommissionen och Europeiska miljöbyrån (andel växthusgasutsläpp som omfattas av utsläppshandelssystemet), Europeiska kommissionen (miljöskatter och skatter på arbete och BNP) och Eurostat (alla övriga indikatorer).

BILAGA D: INVESTERINGSRIKTLINJER FÖR SAMMANHÅLLNINGSPOLITISKA MEDEL 2021-2027 FÖR FINLAND

I denna bilaga redogör kommissionens avdelningar för sin preliminära syn på prioriterade investeringsområden och grundläggande villkor för ett effektivt genomförande av sammanhållningspolitiken under 2021–2027. Resonemanget baseras på kommissionens förslag till flerårig budgetram 2021–2027 som lades fram den 2 maj 2018 (COM[2018] 321). De prioriterade investeringsområdena har fastställts med beaktande av flaskhalsar i fråga om investeringar och de investeringsbehov och regionala skillnader som diskuteras i rapporten. Bilagan utgör grunden för en dialog mellan Finland och kommissionens avdelningar inför programplaneringen av de sammanhållningspolitiska medlen (Europeiska regionala utvecklingsfonden och Europeiska socialfonden+) ([33]).

Politiskt mål 1: Ett smartare Europa genom innovativ och smart ekonomisk omvandling

Trots satsningar på att skapa ett välfungerande innovationsekosystem har företagens FoU-intensitet, det offentliga stödet till forskning och utveckling och andra innovationsutgifter i företag minskat. Samarbetet mellan forskning och näringsliv och internationaliseringen kan fortfarande förbättras. Det har därför konstaterats att det finns prioriterade behov av investeringar[34] för att **förbättra forsknings- och innovationskapaciteten och användningen av avancerad teknik**, särskilt följande:

- Förbättra innovationsresultaten och främja produktivitetsökning genom att fastställa områden för smart specialisering utifrån nationella och regionala behov och möjligheter, utveckla kluster för forskning, kompetens och innovation som baseras på regionala styrkor i samtliga regioner, särskilt i glesbefolkade områden i norr och andra övergångsregioner, bl.a. genom att utnyttja pilotverksamhets-, test- och demonstrationsmiljöer, främja plattformar för utveckling och öka samarbetet mellan näringsliv och forskning samt samarbetet mellan olika regioner i nya värdekedjor, även över gränserna, inom ramen för relevanta strategier som EU:s strategi för Östersjöregionen.

- Förbättra innovationsarbetet i företag, bl.a. genom att främja utveckling och kommersialisering av produkter, tjänster och tillverkningsmetoder samt införande av ny teknik, stödja prototyper, pilotverksamhet och demonstration av nya produkter, material och tillverkningsmetoder, utveckla tillämpad forskning, studier och experiment samt operativa processer och kommersialiseringsprocesser som stöder företag, förbättra innovationer som minskar skadliga miljöeffekter och miljörisker samt främja sådan forskning, utveckling och innovation kring kvalitativt och hållbart utnyttjande av miljö och resurser som skapar viktiga verksamhetsförutsättningar för företag, samt motsvarande pilot- och demonstrationsverksamhet.

Andelen snabbt växande innovativa företag ligger fortfarande under EU-genomsnittet. Det har därför konstaterats att det finns prioriterade behov av investeringar för att **öka tillväxten och konkurrenskraften för små och medelstora företag** i linje med strategin för smart specialisering, särskilt följande:

- Skapa ny affärsverksamhet, bl.a. genom att stödja uppstartföretag och utveckling av nya företag samt kommersialisering och inträde på marknaden för idéer, produkter och tjänster som har utvecklats av små och medelstora företag.

- Främja små och medelstora företags tillväxt och expansion utomlands, bl.a. genom att ge tillväxtorienterade företag som siktar på den internationella marknaden bättre kunskaper och större

([33]) Denna bilaga ska läsas tillsammans med förslaget till Europaparlamentets och rådets förordning om Europeiska regionala utvecklingsfonden och Sammanhållningsfonden (COM[2018] 372) och kommissionens förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om Europeiska socialfonden+ (COM[2018] 382), särskilt vad gäller förslagens krav på tematisk koncentration och medel som öronmärks för stadsutveckling.

([34]) Beroende på hur akuta behoven är delas de in i kategorierna högprioriterade behov, prioriterade behov och behov.

beredskap att expandera utomlands, stödja små och medelstora företags investeringar och utvecklingsprojekt, utveckla företagskluster, nätverk och andra former av samarbete där även större företag deltar samt öka Östersjöregionens synlighet som ett kluster för entreprenörskap, i syfte att attrahera investeringar och expertis.

Finland hör till de mest avancerade digitala ekonomierna i EU, men det krävs fortsatta satsningar på den digitala omvandlingen av de offentliga tjänsterna. De digitala offentliga tjänster som erbjuds företag är begränsade och det finns stora skillnader mellan företagen vad gäller integrering av digital teknik. Dessutom släpar e-handeln och nätförsäljningen till andra länder efter. Det har därför konstaterats att det finns behov av investeringar för att **se till att enskilda, företag och myndigheter kan dra nytta av fördelarna med digitaliseringen**, särskilt följande:

- Öka små och medelstora företags användning av informations- och kommunikationsteknik.
- Förbättra e-förvaltningen och e-tjänsterna, bl.a. användningen av EU-omfattande och gränsöverskridande driftskompatibla tjänster.

Finlands ledande ställning inom innovation har inte fått förväntad ekonomisk genomslagskraft, kompetensbristerna kvarstår och kunskapsöverföringen är otillräcklig. Det har därför konstaterats att det finns behov av investeringar för att **utveckla färdigheter för smart specialisering, strukturomvandling och entreprenörskap**, särskilt följande:

- Främja innovationsledning i små och medelstora företag och stödja omskolning på områden för smart specialisering i företag, regioner och smarta städer, även i samarbete med parter i Östersjöregionen.
- Se till att institutioner för högre utbildning och forskning har resurser att utveckla forskningsprojekt som i högre grad är kommersiellt bärkraftiga och relevanta för marknaden och att delta i interaktiva och öppna innovationsprocesser samt i högre grad integrera utbildningsinstitutionerna i innovationsekosystem, även över gränserna.

Politiskt mål 4: Ett mer socialt Europa genom den europeiska pelaren för sociala rättigheter

Arbetslösheten och andelen som står utanför arbetskraften är högre i Finland än i de övriga nordiska länderna. Arbetskraften minskar i takt med att befolkningen åldras. Det har därför konstaterats att det finns prioriterade behov av investeringar för att **förbättra tillgången till sysselsättning**, särskilt följande:

- Tillhandhålla en kombination av stöd och tjänster till arbetslösa och personer utanför arbetskraften, även unga.
- Stödja egenföretagande, entreprenörskap och företagsetablering.
- Utforma strategier för balans mellan arbete och privatliv.
- Engagera arbetsmarknadens parter, civilsamhället och företagen i åtgärder som gäller diskriminering, jämställdhet och löneskillnader mellan könen.

Det råder brist på arbetskraft i många sektorer. Vissa grupper har en betydligt lägre utbildningsnivå än det nationella genomsnittet. Det har därför konstaterats att det finns högprioriterade behov av investeringar för att **främja livslångt lärande, särskilt flexibla möjligheter till kompetenshöjning och omskolning för alla, bättre förutse förändringar och nya kompetenskrav baserat på arbetsmarknadens behov, underlätta karriärövergångar och främja yrkesmässig rörlighet**, särskilt följande:

- Stödja flexibla studievägar under hela livet, vid behov i samarbete med arbetsmarknadens parter, civilsamhället och andra berörda parter.
- Stödja arbetsgivarna så att de kan utnyttja humankapitalet fullt ut, anpassa sig till förändringar, utforma utbildning för arbetstagarna och främja yrkesmässig rörlighet.
- Vidta åtgärder för att minska andelen unga med högst grundskoleutbildning inom vissa riskgrupper och för att underlätta övergången från utbildning till arbete.

Andelen som står utanför arbetskraften är högre än i de övriga nordiska länderna, särskilt bland män. Det har därför konstaterats att det finns prioriterade behov av investeringar för att **stödja aktiv inkludering som främjar lika möjligheter och aktivt deltagande samt förbättrar anställbarheten**, särskilt följande:

- Utveckla integrerade strategier och tjänster för ökad social inkludering, bland annat vårdtjänster i närsamhället och långvarig vård och omsorg.
- Säkerställa en snabb övergång från aktiveringsåtgärder till sysselsättning, även för migranter och personer med funktionsnedsättning.
- Avhjälpa materiell fattigdom genom livsmedelsbistånd till de mest utsatta, i kombination med andra stödjande åtgärder.[2]

Förutsättningar för ett effektivt genomförande av sammanhållningspolitiken

- Stöd till social innovation och försöksverksamhet samt till utvidgning av innovativa strategier.
- Arbetsmarknadsparternas, civilsamhällets och andra berörda parters aktiva bidrag till förverkligandet av de politiska målen.
- Större kapacitet för förmedlande organ och stödmottagare att utarbeta och genomföra projekt.
- Mer omfattande användning av finansiella instrument och/eller bidrag till Finlands del av InvestEU-programmet för verksamhet som ger avkastning och sparar kostnader.
- I tillämpliga fall bör man bygga vidare på erfarenheterna i norra och östra Finland under genomförandet av kommissionens pilotprojekt för strukturomvandling.

KÄLLOR

Finlands bank (2018), Euro ja talous 2/2018.

Finlands Näringsliv EK (2019), https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/2019/01/31/ekn-yrityskysely-viranomaisprosessit-nopeutuneet-silti-27-miljardin-investoinnit-kesken-lupakasittelyssa/

Europeiska centralbanken (2017), *Survey on the access to finance of enterprises in the Euro area – October 2016 - March 2017*, Frankfurt.

Europeiskt centrum för utveckling av yrkesutbildning (2018), *Developments in vocational education and training policy in 2015-18, Progress towards the medium-term deliverables of the Riga conclusions — Finland*, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg.

Europeiska kommissionen (2017), Regional Innovation Scoreboard, Bryssel.

Europeiska kommissionen (2018a), Taxes in Europe Database, generaldirektoratet för skatter och tullar, Bryssel.

Europeiska kommissionen (2018b), *Landsrapport Finland*, Bryssel.

Europeiska kommissionen (2018c), ”Fiscal Sustainability Report 2018”, Bryssel.

Europeiska kommissionen (2018d), Survey on the access to finance of enterprises (SAFE), Bryssel, http://ec.europa.eu/growth/access-to-finance/data-surveys_en

Europeiska kommissionen (2018e), ”The 2018 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2016-2070)”, *Institutional Paper* 079, maj 2018, Bryssel

Europeiska kommissionen (2018f), *Youth Guarantee data collection*, Bryssel.

Europeiska kommissionen (2018g), *Study supporting the evaluation of the Council recommendation on the integration of long-term unemployed into the labour market, Case study report: Finland*, Bryssel.

Europeiska kommissionen (2018h), *Employment and Social Developments in Europe, Annual Review 2018*, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg, 2018.

Europeiska kommissionen (2018i), *Education and training monitor*, Bryssel.

Europeiska kommissionen (2018j), *European Innovation Scoreboard*, Bryssel.

Europeiska kommissionen(2018k), Digital Scoreboard, *https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-scoreboard*

Europeiska kommissionen (2018l), *En europeisk detaljhandelssektor som lämpar sig för 2000-talet*, COM(2018) 219 final, särskilt indikatorn för reglering av detaljhandeln i bilagan och det åtföljande arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar, Bryssel.

Europeiska kommissionen (2018m), Regional Ecosystem Scoreboard, Bryssel.

Europeiska kommissionen (2019), *Taxation Trends Report*, Bryssel.

Europeiska kommissionen och Europeiska unionens råd (2018), *Utkast till gemensam sysselsättningsrapport från kommissionen och rådet – Följedokument till kommissionens meddelande Årlig tillväxtöversikt för 2019*, COM(2018) 761 final.

Europeiska miljöbyrån (2017), *Environmental taxation and EU environmental policies*, s. 27.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1999 av den 11 december 2018 om styrningen av energiunionen och av klimatåtgärder.

Eurostat (2015), gemenskapens innovationsundersökning 2010 och 2014, Luxemburg.

Eurostat (2018a), statistik, Luxemburg.

Eurostat (2018b), statistik, Inactive population not seeking employment by sex, age and main reason [lfsa_igar], Luxemburg.

Eurostat (2018c), General government expenditure by function, Luxemburg.

Trafikverket (2018a), *Jäämeren rataselvitys*, Helsingfors.

Trafikverket (2018b): ”Rataverkon kokonaiskuva – Lähtökohtia ja näkökulmia”, (En helhetsbild av bannätet –Utgångspunkter och synvinklar), *Trafikverkets undersökningar och utredningar* 37/2018. (https://julkaisut.liikennevirasto.fi/pdf8/lts_2018-37_rataverkon_kokonaiskuva_web.pdf)

Fornaro P. och Luomaranta H. (2018), ”Aggregate fluctuations and the effect of large corporations — Evidence from Finnish monthly data”, *Economic Modelling* vol. 70, s. 245–258, Elsevier, april 2018.

https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0264999317302614

Internationella energiorganet (2018), *Energy Policies of IEA Countries: Finland 2018 Review*, Paris.

Internationella valutafonden (2017a), *Finland – Staff Report for the 2017 Article IV Consultation*, Washington, december 2017.

Internationella valutafonden (2018), *Finland – Staff Report for the 2018 Article IV consultation*, Washington, december 2018.

Folkpensionsanstalten (2019), Changes to Kela benefits in 2019, https://www.kela.fi/web/en/news-archive/-/asset_publisher/lN08GY2nIrZo/content/changes-to-kela-benefits-in-2019

Kohtaamo (2018), http://kohtaamo.info/ohjaamotkysyvat

Koski O. och Husso K. (2018), ”Tekoälyajan työ: neljä näkökulmaa talouteen, työllisyyteen, osaamiseen ja etiikkaan” (Arbetet under den artificiella intelligensens tidevarv: fyra perspektiv på ekonomi, sysselsättning, kompetens och etik), *Arbets- och näringsministeriets publikationer* 19/2018, http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-311-5

Leino K., Nissinen K., Puhakka E. och Rautopuro J. (2017), *Lukutaito luodaan yhdessä (PIRLS 2016)*.

Maarianvaara, J. (2018), ”Selvitys palkka-avoimuudesta” (Utredning om lönetransparens), *Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior* 41/2018, 16.10.2018.

McKinsey (2017), *Digitally-enabled automation and artificial intelligence: Shaping the future of work in Europe’s digital front-runners*.

Arbets- och näringsministeriet (2017), ”Suomen tekoälyaika – Suomi tekoälyn soveltamisen kärkimaaksi: Tavoite ja toimenpidesuositukset” (Finlands AI-era –Hur Finland blir ett föregångarland i tillämpning av

AI. Mål och åtgärdsrekommendationer), *Arbets- och näringsministeriets publikationer* 41/2017, Helsingfors.

Social- och hälsovårdsministeriet (2018), ”Osatyökykyisten reitit työllisyyteen – etuudet, palvelut, tukitoimet” (Vägar in i arbetslivet för partiellt arbetsföra – förmåner, tjänster, stödåtgärder), *Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior* 43/2018, Helsingfors.

Kommunikationsministeriet (2016), ”Selvitys Koillisväylän tietoliikennekaapelihankkeesta. Tiivistelmä” (Utredning om datakabelprojektet i Nordostpassagen. Sammanfattning), *Rapporter och utredningar* 2/2016, november 2016.

Kommunikationsministeriet (2018), pressmeddelande om budgetförslaget för 2019, 2.10.2019, Helsingfors.

OECD (2017), ”The digital transformation: Finland”, Paris, https://www.oecd.org/finland/sti-scoreboard-2017-finland.pdf.

OECD (2018a), *Inventory of Support Measures for Fossil Fuels*, Paris, 2018.

OECD (2018b), *Statistics*, Paris.

OECD (2018c),”Putting faces to the jobs at risk of automation”, *Policy Brief on the Future of Work*, Paris, http://www.oecd.org/employment/Automation-policy-brief-2018.pdf

OECD (2018d), *Working together: Working together: skills and labour market integration of immigrants and their children in Finland*, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/9789264305250-en

OECD (2018e), nyhetsbrev 18.10.2018, Paris.

OECD (2018f), *The Resilience of Students with an Immigrant Background: Factors that Shape Well-being*, Paris, mars 2018.

Poghosyan T. (2018), ”Regional Labour Mobility in Finland”, *IMF Working Paper* WP/18/252, Internationella valutafonden, Washington, november 2018.

Statsrådets kansli (2017), ”Opiskelijatutkimus” (Studerandeundersökning), Helsingfors.

Statsrådets kansli (2018a), ”Statsrådets framtidsredogörelse, del 2 Lösningar i förändringen av arbete”, *Statsrådets publikationsserie* 30/2018, http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-674-4, Helsingfors.

Statsrådets kansli (2018b), Ministrarna Berner och Simson: Helsingfors–Tallinn-tunneln är ett viktigt framtidsprojekt, Helsingfors, https://valtioneuvosto.fi/en/article/-/asset_publisher/ministerit-berner-ja-simson-helsingin-ja-tallinnan-valinen-tunneli-tarkea-tulevaisuuden-suurhanke

Statistikcentralen (2018a), statistik, Helsingfors.

Statistikcentralen (2019), Undersökning om lediga arbetsplatser, begrepp och definitioner, Helsingfors, http://tilastokeskus.fi/til/atp/kas_sv.html

The Barents Observer (2018), ”Finland says new Arctic railway should lead to Kirkenes”, mars 2018, https://thebarentsobserver.com/en/arctic/2018/03/finland-says-new-arctic-railway-should-lead-kirkenes

Undervisningssektorns fackorganisation OAJ – *Opettaja* (nättjänsten OAJ-arenan) (2018), statistikkälla.

Världsekonomiskt forum (2017), *The Global Competitiveness Report 2017–2018*, Genève.

Yle (2018), https://yle.fi/uutiset/3-10524820, Helsingfors.